مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

مشعل هدایت

ویژه بزرگداشت روز معلم

حسین باافکار

بسم الله الرحمن الرحیم

مشعل هدایت

نویسنده:

حسین بافکار

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

مشعل هدایت

مشخصات کتاب

سرشناسه : بافکار، حسین، ۱۳۴۳ -

عنوان و نام پدیدآور : مشعل هدایت/حسین بافکار ؛ تهیه کننده مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.

مشخصات نشر : قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۳.

مشخصات ظاهری : [۵]، ۱۴۱ ص.

فروست : مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما؛ ۵۸۴.

شابک : ۹۶۴-۹۳۸۳۵-۸-۱

یادداشت : عنوان روی جلد: مشعل هدایت: ویژه بزرگداشت روز معلم

یادداشت : کتابنامه: ص ۱۳۸ - ۱۴۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان روی جلد : مشعل هدایت: ویژه بزرگداشت روز معلم.

موضوع : معلمان -- اخلاق حرفه ای -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع : معلمان -- ایران

موضوع : اسلام و آموزش و پرورش

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهشهای اسلامی استان قم

رده بندی کنگره : BP۲۵۴/۴/ب۲م۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۶۵۳

شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۴۲۳۵۶

ص:۱

اشاره

فهرست مطالب

ص:۱۱

ص:۱۳

دیباچه

دیباچه

تعلیم و تعلم از شؤون الهی است و خداوند، این موهبت را به پیامبران و اولیای پاک خویش ارزانی کرده است تا مسیر هدایت را به بشر بیاموزند و چنین شد که تعلیم و تعلّم به صورت سنّت حسنه آفرینش درآمد.

انسان نیز با پذیرش این مسؤولیت، نام خویش را در این گروه و در قالب واژه مقدس «معلم» ثبت کرده است. معلم، ایمان را بر لوح جان و ضمیرهای پاک حک می کند و ندای فطرت را به گوش همه می رساند. همچنین سیاهی جهل را از دل ها می زداید و زلال دانایی را در روان بشر جاری می سازد.

دغدغه معلم همیشه این است که حیات بشر، بر مدار ارزش ها و کرامت انسانی بچرخد و شناخت خدا و مکتب و دین، همت اساسی آدمی باشد و هیچ بیگانه ای را مجال تجاوز به فرهنگ ارزشی دین و میهن فراهم نیاید.

در این مسیر خطیر، بزرگانی گام نهاده اند که نامشان بر تارک زمان می درخشد. علّامه شهید استاد مرتضی مطهری رحمه الله از همین طایفه مقدس است که در سنگر تعلیم و تعلّم، به قله های رفیعی دست یافت تا آن جا که معمار انقلاب اسلامی ـ که خود معلّمی بزرگ است ـ همه آثارش را مفید

می داند و بهره برداری از آن ها را سفارش می کند. این نوشتار را پژوهشگر گرامی جناب آقای حسین بافکار با هدف گرامی داشت مقام مقدس معلم و شناخت ارزش و مقام او در مکتب وحی و بازشناسی آسیب های دنیایی و راه کارهای اصلاح آن فراهم آورده است.

با سپاس از کوشش های بی دریغ ایشان، امیدواریم مورد توجه برنامه سازان گرامی قرار گیرد.

انّه ولی التوفیق

اداره کل پژوهشی مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

پیش گفتار

پیش گفتار

معلمی کرامتی عظیم و تحفه ای آسمانی است که خداوند به انسان عنایت کرده است. از زلال وجود معلم، نهال های تشنه دانش، در کویر جهل سیراب می شوند و در سایه سار اندیشه های سبزش جوانه می زنند و به سوی نور قد می کشند و فضای پیرامونشان را صفا و روشنی می بخشند. جامعه بدون معلم، جامعه بدون خوبی ها، زیبایی ها و روشنایی هاست. در چنین جامعه ای رسیدن به کعبه مقصود کاری ناممکن است. هر چند آیات نورانی قرآن و سیره معصومان علیهم السلام به معلم، کرامتی الهی بخشیده لیکن چندی است زنگار بی مهری مادی گرایی، آینه تابناکشان را کِدر و نقش وجودشان را کم رنگ نموده است. ولی همیشه چشم انداز آینده از آن معلم است.

بنابراین، شایسته است معلمان، تابناک تر از گذشته باشند تا گُم راهان بیشتری هدایت گردند. هر چند هدایت راستین با ظهور معلم کامل عج الله تعالی فرجه الشریف انجام خواهد پذیرفت و تمام عالمان و معلمان جهان در محضرش، پیشانی فروتنی بر زمین خواهند سایید و از نوازش دست های مهربان و دم مسیحایی اش بهره مند خواهند شد. تا مِی معرفت را یکجا نوش نمایند. باشد که در این شمار آییم.

در این اثر کوشیده ایم، سیمای واقعی معلم را با الهام از وحی و مفسران قرآن و با بهره گیری از دیدگاه های صاحب نظران ترسیم نماییم تا مورد استفاده برنامه سازان و کسانی که می خواهند راه معلمی را بپویند، قرار گیرد. هر چند خالی از اشکال نبوده و نیست امید که ارباب فضل، آن را با بزرگواری بپذیرند.

منّت از رنج تن خویش و غم جهل کشد

هر کسی کو نکشد منّت استاد ادیب

بر خود لازم می دانم از کلیه نویسندگان و مترجمان گرامی که از آثارشان در این اثر استفاده شده است، سپاس گزاری کنم.

بخش اوّل: کلیّات

اشاره

بخش اوّل: کلیّات

زیر فصل ها

فصل اوّل: سیمای معلّم در قرآن

اشاره

فصل اوّل: سیمای معلّم در قرآن

از دیر بـاز آدمی برای رهـایی از ظلمت و گمراهی و پرواز به سـوی نـورِ کمـال، از وجود نورانی «معلّم» بهره گرفته است. تـا با کلام جان بخش او بال و پر گیرد و به بی کرانه های کمال پرواز کند.

به راستی این موجود سـرشار از نور، که بر گستره اندیشه بشری سایه افکنده کیست؟ که می تواند بصیرت ها را روشن، فطرت ها را بیدار و ارزش ها را به نمایش گذارد. از کدامین تبار است؟ جایگاه و واستگاهش کجاست؟

ــ تعریف معلم

ــ تعریف معلم

معنای لغوی معلّم، یعنی آموزنده و آموزاننده، که با مدرس، آموزگار و استاد هم معنا است. اگر از دید پیشینیان به معنای معلم بنگریم، معلم کسی است که جامع علوم عصر خود و واضع بخشی از دانش هاست. چنان که به ارسطو که حکمت را تدوین و منطق را گرد آوری کرد، «معلم اوّل» گفته انـد و ابو نصـر فارابی را که حکمت یونانی را ترجمه کرد «معلم ثانی» نامیـده اند. و برخی مانند ابن مسـکویه و دیگران، ابن سـینا را «معلم ثالث» دانسته اند.(۱) در فراینـد آموزش و پرورش (تعلیم و تربیت) معلم چهره شاخصـی است که می کوشد مهارت ها و دانش های خود را به صورتی هدف مند به فرا گیران برساند و در آن ها تغییر رفتاری ایجاد نماید. دکتر علی اکبر سیف معلم را کسی می داند

۱- لغت نامه دهخدا، شماره ۱۴، ص ۲۱۱۷۸.

که: با یک یا چند دانش آموز به رفتار تعاملی می پردازد و هدفش این است که در دانش آموز تغییری ایجاد نماید. این تغییر چه شناختی باشد، چه نگرشی و حرکتی (مهارتی) از سوی معلم یک تغییر هدف مند است.(۱)

آیت اللّه مظاهری در این باره می فرماید:

در جامعه انسانی، اساسی ترین کار، تعلیم و تربیت است و کسی که این رسالت را به دوش می کشد معلم است. معلمی به هر گونه تلاشی که برای هدایت، تکامل و آموزش انسان صورت می گیرد، اطلاق می شود. از همین روست که پیامبران، معلم بشر خوانده می شوند. هم چنین پدر و مادر و دیگر اعضای خانواده نسبت به کوچک ترها نقش معلم را دارند. ولی در نام گذاری گروه های مختلفی که وظیفه تعلیم و تربیت را بر عهده گرفته اند، در اصطلاح تنها به یک طبقه «معلم» می گویند؛ یعنی همان کسانی که رسالت آموزش و پرورش فرزندان ما را از دوره کودکی و ابتدایی تا دوره جوانی و آموزش عالی بر عهده می گیرند.(۲)

ـ هُنر معلمی

ـ هُنر معلمی

معلمی شغل و حرفه نیست، بلکه ذوق و هنر توان مندی است معلمی در قرآن به عنوان جلوه ای از قدرت لایزال الهی نخست ویژه ذات مقدس خداوند تبارک و تعالی است. در نخستین آیات قرآن که بر قلب مبارک پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم نازل شد، به این هنر خداوند اشاره شده است:

اِقْرَأ بِاسمِ رَبِّکَ الَّذی خَلَقَ، خَلَقَ الاِنْسانَ مِنْ عَلَق، اِقْرأ وَ رَبُّکَ الْاَکْرَمُ، اَلَّذی عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الاِنْسانَ ما لَم یَعْلَمْ (علق: ۱ـ ۵)

۱- سیمای معلم، احمد صافی، ص ۲۱.

۲- ماهنامه پاسدار اسلام، شماره ۱۸۵، اردیبهشت ۷۶، ص ۱۲.

بخوان به نام پروردگارت که جهانیان را آفرید. انسان را از خون بسته سرشت بخوان! و پروردگارت کریمترین است همان که آموخت با قلم، آموخت به انسان آنچه را که نمی دانست.

در این آیات خداوند، خود را «معلم» می خواند و جالب این که معلم بودن خود را بعد از آفرینش پیچیده ترین و بهترین شاه کار خلقت، یعنی انسان آورده است.

مقام معلم بودن خدا، بعد از آفرینش قرار دارد. نوع انسانی را که هیچ نمی دانست، به وسیله قلم آموزش داد که این از اوج خلاقیت و هنر شگفت خداوند در امر آفرینش حکایت دارد:

چو قاف قدرتش دَم بر قلم زد

هزاران نقش بر لوح عدم زد(۱)

از این رو، می توان گفت که هنر شگفت معلمی از آن خداوند عالم است. شهید ثانی رحمه الله درباره هنر معلمی خداوند می فرماید:

خداوند از آن جهت به وصف [اکرمیت] و نامحدود بودن کرامتش، توصیف شد که علم و دانش را به بشر ارزانی داشته است. اگر هرمزیّت دیگری، جز علم و دانش، معیار فضیلت به شمار می رفت، شایسته بود همان مزیّت با وصف [اکرمیت] در ضمن این آیات همراه و هم پا گردد و آن مزیّت به عنوان معیار کرامت نامحدود خداوند به شمار آید. کرامت الهی در این آیات با تعبیر «الاکرام» بیان شده است. چنین تعبیری می فهمانند که عالی ترین نوع کرامت پروردگار نسبت به انسان با والاترین مقام و جایگاه او، یعنی علم و دانش هم طراز است.(۲)

۱- اخلاق و تربیت اسلامی، میرمحمود ساعدی، ص ۲۳.

۲- آداب تعلیم و تعلم در اسلام ترجمه منیه المرید، محمدباقر حجتی، ص ۳۶.

به همین جهت امام خمینی رحمه الله می فرمود:

معلم اوّل خـدای تبارک و تعالی است ... به وسیله وحی، مردم را دعوت می کند به نورانیت؛ دعوت می کند به کمال؛ دعوت می کند به محبّت؛ دعوت می کند به مراتب کمالی که از برای انسان است.(۱)

معلم اوّل و نخستین درس

معلم اوّل و نخستین درس

در هر کلاسـی مطـالبی بـا عنوان درس به شـاگردان توسط معلم ارائه می گردد. افزایش بهبود کیفیت آموزش در گرو طراحی آموزش و طرح درس است. در طرح درس معلم اهدافی را از پیش تعیین می کند که به تدریج، مرحله به مرحله دانش آموزان را به سوی آن اهـداف هـدایت می کنـد. خداونـد متعال نیز به عنوان معلم اوّل از خلقت و آموزش انسان در پی هدفی است و آن تربیت جانشین برای خود در کره خاکی است:

اِذ قالَ رَبُّکَ لِلْمَلٰئِکَهِ إنّی جاعِلٌ فِی الارض خَلیفَهً (بقره:۳۰).

آن گاه که پروردگارت به فرشتگان گفت: می خواهم در زمین خلیفه و جانشین قرار دهم.

از این رو، برای تربیت انسـانی که شایسـته و جانشـین خودش باشـد، خود در مقام معلم و در نخستین درس به آموختن مطالبی می پردازد که انسـان را در مسـیر رشـد و کمـال قرار دهـد و آن آموختن رمزهای علم و معرفت است که در قرآن از آن با نام «اسماء الهی» یاد شده است:

وَ عَلَّمَ ءَآدَمَ الْأَسمآءَ کُلَّها. (بقره: ۳۱)

خداوند همه اسم ها را به آدم آموخت.

۱- تربیت اسلامی، محمدرضا شرفی، ص ۹۱.

خواست پروردگار بر این است که بر انسان منّت گذارده و زمین و نعمت هایش و هم چنین پایه های دریافت علوم و دانش ها و ارزش ها و در یک کلمه «اسماء» را در اختیار انسان بگذارد تا او با بهره گیری از آن ها و با پیمودن سیر آفاقی و انفسی به قله تکامل، یعنی به مقام جانشینی الهی برسد.(۱)

حافظ این مقام انسانی را چنین توصیف می کند:

دوش دیدم که ملائک در میخانه زدند

گِل آدم بسرشتند و به پیمانه زدند

ساکنان حرم سرّ و عفاف ملکوت

با من راه نشین باده مستانه زدند

آسمان بار امانت نتوانست کشید

قرعه کار به نام من دیوانه زدند(۲)

معلمی؛ هدف بعثت انبیا

معلمی؛ هدف بعثت انبیا

معلمی هنر انبیاست؛ هنری که سرچشمه گرفته از زلال حکمت و هدایت الهی است هنری است که انبیای الهی، هنرمندانه و تمام و کمال آن را در میان انسان ها عملی کرده اند هنری است که بزرگوارانه و کریمانه با ظرافت آن را برای هدایت بشر و رساندن او به کمال، به کار گرفته اند چون هدف از آمدنشان ایفای نقش معلمی بوده است. در قرآن نیز بارها به این نقش اشاره شده است:

هُوَ الَّذی بَعَثَ فِی الْاُمّیّینَ رَسُولاً مِنهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ ءَایتِهِ وَ یُزَکّیهم و یُعلِّمُهُمُ

۱- معلم محبوب، شرایط مقبول، مدرسه مطلوب، رضا فرهادیان، ص ۶۰، با گزینش.

۲- دیوان حافظ، ص ۷۸. قطعه جیبی ـ چاپ مؤسسه الوفا.

الکتابَ وَ الْحِکمَه. (جمعه: ۲)

اوست خداونـدی که در میان ناآموختگان پیامبری از میان خودشان برانگیخت، تا آیات او را بر آنان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت به ایشان بیاموزد.

در این آیه مبـارکه هـدف بعثت رسول گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله وسـلم دو هـدف بزرگ؛ یعنی پـاک ساختن اخلاق ناپسند انسان ها (یُزکّیهم) و آموزش کتاب و حکمت (یُعلّمِهُم الکتاب و الحکمه) معرفی شده است.

پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسلم آمده است تا انسان را هم در زمینه علم و دانش، و هم در اخلاق و عمل، پرورش دهد تا با این دو بال بتواند در آسمان سعادت پرواز کند و به مقام قرب او نائل گردد.(۱)

خود پیغمبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلم نیز به نقش معلمی اشاره داشـته، آن را هـدفِ رسالت خویش دانسـته اند: «بِالتَعلیم اُرْسِلْتُ(۲)؛ من برای آموختن فرستاده شده ام».

و اگر در صدر اسـلام انسان هایی هم چون سـلمان، ابوذر، مقداد، بلال و دیگران به اوج کمال و رسـتگاری رسـیدند، در سایه مجاهدت های دلسوزانه و عاشقانه معلمی مانند رسول گرامی اسلام بود:

۱- تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۰۷.

۲- بحارالانوار، ج ۱، ص ۲۰۶.

در این ره انبیا چون ساربانند

دلیل و رهنمای کاروانند

و از ایشان سید ما گشته سالار

همو اوّل، همو آخر در این کار

جمال جان فزایش شمع جمع است

مقام دل گشایش جمع جمع است

روان از پیش و دل ها جمله از پی

گرفته دست جان ها دامن وی(۱)

ارزش معلمی

ارزش معلمی

در فرهنگ قرآن معلمی، کاری شگفت انگیز و معلم دارای مقامی والا است. گستره و دایره کار معلم، از سطح کلاس و مدرسه فراتر رفته، جامعه، ملت و بلکه جهان را در بر می گیرد. چنان که تربیت و هدایت یک فرد با زنده کردن همه افراد بشر برابر است و گمراه ساختن یک فرد همانند نابود کردن تمام بشر است.

قرآن می فرماید:

وَ مَن اَحْیاها فَکَاَنّما اَحْیَی النّاسَ جَمیعا (مائده: ۳۲)

هر کس انسانی را زنده کند، چنان است که همه مردم را زنده کرده است.

گر چه مفهوم ظاهر آیه، مرگ و حیات مادی است، ولی مهم تر از آن، مرگ و حیات معنوی، یعنی گمراه ساختن یک فرد یا نجات او از گمراهی است.(۲)

این مسأله، ارزش و اهمیت موضوع را می رساند و هر چه ارزش و اهمیت کار بیشتر باشد، مسوولیت نیز مهم تر و سنگین تر می گردد. اهمیت کار معلمی در این است که شاگرد و تربیت و فرصت جوانی و پاکی فطرت و ... او هم چون امانتی ارزش مند از جانب پروردگار در اختیار معلم قرا می گیرد.

۱- گلشن راز، شیخ محمود شبستری.

۲- تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۳۵۶.

او می توانـد از این فرصت طلایی بیشترین بهره را ببرد و بـا راهنمـایی هـای سازنـده اش، روح های لطیف و فطرت های پاک شاگردان را پرورش داده آن ها را انسان هایی صالـح و شایسـته بار آورد. و هم می توانـد با آموزش های گمراه کننـده، انسان هایی ناشایست تربیت کند که زندگی را برای خود و دیگران تیره و تار نمایند.

ویژگی های معلم در قرآن

اشاره

ویژگی های معلم در قرآن

معلمی شـغل مقدسـی است؛ شـغل خداونـد و انبیای الهی است. به سـبب هماننـدی شـغلی، شایسـته است که معلمان خود را به صفات اخلاقی و ویژگی معلمان واقعی بشر، بیارایند. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

نزدیک ترین مردم به درجه نبوت، اهل علم و جهادند، که مردم را به آن چه رسولان الهی آورده اند، راهنمایی می کنند.(۱)

بنابراین، عالمان و معلمان، رسالتی بزرگ بر دوش دارنـد؛ رسالتی که خداونـد به عهـده پیامبرانش گذارده است. در این جا به برخی از ویژگی های معلمان واقعی اشاره می کنیم:

۱ _ دعوت به توحید؛ نخستین آموزه

۱ _ دعوت به توحید؛ نخستین آموزه

توحیـد، پایه و اساس دین است. شـناخت یگانگی خداونـد انسان را به کرنش در برابر مبـدأ آفرینش وادار می کند. به زندگی انسان هـدف و رنگ و معنا می بخشـد. لذا نخستین اصـلی است که همه پیامبران الهی در جامعه بشـری مطرح نموده اند. برای آمـوختن اصـل توحیـد بود که حضـرت نوح علیه السـلام نزدیـک به هزار سـال سـختی هـا را تحمـل کرد؛ موسـی علیه فرعون خروشید؛ ابراهیم علیه السلام بت شکست و در آتش افتاد و محمد صلی الله علیه و آله وسلم با نیکوترین اخلاق و

۱- محجه البیضا، ملا محسن فیض کاشانی، ج ۱ ص ۱۴ به نقل از: فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی، ص ۱۳۹.

گشاده رویی خداگونه و رساترین بیان مردم را به آن فرا خواند. در فرهنگ قرآنی، لقمان در مقام معلّمی و تعلیم و تربیت فرزندش، که شاگرد او نیز هست، نخستین اصلی را که بیان می کند، همان توجه به وحدانیت و یکتایی خداست:

یا بُنَی لا تُشْرک باللّه اِنَّ الشِّرْکَ لَظُلْمٌ عَظیمٌ (لقمان: ۱۳)

پسرم، برای خدا شریک قرار مده؛ زیرا شرک ستمی بزرگ است.

این مسأله بیان می کند که هر کسی که در مقام تعلیم و تربیت قرار می گیرد ــ در هر سطح و رشته ای ــ باید آغاز و انجام آموزش او برای خدا باشد؛ بکوشد تفکر خدا محوری را در ذهن های پاک و بی آلایش شاگردانش بیدار و بارور نماید و روح های بزرگ آنان را به سوی مبدأ نور به پرواز درآورد که اگر غیر از این باشد، تکلیف شان را به جای نیاورده اند.

۲ ــ مِهر و محبت؛ نخستین گام

۲ ــ مِهر و محبت؛ نخستین گام

اساس یادگیری بر مبنای احساس خوشایندی و ناخوشایندی است. اگر آموزش همراه با احساس خوشایندی باشد، پر جاذبه و پایدار خواهد بود و اگر با آن همراه نباشد، ناپایدار خواهد بود. مهربانی و عاطفه لازمه شغل معلّمی است. خداوند به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّه ِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظًّا غَلیظ الْقَلب لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ (آل عمران: ۱۵۹)

پس به [برکت] رحمت الهی، با آنان نرم خو] و پر مهر] شدی و اگر تندخو و سخت دل بودی، به یقین از پیرامون تو پراکنده می شدند.

آری پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم به سبب اخلاق نیکو و مهربانی توانست در قلب میلیون ها انسان نفوذ کند و آنان را پیرو خود گرداند و از

انسان هایی که به جز شراب و شمشیر و شهوت هیچ نمی دانستند، انسان هایی باشعور، شهادت طلب و وارسته ساخت.

بنـابراین، یـک معلم خوب بایـد مهر و محبّت را چاشـنی کار خود کنـد و پیش از این که به فضای ذهنی دانش آموز راه یابـد، بایـد بـا زمزمه هـای محبت و بیـان دل نشـین به حریم قلب او راه یابـد. در این راسـتا از هر آن چه که باعث نفرت و انزجار می شود، باید بپرهیزد تا دانش آموز او را همچون خویشاوندی دل سوز در کنار خود دیده و رازهای درونی خود را که به صورت عقده در آمده است بازگو نماید و چاره جویی کند.

۳ _ گذشت

۳ _ گذشت

افزون بر دیگر ویژگی های کمال، معلم بایـد گذشت و بخشـش نیز داشـته باشد. در مواردی بخشـیدن دیگران، از جمله دانش آموزان، بهترین روش اصـلاح آنـان است. این ویژگی از صـفات بـارز پیـامبران الهی بوده است. چنـان که بر اساس نقل قرآن، حضرت یوسف علیه السلام برای اصلاح برادرانش از خطای آنان در گذشت:

قالَ لا تَثْرِیبَ عَلَیکُمْ الْیَومَ یَغْفِرُاللّه ‌ـ‌ لَکُمْ و هُوَ اَرْحَمُ الرّاحمین (یوسف: ۹۲)

گفت: امروز هیچ گونه خجل و ناراحت نباشید و خداوند [نیز] گناهان شما را می بخشد که او مهربان ترین مهربانان است.

معلم مانند پزشک روح است نباید با دیدن کوچک ترین رفتار ناشایست، فورا واکنش نشان دهد و با خشم و پرخاش جویی با دانش آموز خاطی برخورد کند، بلکه باید همانند پزشـکی مهربان برای معالجه بیمار بعضـی از شکوه ها و ناله های بیمار و در مواردی تندی او را تحمل نماید و از آن چشم پوشی کند. چه بسا علّت بعضی از رفتارهای زشت یا سخنان زننده

دانش آموز، در مشکلات روحی، خانوادگی یا علل دیگر ریشه دارد که حتّی مسوولان مدرسه از آن آگاهی ندارند. اگر چه در مواردی باید دقیق و مراقب بود و اشتباه های شاگرد را ــ آشکار ساخت، ولی در مواردی هم گذشت و چشم پوشی از تنبیه و اخراج تأثیرگذارتر است.

۴ ــ سعه صدر

۴ ــ سعه صدر

تعلیم و تربیت کار آسانی نیست، مسوولیتی دشوار است که هر کس، توان پذیرفتن آن را ندارد. کار آموزش صبر، تحمل و شرح صدر می خواهد؛ شرح صدر، یعنی: «ظرفیت روحی بسیار بلند و تحمل بسیار زیاد»(۱) وقتی حضرت موسی علیه السلام مأمور اصلاح و تربیت فرعون شد، احساس کرد که بار بسیار سنگین (امر اصلاح فرعون) بر دوشش نهاده شده. از این رو، چنین از خدا درخواست کرد:

رَبِّ اشْرَحْ لی صَدْری؛ وَ یَسِّرلی اَمْری؛ واحْلُلْ عُقْدَهً مِنْ لسانی یَفْقَهوا قَولی (طه: ۲۷ ــ ۳۰)

خدایا! به من شرح صدر عنایت کن. کارم را آسان کن؛ از زبان من گره بگشای تا حرف هایم را بفهمند.

حضرت موسی علیه السلام برای اصلاح و رویارویی با فرعون به جای لشگر، از خدا شرح صدر می خواهد؛ دلی به وسعت دریا داشته باشد که بتواند در برابر مشکلات بُردبار باشد. کسانی که شرح صدر ندارند، بر خود تسلط ندارند و هنگام سخن گفتن، دچار لکنت زبان می شوند و نمی توانند واژه های مناسب به کار گیرند. با سلاح شرح صدر است که می توان حقایق را به دیگران فهماند و زمینه هدایت و تربیت دیگران را فراهم ساخت. به تجربه ثابت شده

۱- سیری در سیره نبوی، مرتضی مطهری، ص ۱۷۹.

است که معلمان و مربیانی که از نظر روحی کم ظرفیت انـد و شـرح صـدر ندارنـد، با دیدن کوچک ترین حرکت زننده ای از دانش آموزان، زود عصـبانی می شونـد و با جدال و بگو مگوهای غیر ضـروری، افزون بر هدر دادن وقت کلاس و توانِ دانش آمـوزان، سـبب افزایش جسـارت دانش آمـوز خطاکـار می شونـد. همین طـور خـود نیز، تمرکز و تـوان کـافی برای ادامه دادن تـدریس را از دست می دهنـد؛ در حالی که می شـد با انـدکی شـرح صدر مشـکل را هم برای خود و هم برای دیگران، آسان کنند.

۵ ــ فروتنی

۵ ــ فروتنی

فروتنی در امور تربیتی ضـروری است و بایـد در ظـاهر و در بـاطن معلم به صورت عملی آشـکار گردد. چنـان که رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم از سوی خداوند مأمور شد که آن را نسبت به مردم به کار گیرد.

وَاْخفِضْ جَناحَکَ لِمَنِ اتَّبَعَکَ مِن الْمُؤمِنینَ. (شعرا: ۲۱۵)

و برای آن مومنانی که تو را پیروی کرده اند بال خود را فرو گستر.

در این آیه، پر و بال گستردن کنایه از مبالغه در فروتنی و نرمش است. خداونـد از پیامبر خود می خواهد که چتر حمایتی خود را با فروتنی و نرمش بر سر مومنان بگستراند و آنان را از گزند کژی ها و گمراهی ها نجات دهد.

بنـابراین، یـک معلم خوب بایـد ظرفیت عاطفی بالایی داشـته باشـد و با یقین داشـتن به اثرات فروتنی در امر آموزش و پرورش دانش آموزان، و با به کار بستن عملی نشانه های فروتنی؛ مانند پیشی گرفتن در سلام دادن، پرهیز از مجادله، درخواست تذکر لغزش های خود وماننـد این ها، می تواند پر و بال مهربانی و فروتنی اش را بر سـر دانش آموزان بگستراند و بسان کبوتری که قصد آموختن پرواز به جوجه اش دارد، آنان را به پرواز و اوج گیری در مسیر

کمال وا دارد و مواظب خطرها و دام هایی که در کمین آنهاست، باشد و با آگاهی دادن، آنان را از سقوط و انحراف نگاه دارد. زیباترین نمونه رفتار با فروتنی را در حضرت عیسی علیه السلام می بینیم که به حواریانش فرمود:

من حاجتی به شماها دارم، آن را برآورید. گفتند: حاجتت رواست ای روح اللّه !

پس برخاست و پاهای آنان را شست و شو داد. گفتند: ما بر این کار از تو سزاوارتر بودیم. فرمود: سزاوارترین مردم برای خدمت کردن به خلق، عالم است و من برای شما این گونه فروتنی کردم تا شما نیز بعد از من، برای مردم این گونه تواضع کنید. آن گاه عیسی علیه السلام گفت: با تواضع و فروتنی و نه با تکبر و خودخواهی، حکمت، عملی می شود؛ چنان که زراعت در زمین نرم می روید، نه در کوهستان.(۱) آری تواضع بذر حکمت است. اگر معلّم تواضع نداشته باشد، نمی تواند حکمت را در دل های مردم به بار بنشاند. سعدی چه خوش گفته است:

یکی قطره باران ز ابری چکید

خجل شد چو پهنای دریا بدید

که جایی که دریاست من کیستم

گر او هست حقّا که من نیستم

چو خود را به چشم حقارت بدید

صدف در کنارش به جان پرورید

سپهرش به جایی رسانید کار

که شد نامور لؤلؤ شاهوار

بلندی از آن یافت کو پست شد

در نیستی کوفت تا هست شد

تواضع کند هوشمند گزین

نَهد شاخ پر میوه، سر بر زمین(۲)

۱- داستان راستان ۲ جلدی، ص ۱۷۳. (با گزینش به نقل از وسایل الشیعه، ج ۲، ص ۴۷۵).

۲- بوستان سعدی.

داستانی زیبا از رابطه شاگرد و معلم

داستانی زیبا از رابطه شاگرد و معلم

امروزه به علّت های گوناگون رابطه معلم و شاگرد، در جامعه ما بسیار ظریف و پیچیده شده است. کمتر دانش آموزی خود را در احترام به معلّم ملزم می دانـد و معلمان نیز کمتر به شخصیت و کرامت دانش آموزان توجه دارند؛ در حالی که موفقیت در امر آموزش و پرورش در پرتو ارتباط راسخ، همراه با همدلی، ادب و فروتنی است. بهترین نوع این رابطه که سرشار از ادب و فروتنی است، در داستان حضرت موسی علیه السلام به عنوان شاگرد ـ و حضرت خضر علیه السلام در مقام معلم ـ نمود دارد. موسی علیه السلام مأمور شد تا از بنده ای صالح به نام خضر علیه السلام کسب علم کند. قرآن آغاز گفت و گوی این معلم و شاگرد را این چنین بیان می کند:

قالَ لَهُ موسی هَلْ اَتَّبِعُکَ عَلی اَنْ تُعَلِّمَنَ مِمّا عُلِّمْتَ رُشْدا* قالَ اِنَّکَ لَنْ تَسْتَطیعَ مَعِی صَبْرا* وَکَیفَ تَصْبرُ عَلی ما لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرا* قالَ سَتَجِدُنی اِنْ شآءَاللّه صابِرا وَ لا اَعْصی لَکَ اَمْرا* قالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنی فَلا تَسْئَلنی عَنْ شَی ءٍ حَتّی اُحْدِثَ لَکَ مِنْهُ ذِکْرا. (کهف: ۶۶ ـ ۷۰)

موسی به او گفت: «آیا از تو پیروی کنم تا از آنچه به تو تعلیم داده شده که مایه رشد است به من بیاموزی؟ گفت: «تو هرگز هم پای من نمی توانی صبر کنی. و چگونه در مورد چیزهایی که از آن شناخت نداری، شکیبایی می کنی؟» گفت: «اگر خدا بخواهد، مرا شکیبا خواهی یافت و در هیچ کاری نافرمانی تو نمی کنم». گفت: «اگر به دنبال من آمدی، چیزی از من مپرس تا خودم از آن با تو سخن بگویم.»

در این جا به اوج فروتنی و احترامی که در کلام این معلم و شاگرد دیده می شود اشاره می کنیم:

احترام و فروتنی شاگرد

اشاره

احترام و فروتنی شاگرد

زیر فصل ها

۱. اجازه گرفتن از استاد برای شاگردی:

۲. پذیرش شاگردی استاد بدون قید و شرط

۳. بزرگداشت مقام علمی استاد

۴. بالا بردن منزلت استاد با سپردن وعده

۱. اجازه گرفتن از استاد برای شاگردی:

۱. اجازه گرفتن از استاد برای شاگردی:

حضرت موسی علیه السلام تقاضای همراهی با استاد را آمرانه بیان نکرد، بلکه به صورت خواهش،(۱) فرمود: «هَلْ اَتَّبِعُکَ؛ آیا می توانم از تو پیروی کنم.»

موسی علیه السلام از استادش اجازه می خواهد تا از او پیروی کند و در واقع، کسب فیض نماید؛ نه این که به عنوان یک هم سفر تنها او را در این سفر، هم راهی کند و با گفت و گو، وقت خود را پر کند.

۲. پذیرش شاگردی استاد بدون قید و شرط

۲. پذیرش شاگردی استاد بدون قید و شرط

موسی علیه السلام پیروی خود را مشروط نکرد؛ یعنی نگفت من تو را پیروی می کنم، به شرط آن که مرا تعلیم دهی؛(۲) بلکه گفت: «اتَّبِعُکَ عَلی اَنْ تُعَلِّمْنَ؛ از تو پیروی می کنم، باشد که مرا تعلیم دهی».

در واقع، استاد را در آموزش آزاد گذاشت که اگر خواست در این فرصت به دست آمده در سفر، او را تعلیم دهد. و این گونه آمادگی خود را برای فراگیری و شاگردی اعلام نمود این آیه بیان می کند که شاگرد نباید درس و وقت خود را به استاد تحمیل کند.

۳. بزرگداشت مقام علمی استاد

۳. بزرگداشت مقام علمی استاد

حضرت موسی علیه السلام علم و دانش استادش را بزرگ شمرد و آن را به اسم و صفتی ویژه معیّن نکرد، بلکه گفت: «مِمّا عُلِّمْتَ؛ از آن چه تعلیم داده شده ای». و نگفت از آن چه می دانی. هم چنین علم را با واژه «رشد» توصیف کرد. از واژه «رشدا» استفاده می شود که علم هدف نیست، بلکه راه یافتن به مقصود و

۱- تفسیر نمونه، ج ۱۲ ص ۴۸۷.

۲- تفسیر نمونه، ج ۱۲ ص ۴۸۷.

روش رسیدن به کمال و سعادت می باشد و چنین علمی ارزش مند است.(۱)

حضرت موسی علیه السلام برای رسیدن به علم ارزش مند، علم استادش را که علم لدنی است، برای خود صلاح و مایه رشد دانست و کوشید در نهایت ادب و با رعایت حال استاد، آن را فراگیرد. گزینش استاد یک اصل اساسی در امر آموزش و پرورش است. معلمی پذیرفته می شود که رابطه او با شاگرد تنها در انحصار داده های ذهنی و علمی نباشد؛ بلکه شاگرد استاد را به عنوان یک الگو و مراد برای خود برگزیده باشد. حضرت خضر علیه السلام استادی است که مقام معلمی خود را به «مرادی» تبدیل کرده و موسی علیه السلام نیز مریدی او را با جان و دل پذیرفته است و می کوشد در پرتو کمال او به رشد و کمال واقعی برسد.

۴. بالا بردن منزلت استاد با سپردن وعده

۴. بالا بردن منزلت استاد با سپردن وعده

حضرت خضر علیه السلام از موسی علیه السلام پرسید:

وَ کَیْفَ تَصبرُ علی ما لم تُحِط بِهِ خُبْرا. (کهف: ۶۸)

چگونه در چیزهایی که از آن شناخت نداری، شکیبایی می کنی

موسی علیه السلام جواب داد:

ستجدنی ان شااللّه صابرا و لا اعصی لک امرا. (کهف: ۶۹)

اگر خدا بخواهد، مرا شکیبا خواهی یافت و در هیچ کاری نافرمانی تو نمی کنم.

موسی علیه السلام دستورهای استادش را «امر» نامید و خود را در صورت پیروی نکردن از او، گناه کار و نافرمان خواند و بدین گونه، شأن استادش را بالا برد هم چنین وعده مشخصی به استاد نداد که چنین و چنان می کنم، بلکه گفت انشااللّه به زودی خواهی یافت که چنین و چنان می کنم و درباره خدا

۱- تفسیر نمونه، ج ۱۲ ص ۴۸۷.

نیز رعایت ادب نمود.»(۱)

موسی علیه السلام از سویی می داند که شکیبایی در اموری که از آن آگاهی ندارد، دشوار است و از سوی دیگر، اگر بخواهد به آموزش های استاد، اعتراضی کند، حرمت شکنی کرده است. از این رو، وعده مشخصی به استاد نمی دهد، بلکه از خداوند می خواهد تا شاگرد شکیبایی در برابر آموزش های استاد ــ که از روی حکمت است ــ باشد.

پیام این آموزه قرآنی، برای دانش آموزان و معلّمان جامعه اسلامی ما این است که پیش از هر کاری باید به خداوند توکل نمود و از او یاری خواست.

احترام و فروتنی استاد

اشاره

احترام و فروتنی استاد

در برابر ادب و احترام موسی علیه السلام ، حضرت خضر علیه السلام ، در مقام معلمی، برای شاگردش شخصیّت و کرامت قائل شده که به برخی از آنها اشاره می شود.

۱. حفظ کرامت شاگرد

۱. حفظ کرامت شاگرد

از آداب استادی این است که اگر شاگرد به دلیل علاقه، به موضوعی پافشاری کرد که در آن استعداد و توانایی ندارد، او باید کرامت و شخصیت دانش آموز را حفظ کند و با رد صریح درخواست شاگرد، ذوق او را کور نکند.

در این داستان قرآنی، این مسأله آشکارا دیده می شود. وقتی موسی علیه السلام از حضرت خضر علیه السلام درخواست شاگردی نمود، حضرت خضر علیه السلام ، با این که می دانست موسی علیه السلام ، طاقت و صبر دیدن کارهای او را ندارد، با صراحت شاگردی او را رد نکرد، بلکه گفت:

«اِنَّکَ لَنْ تَسْتَطیعَ مَعِی صَبرا؛ توان دیدن کارهای مرا نداری». (کهف: ۶۷)

۱- تفسیر نمونه، ج ۱۲، ص ۴۸۷.

این مسأله در مدرسه ها هم دیده می شود: دانش آموزی در رشته یا موضوعی مثل رشته های هنری مانند سرود، نمایش و ... که استعدادی در آن ندارد، به معلمش رجوع می کند و بر آن پافشاری می کند.

ولی معلم همان لحظه با گفتن «توبه درد این کار نمی خوری» ضمن این که ذوق و شوق دانش آموز را سرکوب می کند، سبب رنجش خاطر و بریده شدن رابطه عاطفی دانش آموز با خود نیز می شود؛ در حالی که می توانست با اشاره و غیر مستقیم او را به این امر متوجه نماید و یا به او اجازه دهد که موضوع مورد علاقه اش را تجربه کند و خود بفهمد که توانایی استعداد آن کار را ندارد؛ یعنی همان روشی که حضرت خضر علیه السلام درباره موسی علیه السلام در پیش گرفت.

۲. مجبور نکردن شاگرد به پیروی

۲. مجبور نکردن شاگرد به پیروی

از مسائل مهم در امر آموزش و پرورش به کار نگرفتن تحمیل و اجبار است؛ زیرا انگیزه درونی دانش آموز را در فراگیری دانش از بین می برد و سبب می شود که شاگرد عزّت نفسش را از دست بدهد. در ماجرای حضرت موسی علیه السلام و معلمی خضر علیه السلام ، کرامت و شخصیت دانش آموز کاملاً حفظ شده است. چنان که حضرت خضر علیه السلام شاگرد خود را مجبور نکرد که حتما باید از او پیروی کند، بلکه او را آزاد گذاشت تا اگر خواست با او بیاید و از محضر او برای رشد و کمالش، بهره گیرد.

آزاد گذاردن دانش آموز برای گزینش معلّم و شرکت در کلاس درس، موضوعی است که مسوولان نظام آموزشی کشور باید بر آن اهمیّت دهند؛ زیرا علّت بسیاری از نابسامانی ها و بی نظمی ها در کلاس های امروزی ناشی از همین مسأله است و سبب می شود که شاگرد خود را در احترام به معلم ملزم نداند. خوشبختانه در حوزه های علمیه و تا حدودی در مراکز آموزش

عـالی و دانشـگاه ها این موضوع رعایت می شود. به ویژه، در درس های حوزه این امر باعث می شود که رابطه معلم با شاگرد بسیار صمیمی باشد و شاگرد بیشتر از فیض معنوی استاد بهره مند گردد.

فصل دوّم: معلم از دیدگاه معصومان علیهم السلام

اشاره

فصل دوّم: معلم از دیدگاه معصومان علیهم السلام

جایگاه معلمی در اسلام، با معنویت و تعالی پیوند خورده است و پیشوایان اسلام، بسیار بر آن ارج نهاده اند. این ارجمندی تنها به کسانی که به طور رسمی معلم هستند، منحصر نیست. هر چند آنان که به طور رسمی به آموزش و پرورش فرزندان جامعه اهتمام می ورزند، مصداق بارز واژه معلم اند، ولی افرادی نیز هستند که از هر فرصتی بهره گرفته، با ارشاد و راهنمایی خود، راه های سعادت و خوش بختی را به دیگران می آموزند؛ اینان نیز در زمره معلمان جامعه به شمار می آیند.

آثار معنوی معلمی

اشاره

آثار معنوی معلمی

معلمی رسالتی است که با معنویت آمیخته است و هر که بخواهد از عهده آن برآید، باید امر آموزش و پرورش را فریضه ای الهی بداند و فضای آموزشی خود، مانند کلاس، مدرسه و جامعه را به مکانی مقدس برای تلاوت آیه های نورانی عشق و ایمان، و عبادت گاهی برای هدایت و ارشاد تبدیل نماید. در این صورت، بنا به فرمایش معصومان علیهم السلام از نتایج معنوی زیر بهره مند خواهد شد:

۱. همراهی اهل بیت علیهم السلام

۱. همراهی اهل بیت علیهم السلام

امام حسن عسگری علیه السلام فرمود:

کسی که نادانی را هدایت کند و به او اسلام بیاموزد، در کنار ما اهل بیت علیهم السلام نزد خدای بزرگ خواهد بود.(۱)

۲. رهایی از عذاب الهی

۲. رهایی از عذاب الهی

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود:

وقتی معلمی نام خدا را به کودک بیاموزد، خداوند معلم، کودک و پدر و مادرش را از عذاب در امان می دارد.(۲)

معلمی امری لذّت بخش و خطرناک است. لذّت آور است؛ چون می تواند با آموزش های خالصانه اش، انسانی را زنده کند و خطرناک است؛ زیرا اگر بنیه و آمادگی لازم را نداشته باشد، دنیا و آخرت خود و دیگران را به تباهی می کشد. یک معلم خوب می تواند با تلاش خالصانه، در جهت آموزش آموزه های انسان ساز الهی، خود و دیگران را از عذاب الهی رهایی بخشد.

۳. ستایش موجودات جهان

۳. ستایش موجودات جهان

امام صادق علیه السلام فرمود:

تمامی جنبندگان روی زمین: ماهی های دریا و هر کوچک و بزرگی در زمین و آسمان، برای آموزگار خوب، طلب آمرزش می کنند.(۳)

حقیقت نقش معلمی، خارج کردن شاگردان از تاریکی ها، و هدایت آنان به سوی نور است. از این رو، این هدایت گری باید بسیار هنرمندانه و با ظرافت انجام پذیرد. در این بیان، امام صادق علیه السلام با بهره گیری از زیباترین تابلوهای جهان هستی، معلمان را علاقه مند می کند که به نحو شایسته به وظیفه خود عمل کنند. تصوّر نغمه سرایی ستایش گونه پرندگان از

۱- بحارالانوار، ج ۲، ص ۲.
۲- مستدرک الوسایل، ج ۲، ص ۶۲۵ به نقل از: الحدیث، ص ۲۴۲.
۳- بحارالانوار، ج ۲، ص ۱۷.

شاخسارها، تسبیح حیوانات در بیشه ها و ستایش ماهیان در دریا، هر معلم با ذوق و اندیشه را بر آن می دارد که از ایستایی در آمده، برای خدمت به فرزندان جامعه کمر همّت بندد.

۴. فزونی دانش

۴. فزونی دانش

امام سجاد علیه السلام فرمود:

اگر [معلم] وظیفه معلمی را بداند و به آن ها عمل کند، خداوند نعمت دانش را بر او بیشتر می کند.(۱)

و امام صادق علیه السلام می فرماید:

«زکات دانش در نشر آن است»(۲)

بنابراین، معلم باید اندوخته های علمی اش را در راه رضای خدا و در خدمت به فرزندان جامعه، به کار گیرد و با تدریس و مباحثه، دانش و آموخته هایش را در ذهن بپروراند و پایدار گرداند. لازمه رسیدن به این گونه درجات علمی این است که معلم وظیفه خود را خالصانه و بدون بخل ورزی انجام دهد تا خداوند لذّتِ دانش را به او بچشاند و بر درجات علمی او بیافزاید.

۵ . علم آموزی؛ نوعی صدقه

۵ . علم آموزی؛ نوعی صدقه

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود:

در میان صدقه هایی که مردم می دهند، هیچ صدقه ای ارزنده تر از یاد دادن علم و دانش نیست.(۳)

معلمی که با اخلاص، سرمایه و اندوخته علمی خود را در اختیار نیازمندان به علم و دانش، قرار می دهد، در زمره کسانی است که در راه

۱- مَن لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۲۱؛ خصال صدوق، ص ۵۶۷.

۲- سفینه البحار، باب علم، ص ۲۲۹.

۳- بحارالانوار، ج ۲، ص ۲۵.

خداوند بخشش و انفاق می کند. خداوند این عمل خیر او را به عنوان صدقه برای او منظور می کند.

تو بندگی، چو گدایان به شرط مزد مکن

که خواجه خود روش بنده پروری داند.(۱)

نقش معلم

نقش معلم

معلم با فطرت های پاک و بی آلایش نوجوانان و جوانان سر و کار دارد؛ فطرت های پاک و زلالی که آماده پذیرش هر نقشی هستند. یک معلم با ایمان و هنرمند، می تواند نقش های زیبایی بر لوح سفید دل های شاگردانش بر جای گذارد. او می تواند گل پونه های عاطفه، محبت، فداکاری و امید به آینده ای روشن را در دل نوجوانان و نو نهالان برویاند و خارهای کینه، نفرت و حسد را در وجود آنان بخشکاند. امام علی علیه السلام می فرماید:

دل جوان هم چون زمین خالی است که آن چه در آن پاشیده شود، می پذیرد.(۲)

یزید پسری داشت که معلم شایسته و ارزش مندی به نام «عمر القصوص» که از دوست داران امام علی علیه السلام بود، او را آموزش می داد. این معلم شایسته، آموزه های ایمانی اسلام رابه فرزند یزید (معاویه دوّم) آموخت و تمام وجود او را از پرتو فروزان آموزه های قرآنی روشن نمود. در اثر این تربیت درست، او پس از مرگ پدرش که به خلافت رسید، به منبر رفت و از جنایت جد و پدرش پرده برداشت و پس از آن، مقام خلافت را کنار گذاشت. سپس بنی امیه که سرچشمه این تحول را در معلم او می دانستند، او را گرفتند و زنده،او را در گور کردند».

۱- دیوان حافظ.

۲- نهج البلاغه فیض الاسلام نامه ۳۱.

ـ عوامل تأثیرگذار در موفقیت معلّم

اشاره

ـ عوامل تأثیرگذار در موفقیت معلّم

هنر معلمی، بسیار پیچیده است؛ زیرا ظرفیت وجودی انسان بسیار گسترده می باشد. گاه همانند امواج دریا توفانی و پر تلاطم و گاه هم چون آسـمان آبی صاف و روشن است. از این رو، برای فتح قلّه وجودی شاگرد، باید بر رمزهای آموزشی دست یافت تا زمینه موفقیت آماده گردد. موارد زیر، از این عوامل موفقیت هستند که برگرفته از سخنان معصومان علیهم السلام است:

۱. تلفیق علم و عمل

۱. تلفیق علم و عمل

علم آموزی، به خودی خود مفیـد است، ولی تـا وقـتی در رفتـار و گفتـار افراد نمود نیابـد، فایـده ای نخواهـدداشت. در سنّت پیشوایان معصوم علیه السلام پیوستگی علم و عمل، همواره به چشم می خورد. رمز موفقیت آنان که معلمان بشر بودند، در این بود که خودشان به دسـتورهایی که می دادند، عمل می کردند و از هر آن چه نهی می کردند، دوری می گزیدند. آنان به آن چه می گفتند ایمان داشتند و چون سخنانشان از دل بر می خواست، بر دل ها نیز می نشست.

لـذا برای این که یک معلم موفق گردد، باید علمش را در عمل به کار گیرد و این در صورتی امکان پذیر است که پیش از هر چیز، در مقام عمل خود را از هر عیبی پیراسته گرداند. چنان که امام علی علیه السلام می فرماید:

کسـی که خود را در مقام هـدایت و تعلیم قرار می دهـد، بایـد پیش از تعلیم دیگران، خود را تهـذیب کنـد و ادبِ رفتاری اش بایـد، بیش از ادب زبـانی اش باشـد؛ زیرا کسـی کـه ادب آمـوز و معلـم خـویش اسـت، از کسـی است که [تنهـا] معلم و مربی دیگران است، به احترام سزاوارتر است.(۱)

معلّمی که رفتارش با ادب همراه نباشد، موفقیّتی نخواهد داشت.

۱- نهج البلاغه فیض الاسلام ص ۱۱۰۷، کلمات قصار ۷۳.

علم چندان که بیشتر خوانی

چون عمل در تو نیست نادانی

نه محقق بوَد، نه دانشمند

چارپایی بر او کتابی چند

آن تهی مغز را چه علم و خبر

که برو هیزم است یا دفتر(۱)

۲. بیان شیوا و رسا

۲. بیان شیوا و رسا

اهمیت شیوه گفتار معلم، از توان علمی او کمتر نیست. معلم افزون بر بار علمی، باید به فن سخن وری آشنا باشد؛ چون ابزار اصلی معلم گفتار و سخن اوست. معلمی که سخن ور خوبی نیست و نمی تواند علم خود را به دیگران منتقل کند، مانند چشمه ای پر از آبِ گواراست که تشنگان زیادی به دورش گرد آمده اند، ولی راهی برای انتقال این آب گوارا به آنان وجود ندارد.(۲)

هم چنین معلم باید در گفتارش، اصول روان شناختی را رعایت کند. باید بداند که در چه جایگاهی و با چه شاگردانی و در چه سطحی از دانش و عقل تدریس می کند؟ باید در گفتارش از به کارگیری واژه های پیچیده و دشوار و غیر قابل فهم خودداری کند و اگر قصد بیان اصطلاحات علمی و تخصصی را دارد، باید آن را با بیان روشن و مثال های زنده ای برای دانش آموزان در خور فهم نماید. ساده گویی شیوه پیامبران و اولیای الهی بوده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

به ما دستور داده شده است که با مردم به اندازه عقل و درک آنان سخن بگوییم.(۳)

همچنین امام علی علیه السلام فرمود:

۱- گلستان سعدی.

۲- حکایت ها و هدایت ها در آثار شهید مطهری، محمدجواد صالحی، ص ۲۴۰.

۳- سفینه البحار، عباس قمی، ج ۲، باب عقل، ص ۲۱۴.

بهترین کلام آن است که گوش ها را در شنیدن بی رغبت نکند و فهم ها را به سختی و دشواری نیندازد(۱).

۳. آگاه به زمان بودن

۳. آگاه به زمان بودن

امروزه، زنـدگی اجتمـاعی بـا گذشـته تفاوت زیادی دارد. آموخته های پیشـین معلم، برای امر معلمی امروز، کافی نیست. معلم افزون بر تلاش در افزودن سـطح علمی اش بایـد در جریان دگرگونی ها و تحولات جامعه بوده، با پدیـده های جدید آشـنایی کامل داشـته باشد تا در جامعه خود از آگاه ترین آنان باشد؛ زیرا آگاهی سـبب کاهش ضـریب خطاهای او خواهد شد و او به راحتی می تواند دشواری ها و پیچیدگی های روزمرّه را حل کند. امام صادق علیه السلام می فرماید:

کسی که آگاه به زمانش باشد، گرفتاری ها و مشکلات به او هجوم نمی آورند(۲).

هم چنین، آگاهی به زمان سـبب می شود که شـخص در تحولات جامعه شگفت زده نشود و آمادگی لازم را برای پذیرش هر گونه دگرگونی ـ که لازمه پیشرفت هر جامعه ای است ـ داشته باشد. از حضرت علی علیه السلام است که:

کسی که آگاه به زمان باشد، از آماده شدن غافل نمی ماند.(۳)

یک معلم خوب باید کنج کاو، جست و جو گر و آگاه به واقعیت ها باشد تا بتواند با واقع بینی اوضاع زمان را درک کند و به نیازهای جامعه پی ببرد. در پرتو این شناخت است که وقت و نیروی خود را صرف مطالعات پراکنده

۱- شرح فارسی غرر الحکم و درر الکلم، ج هفتم، فهرست موضوعی، ص ۳۳۲.

۲- بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۲۶۹.

۳- تحف العقول، ص ۹۹.

و موضوعات گوناگون نخواهـد کرد، بلکه همّت خود را وقف یادگیری مهارت های جدیـد می کند تا بتواند آموخته های فرا گیران را به واقعیت های خارج از مـدرسه ارتباط دهـد و در عمل به آن ها بیاموزد که آموخته هایشان را چگونه می توانند در زنـدگی به کار گیرنـد و از آموزش مطالبی که تنها برای پر کردن وقت کلاس بوده و هیـچ کاربردی در زنـدگی آنان نـدارد، خودداری کند.

۴. شناخت تفاوت های فردی

۴. شناخت تفاوت های فردی

ممکن است در یـک کلاس آموزشـی، فرا گیران از لحاظ سن و سال یکسان باشـند، ولی از نظر رشـد ذهنی و تحوّل شـناختی باهم یکسان نباشـند. لذا سـطح دریافت، احساس علاقه و نیازهای دانش آموزان متفاوت خواهد بود. یک معلم باید با شـناخت کامل بتواند از رفتار و اسـتدلال دانش آموزان این تفاوت ها را تشـخیص دهد و با شناخت کامل از شرایط مالی، عاطفی، بهره هوشی و موقعیت خانوادگی، انتظارات خود را در حد توان آنان گرداند.

چنان که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

انسان ها همانند معدن ها، گوناگون اند: یکی طلا و دیگری نقره است.(۱)

همان گونه که طلا و نقره را از نظر ویژگی نمی توان باهم مقایسه کرد، ویژگی های اخلاقی، درسی و خانوادگی فرا گیران را هم نمی توان با هم سـنجید. از این رو، درست نیست که از کم توانان بخواهیم هم پای پر توانان کلاس فعالیت و پویایی داشته باشـند. این امر سـبب دل زدگی و دل سـردی آنان خواهـد شد. بنابراین، یک معلم هنرمند و نو آور باید به سـبب ویژگی های فردی فرا گیران روش هـای گونـاگونی را تجربه کنـد و با هر یک به گونه ای خاص برخورد نمایـد. هنرمنـدی و مهارت معلم کمک می کند که وی شرایطی

۱- بحارالانوار، ج ۶۱، ۶۵.

فراهم آورد تا کم توان ترین شاگردانش هم راه تواناترین آنان، به یک اندازه امکان رشد و شکوفایی داشته باشند و استعدادهایی که در وجودشان نهفته است، کم کم به فعلیت برسد.

معلمی شاگرد تنبلی را پند و اندرزی داد و بدی های تنبلی را توضیح می داد. ناگهان متوجه شد که شاگرد ضمن گوش دادن به او، با ذغالی بر روی زمین شکل هایی می کشد. فهمید که شاگردش به نقاشی علاقه دارد. سپس موضوع را با پدر و مادر کودک در میان گذاشت. چیزی نگذشت که او در رشته نقاشی سر آمد روزگار شد(۱) و نام بهزاد زبان زد مردم گشت.

۵. پرهیز از اجبار و تنبیه بدنی

۵. پرهیز از اجبار و تنبیه بدنی

امروزه از نظر علمی و تربیتی، به کارگیری اجبار و تنبیه بدنی برای امر آموزش روشی غیر مجاز شناخته می شود و نظام های آموزش و پرورش پیشرفته دنیا، از این کار جلوگیری می کنند. اهمیت این مسأله در اسلام کاملاً روشن است چنان که امام علی علیه السلام فرموده اند:

اندرز انسان خردمند به وسیله ادب است و تنها حیوانات با زدن، تربیت می شوند.(۲)

مردی خدمت حضرت علی علیه السلام رسید و از فرزند خود شکایت کرد. حضرت فرمود فرزندت را نزن، بلکه برای ادب کردنش از او قهر کن؛ ولی مواظب باش قهرت طول نکشد و هر چه زودتر آشتی کن.(۳)

در این حدیث امام علیه السلام تنبیه بدنی را رد می کند و به جایش از تنبیه عاطفی استفاده می کند؛ زیرا پدر تنها پناه گاه و تکیه گاه کودک است. قهر

۱- معلم موفق، حسین دهنوی، ص ۷۷.
۲- غرر الحکم، ص ۲۳۶، برگردان: محمدعلی انصاری.
۳- بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۱۱۴ (به نقل از الحدیث، ص ۲۵۰).

کردن پـدر برای کـودک، بزرگ ترین مجـازات روحی و معنـوی است. البته اگر قهر کردن ادامه یابـد، سـبب شـکست روحی کودک می شود، لذا فورا سـفارش می کند که جدایی نباید طول بکشد. پس معلم نباید با بهره گیری از روش های اسـتبدادی ماننـد زور، تهدیـد و ترسانـدن، دانش آمـوزان را به آموختن وادار نمایـد. چه بسـا برخی از تنـبیه هـا دانش آموز را از درس و مـدرسه و کتـاب بیزار می کنـد. شاگردی می گویـد: روزی در کلاس در حالی که دبیر علوم سـرگرم کشـیدن تصویری روی تابلو بود، یکی از شاگردان صدایی غیر عادی در آورد؛ به گونه ای که همه کلاس خندیدند. معلم جلو آمد و دو سیلی محکم به منِ بی گناه زد و از کلاس بیرونم کرد. پس از آن، از هر چه گیاه، حیوان، انسان و علوم تجربی بی زار شـدم و دیدنشان آن قدر برایم آزار دهنده شد که دیگر هیچ کتاب علوم تجربی را باز نکردم.(۱)

معلم خوب می دانـد که در میـدان آموزش و پرورش تنبیه به معنـای آگـاه کردن و هوشـیار سـاختن به کار می رود. پس نباید آدم خواب آلود را با زور و کتک بیدار کرد.

به کارگیری زور، آن هم برای معلم که به زیور علم و دانش آراسته است و باید سنجیده و عاقلانه گل های طراوت، دوستی و لطف را به انسان ها هدیه نماید، کار شایسته ای نیست.

سیره عملی معصومان علیهم السلام

سیره عملی معصومان علیهم السلام

رسول گرامی اسـلام و امامان معصوم علیه السـلام ، معلمان واقعی بشـر هستند. آنان درس فضیلت و پرهیزکاری را به مردم می آموختنـد و با جاذبه ای که داشـتند، مشـتاقان به نور، پروانه وار به گِرد شـمع وجودشان جمع می شدند و به آن چه می گفتند، ایمان پیدا کرده صادقانه عمل می کردند. هر چند، بیشتر این

۱- کیهان علمی، سال سوم، شماره ۹، ص ۳۷.

بزرگواران به سبب شرایط نامساعد زمانشان موفق به تشکیل مجالس درس نشده و شاگردان بی شماری را تربیت نکردند ولی امام محمدباقر علیه السلام و امام جعفر صادق علیه السلام از فرصت طلایی فترت زمامداران زمان خود، بیشترین بهره را بردند و با برقراری جلسه های درس و بحث در مسجد مدینه، در عمل به تعلیم و تربیت همّت گماشتند. به نوشته مورخان، در مکتب امام ششم بیش از بیست هزار دانشجو تربیت شدند که چهار هزار نفرشان تنها در یک دوره تحصیل می کردند. از شاگردان ممتاز امام صادق علیه السلام ، جابر بن حیان شیمی دان نامی است که تقریرات درس امام صادق علیه السلام را نوشته است.

محمد بن طلاحه شافعی (وفات: ۶۵۴) چگونگی تدریس امام صادق علیه السلام را این گونه بیان می کند:

از دریای بی کران علم آن حضرت گوهرهای گران بها به دست می آمد. دیدارش انسان را به یاد آخرت می انداخت و شنیدن بیاناتش درس تقوا و فضیلت می داد. مناقب و فضائلش بی شمار بود. او علم را با فضیلت اخلاقی به هم آمیخته بود و این روش، روش خاص انبیا و اولیای خدا است.(۱)

اینک به نمونه هایی از رفتار عملی پیشوایان معصوم علیه السلام اشاره می شود.

بهره گیری از روش های عملی در آموزش

بهره گیری از روش های عملی در آموزش

یک. روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم از خانه خارج شد؛ در حالی که در یک دست طلا و در دست دیگرشان ابریشم داشت و فرمود: این دو بر مردان امّت من حرام است و بر زنانشان حلال است.(۲)

دو. شخصی از امام باقر علیه السلام پرسید: خوردن پنیر حرام است یا حلال؟ حضرت به غلام شان فرمودند تا پنیر بخرد. پس از خریدن پنیر، حضرت به همراه پرسش کننده، آن را میل فرمودند.(۳)

۱- تعالیم آسمانی اسلام، محمد صحفی، ص ۳۰۶ به نقل از: مطالب السؤال، ص ۸۱.

۲- بحارالانوار، ج ۶۵، ص ۱۵۲.

۳- بحارالانوار، ج ۸۰، ص ۲۴۸.

گشاده رویی معلم

گشاده رویی معلم

زنی از بانوان مدینه، خدمت حضرت فاطمه علیهاالسلام رسید و پرسشی مطرح کرد. حضرت پاسخ دادند پرسش های دیگری کرد و باز حضرت پاسخ دادند تا این که به پرسش دهم رسید و آن حضرت پاسخ فرمودند، ولی آن زن شرمنده شد و گفت: بیش از این مزاحم نمی شوم. حضرت فاطمه علیهاالسلام با گشاده رویی فرمود: هر چه می خواهی بپرس. اگر به کسی صد هزار دینار بدهند که بار سنگینی را بر بامی ببرد، آیا با توجه به آن مزد زیاد، احساس خستگی می کند؟ گفت: نه. فرمود: من در مقابل هر پاسخ که به تو می دهم، مزدی هزاران بار بیش از آن می گیرم و شایسته است که هرگز خسته و ملول نشوم.(۱)

شناخت استعداد شاگرد۱

شناخت استعداد شاگرد(۲)

امیرمؤمنان علی علیه السلام با یکی از یارانش، برای خرید به بازار رفته بود. وقتی به بازار برده فروشان رسید، حضرت به چهره یکایک برده ها نظر انداخت و نگاهش بر چهره یکی از آنان متوقف شد. به برده فروش فرمود: این مرد را به چند می فروشی؟ برده فروش گفت: پنجاه دینار. امام به همراه خود گفت: پنجاه دینار به او بده تا این مرد را تحویل بگیرم. فروشنده که انتظار نداشت آن برده با آن قیمت به فروش برسد، پشیمان شد و گفت: نمی فروشم و کوشید قیمت را بالا ببرد. تا این که به چهار صد دینار راضی شد. امام دست برده را گرفت و به خانه آورد. همراه امام که از این کار شگفت زده شده بود، پرسید: چرا این همه پول را برای خرید برده ای دادید؟

۱- بحارالانوار، ج ۲، تفسیر امام عسگری علیه السلام به نقل از: تعالیم آسمانی اسلام، ص ۳۹ با گزینش.

۲- هشدارهای تربیتی، علی اکبر مظاهری، صص ۲۰ و ۲۱ با گزینش.

ما می توانستیم با این پول هفت یا هشت برده بخریم. امام نگاه پر معنایی کرد و فرمود: تو نمی دانی این مرد چه انسان باارزشی است و در او چه استعدادهای عظیمی نهفته است. تنها ظاهر او را می بینی که مانند دیگر برده ها است، اما من می خواهم از او انسانی عالی قدر بسازم؛ انسانی کم نظیر. آن برده کسی نبود مگر میثم تمار همو که بلندای مقام او از دسترس بسیاری از انسانها دور مانده است.

پرهیز از جدال

پرهیز از جدال

شخصی به امام حسین علیهم السلام عرض کرد: بنشین تا باهم در مسائل دینی مناظره کنیم. حضرت به او فرمود: من در دین و آیینم آگاهم و راه هدایت روشن است. اگر تو در دین داری و آیین خویش ناآگاه هستی، برو و تحقیق کن. مقام انسانی من اجازه نمی دهد که دست به کار جدال و ستیز شوم. به هوش باش که شیطان، آدمی را وسوسه می کند و با سخن های درگوشی با انسان، رازگویی می کند و به او می گوید: جدال کن؛ چون شاید مردم گمان کنند که تو از لحاظ بینش دینی، ناتوان و نادان هستی.(۱)

حقوق معلم۱

حقوق معلم(۲)

شخصی نزد امام سجاد علیه السلام آمد و از قاتل پدرش، شکایت کرد و قصد قصاص داشت. امام سجاد علیه السلام از او پرسید: آیا این شخص بر تو خدمتی نکرده است که به جای قصاص، دیه بگیری؟ گفت: چند روزی معلم من بوده است، ولی این دلیل نمی شود که از قصاص او منصرف شوم. حضرت فرمود: چه می گویی؟ ارزش آموختن و ارشاد از خون بیش تر است. لذا آن مرد از

۱- آداب تعلیم و تعلم در اسلام، ص ۱۸۹.

۲- بحارالانوار، ج ۲، ص ۱۲، با گزینش.

قصاص چشم پوشی کرد.

بزرگداشت شاگرد

بزرگداشت شاگرد

امام صادق علیه السلام _ بنیان گذار نخستین دانشگاه اسلامی _ در مجلسی با گروهی از شاگردان اش حضور داشتند که هشام بن حکم _ یکی از جوان ترین شاگردان حضرت _ به مجلس وارد شدند. امام صادق علیه السلام او را گرامی داشت و در صدر مجلس نشاند و برای بزرگداشت بیشتر او فرمود:

ایشان کسی است که ما را با قلب و زبان و دست یاری می رساند.(۱)

هماهنگی گفتار و رفتار

هماهنگی گفتار و رفتار

مادری به همراه فرزندش نزد پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم رسید و از وی خواست که فرزندش را نصیحت فرماید که خرما کمتر بخورد. پیغمبر اکرم فرمود: او را ببر و فردا نزد من بیاور. فردا که کودک را آورد پیامبر فرمود: پسر جان کمتر خرما بخور. مادر کودک گفت: یا رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم : همین حرف را دیروز به فرزندم می فرمودی! پیامبر فرمود: چون خودم دیروز خرما خورده بودم، او را از خوردن آن منع نکردم. آری: «رطب خورده، منع رطب چون کند!».

حق شناسی از معلم

حق شناسی از معلم

عبدالرحمن سلمی به فرزند امام حسین علیه السلام سوره حمد را آموخت. وقتی در حضور پدر، سوره را خواند، امام حسین علیه السلام افزون بر پول نقد و پارچه ای که از راه حق شناسی به معلم داد، دهان معلّم را پُر از دُر نمود. کسانی که از این همه توجّه حضرت، شگفت زده شده بودند، در آن باره، از حضرت سؤال کردند. امام حسین علیه السلام فرمود: چه وقت پاداش من با عطای آموزش این

۱- منیه المرید، شهید ثانی، ص ۲۳۲ به نقل از: معلم نمونه، مجید رشیدپور، ص ۱۰۴.

معلم، برابری می کند؛ یعنی آموزش سوره حمد از بخشش مالی من ارزنده تر است.(۱)

مدارا با معلم

مدارا با معلم

هلال بن حکم می گوید: پس از شرف یابی به محضر پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و پذیرش اسلام از واجبات و سنت های دینی مطالبی آموختم. از جمله این که به من توصیه شده بود، هرگاه عطسه نمودم، خدا را حمد گویم و اگر دیگری عطسه کرد، درباره اش دعا کنم. روزی در صف نماز جماعت، یکی از نمازگزاران عطسه کرد. من گفتم: «یرحَمکَ اللّه ». دیدم نمازگزاران زیر چشمی و با تندی به من نگاه می کنند. با خود گفتم چرا این چنین مرا نگاه می کنند. این کار تکرار شد و مردم با شنیدن کلام من «سبحان اللّه » می گفتند. پس از پایان نماز فورا پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: کسی که در میان نماز سخن گفت که بود؟ مردم به من اشاره کردند. رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم مرا نزد خود فرا خواند و سپس تذکر اصلاحی خود را آن قدر با نرمی بیان فرمود که من هیچ معلمی را در مقام آموزش، با مداراتر از پیغمبر ندیده ام.(۲)

ایجاد شور و علاقه به درس خواندن

ایجاد شور و علاقه به درس خواندن

روزی امام حسن مجتبی علیه السلام فرزندان خود و برادرش را فرا خواند و به آنان فرمود: همه شما کودکان جامعه امروزید و امید است که بزرگان اجتماع فردا باشید. دانش بیاموزید و در کسب دانش کوشا باشید و هر کدام که ذهن قوی ندارید و نمی توانید در مجلس درس مطالب استاد را نگاه دارید، آن ها را بنویسید و نوشته ها را در منزل نگاه داری کنید تا به هنگام نیاز، بدان ها مراجعه

۱- مستدرک، ج ۱، ص ۲۹۰ به نقل از: الحدیث ص ۲۴۳، ج ۳.

۲- اسدالغابه، ج ۵، ص ۶۶ به نقل از: الحدیث، ج ۳، ص ۲۴۲.

کنید.(۱)

و نیز امام سجاد علیه السلام وقتی به جوانان محصّل بر می خورد، برای آن که در ادامه تحصیل تشویقشان کند، آنان را نزد خود می خواند و می فرمود:

امید است همواره در گشایش و راحتی باشید. ای محصلان، شما امانت های علم و دانش هستید. امروز نوجوانان این جامعه هستید و به زودی بزرگان جامعه دیگر خواهید بود.(۲)

۱- بحارالانوار، ج ۱۱۰ به نقل از الحدیث، ج ۳، ص ۲۴۶.

۲- الحدیث، ج ۳، ص ۹۳.

فصل سوّم: وظایف متقابل معلم با شاگردان و همکاران

اشاره

فصل سوّم: وظایف متقابل معلم با شاگردان و همکاران

امروزه رابطه برخی از دانش آموزان با معلمان شان بسیار کم رنگ شده است. معلمان برای برقراری ارتباط با این گونه دانش آموزان با دشواری های فراوانی رو به رو هستند. به گونه ای که گاهی آنان در برابر برنامه های اصلاحی معلم مخالفت می کنند. بررسی ها نشان می دهد که: ارتباط میان معلم و شاگرد به ویژه در دوره های راهنمایی و دبیرستان، بسیار سطحی و خشک است و کمتر صمیمیت و علاقه ای میان معلم و شاگرد وجود دارد.(۱)

هر چند علّت برخی از این رفتارها، ناشی از افزایش سن، دوره بلوغ و تأثیر پذیری از فرهنگ بیگانه است، ولی بخش مهمی از این رفتارها به علّت آگاه نبودن از وظایف متقابل معلم و شاگرد است. افزون بر رابطه معلم و شاگرد که باید در شرایط مناسب باشد، باید رابطه معلم با دیگران مانند همکاران و والدین دانش آموزان نیز مناسب باشد تا با همکاری آنان بتواند طرح های مورد نظر خود را به طور شایسته اجرا کند. در ادامه به این موضوع می پردازیم:

۱- معلم نمونه، مجید رشیدپور، ص ۱۸۹.

وظیفه مشترک معلم و شاگرد

اشاره

وظیفه مشترک معلم و شاگرد

زیر فصل ها

۱. آموزش و یادگیری برای خدا

۲. خودداری از جدال

۳. آمادگی قبلی برای درس

۴. فروتنی

۱. آموزش و یادگیری برای خدا

۱. آموزش و یادگیری برای خدا

در نظام آموزش و پرورش اسلامی، دانش آموزان و دانش جویان باید انگیزه و هدفی الهی داشته باشند. هدف آنان باید رسیدن به کمالات وجودی برای شناخت هر چه بیشتر و بهتر خداوند باشد. کسانی که روح علمی را همراه با انگیزه الهی نمایند، با بهره گیری از دو ویژگی نشاط و امید، با گرمی و شادابی بیشتری نسبت به دیگران راه می پویند و وجود سختی ها و دشواری ها برای آنان کم رنگ تر جلوه می کند و در برخورد با مسائل گوناگون با صبر و آرامش عمل می کنند. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

اگر روزی بر من بگذرد که در آن روز، علمم را نیفزایم تا مرا به خدا نزدیک کند، طلوع آفتاب آن روز، بر من مبارک مباد.(۱)

بنابراین، وظیفه معلمان و دانش آموزان این است که دانش را توأم با ایمان به خدا داشته نموده به وسیله آن خدای خود را بهتر بشناسند و بدانند که خواست خداوند از انسان چیست.

۲. خودداری از جدال

۲. خودداری از جدال

فضای آموزش و پرورش ایجاب می کند که سرشار از عاطفه، مهر و دوستی و احترام باشد. برای فراهم آوردن چنین فضایی باید معلم و دانش آموز هر کدام جایگاه یکدیگر را بشناسند. هر دو باید بکوشند ضمن شناخت جایگاه واقعی خود و دیگری، از انجام امور ناپسندی مانند جدال در بحث که به آلودگی فضای تربیتی می انجامد، خودداری کنند. امام علی علیه السلام می فرماید:

از مجادله و ستیز بپرهیزید؛ زیرا این دو، دل های برادران دینی را نسبت به

۱- نهج الفصاحه، حدیث ۱۲۶، ص ۲۳.

یکدیگر کدِر می کند و دانه نفاق را می پروراند.(۱)

حتی پرسش هایی که میان معلم و شاگرد طرح می شود، باید یادگیری و ارشاد باشد، نه چیز دیگر. شهید ثانی در این باره می فرماید:

پرسش هایی که معلم و شاگرد در بحث مطرح می کنند، نباید با هدف وانمود ساختن ناتوانی یا طعنه زدن به جنبه های علمی دیگری باشد، بلکه باید پرسش شاگرد از معلم به منظور فرا گرفتن و یادگیری و پرسش معلم از شاگرد به منظور راهنمایی شاگرد به حقیقت و واقعیت باشد اگر هدف پرسش گر، خودنمایی و ستیزه جویی باشد و بخواهد از راه سؤال پیچ کردن، غلبه و پیروزی خویش را به رُخ دیگران بکشد، این رویه و چنین هدف گیری هایی در دل و جان، انسان پلیدی به بار می آورد.(۲)

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

از مجادله بپرهیزید، اگر چه حق با شما باشد.(۳)

۳. آمادگی قبلی برای درس

۳. آمادگی قبلی برای درس

از عوامل مؤثر در یادگیری، آمادگی معلم برای تدریس و آمادگی دانش آموز برای فراگیری است. معلم باید با آمادگی کامل جسمی و روحی، برنامه ویژه، طرح کامل درس و تهیه ابزارهای لازم برای تدریس در کلاس حضور یابد تا بتواند مطالب را به راحتی به دانش آموزان منتقل نماید تا هیچ گونه ابهامی برای دانش آموز باقی نماند.

۱- اصول کافی، ج ۲،ص باب المرا، ص ۳۰۰.

۲- آداب تعلیم و تعلم در اسلام، ص ۱۸۶.

۳- سفینه البحار، ج ۲، ص ۵۳۲، باب المرا.

از سوی دیگر، دانش آموز باید با آمادگی کامل جسمی و روحی، انجام تکالیف گذشته، تمرین درس گذشته و فراهم ساختن وسایل مورد نیاز برای یادگیری، در کلاس حضور یابد و با دقت به سخنان معلم گوش فرا دهد و از آن یاد داشت برداری کند به گونه ای که خود را در فراگیری علم و دانش سهیم بداند.

۴. فروتنی

۴. فروتنی

از ویژگی های دانش آموز و معلّم مسلمان آن است که درباره یکدیگر تواضع و فروتنی داشته باشند.

انسانی که دارای روحیه علمی است بایـد همواره از تعصب، غرور و جمود فکری دور باشـد و فروتنی و خود کمتر بینی را سـر لوحه کارش قرار دهد. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

دانش را فرا گیریـد و آن را به مردم بیاموزیـد. سـنگینی و آرامش را نیز یاد بگیریـد و در برابر اسـتاد خویش فروتن باشـید و با شاگردان خود نیز همین شیوه را به کار برید و هرگز از عالمان خودخواه نباشید.(۱)

فروتنی به عنوان یـک روش تربیتی، تنها به معلم اختصاص نـدارد؛ بلکه شاگرد نیز بایـد فروتنی داشـته باشـد. در پرتو تواضع و فروتنی میان معلم و شاگرد است که:

شاگرد آزادانه دشواری های خود را با معلم در میان می گذارد. افزون بر اسـتفاده های علمی، راه و رسم زندگی را می آموزد و در می یابد که چگونه بر دشواری ها غلبه کند و چگونه با دیگران معاشرت کند و چه اصولی را باید

۱- وسایل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۲۲.

رعایت نماید.(۱)

البته فروتنی زمانی تأثیر گذار است که از دل برخیزد و فرد واقعا بدان معتقد باشد وگرنه تواضع ظاهری تأثیری سطحی و ظاهری خواهد داشت. رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:

تواضع کنید که تواضع در دل است.(۲)

بر این اساس، معلم و شاگرد باید این رابطه صحیح را میان خودشان تقویت کنند.

وظایف شاگرد نسبت به معلم

اشاره

وظایف شاگرد نسبت به معلم

وظیفه یک شاگرد خوب برای بهره مندی بیشتر از فضل و دانش معلم به قرار زیر است:

۱. نگرش مثبت و شناخت جایگاه معلم

۱. نگرش مثبت و شناخت جایگاه معلم

اساسا نگرش مثبت، به توسعه روابط سالم میان افراد کمک می کند و شناخت جایگاه واقعی افراد، سبب تجدید و بازنگری در رفتار آنها می شود.

یک دانش آموز خوب، باید از مقام و منزلت معلم خود آگاه باشد و بداند که معلم پدر روحانی اوست و او به منزله فرزند وی می باشد. فرزند روحانی از فرزند جسمانی، مهم تر و ارج مندتر است. از سوی دیگر دانش آموز باید معلّم را به دید پزشکی بداند که می خواهد بیماری ها و نادانی های او را دور نماید و سلامتی و سعادت را به او ببخشد. بنابراین، باید از فرمان معلم سرپیچی نکند. چنان که لازم است هر بیماری از هر آن چه اثر دارو را خنثی

۱- معلم نمونه، ص ۱۰۳.

۲- راهنمای انسانیت ترجمه موضوعی نهج الفصاحه، فرید تنکابنی، ص ۵۶.

می کند، پرهیز نماید. از این رو، شاگرد باید خویشتن را از پلیدی های روحی و معنوی مانند کینه، حسد، حرص، تکبر و مانند آن ها، نگاه دارد تا راهنمایی های معلم در او سودمند گردد.(۱)

۲. پرهیز از پرسش های نابه جا و پیش دستی در پاسخ

۲. پرهیز از پرسش های نابه جا و پیش دستی در پاسخ

دانش آموزی که می خواهد از حضور معلم بهره گیرد، نباید با پرسش های نا به جا و بیهوده، وقت معلم را بگیرد و توفیق فراگیری علم را از خود و دیگران سلب نماید. امام علی علیه السلام می فرماید:

حق معلم آن است که دانش آموز با پرسش های زیادی او را سئوال پیچ نکند و تا معلم چیزی نپرسیده جواب نگوید.(۲)

اگر کسی از معلم سؤالی پرسید شاگرد او باید بداند که معلمش در پاسخ گویی بر وی مقدم است. امام سجاد علیه السلام می فرماید:

اگر کسی از او [معلم] پرسشی کرد، در پاسخ دادن به آن پرسش پیش دستی نکن و بگذار خود او [معلم] آن پرسش را پاسخ دهد.(۳)

۳. احترام به معلم

۳. احترام به معلم

دانش آموز باید در همه جا و همیشه احترام معلم را نگاه دارد و از عیب های او چشم پوشی کند و بر او خرده نگیرد. امام سجاد علیه السلام در این زمینه می فرماید:

حق معلم بر تو آن است که همواره با دیده بزرگ داشت و تکریم به او بنگری؛ مجلس او را گرامی بداری؛ به سخنانش با دقت گوش فرا دهی، رو به جانب او بنشینی و در حضور او صدایت را بلند نکنی.(۴)

۱- برگرفته از: آداب تعلیم و تعلم در اسلام، محمدباقر حجتی، صص ۳۱۸ و ۳۱۹ با گزینش و ساده نویسی.

۲- بحارالانوار، ج ۲، ص ۶۴.

۳- من لا یحضر الفقیه، ج ۲، ص ۶۲۰؛ خصال صدوق، ص ۵۶۷.

۴- بحارالانوار، ج ۲، ص ۴۴.

امام علی علیه السلام هم درباره احترام شاگرد به معلم می فرماید:

احترام معلم را در حضور و غیبتش نگاه دارد! هرگاه به مجلس او وارد می شوی به همه حاضران به طور عمومی و به معلم به ویژه سلام و ادای احترام کن.(۱)

دانش آموز باید از انجام تمام کارهایی که زمینه ناراحتی معلم را فراهم می آورد، خودداری نماید. البته با تأسف باید گفت برخی به سبب ناآگاهی از وظیفه، از فروتنی و نرمی معلم و رابطه دوستانه او، سوء استفاده می کنند و حقوق واجب او را نادیده می گیرند؛ با شوخی ها و گاه حرف های زننده و رفتارهای ناسنجیده، درباره او حرمت شکنی می کنند؛ در حالی که این گونه روش های نادرست ممکن است اساس دوستی ها و رابطه صمیمانه آن ها را به هم بزنند. ارسطو گفته است:

برای بقای دوستی باید دوستان، فضیلت و ارزش یکدیگر را بشناسند و آن را به دیده احترام بنگرند.(۲)

البته معلم باید اجازه سوء استفاده به چنین دانش آموزانی را ندهد و به شکل غیر مستقیم آنان را به رفتار نادرستشان متوجه نماید.

وظایف معلم نسبت به شاگرد

وظایف معلم نسبت به شاگرد

رابطه سالم و جهت دار میان معلم و دانش آموز از مهم ترین عوامل موفقیت برای معلم است. از این رو، معلم باید برای برقراری این رابطه سازنده، نخست با دانش آموز رابطه ای عاطفی برقرار کند تا زمینه را برای ارتباط فکری و علمی آماده نماید. امام سجاد علیه السلام وظیفه معلم را در رابطه با شاگرد

۱- بحارالانوار، ج ۲، ص ۴۴.

۲- تعالیم آسمانی اسلام، محمد صحفی، ص ۱۸۱.

این گونه بیان می کند:

امّا حق کسانی که به شنیدن کلام تو نشسته اند این است که بدانی خداوند تو را سرپرست و حافظ حقوق آنان قرار داده است و تکلیف تو آن است که آنان را به بیشترین بهره ممکن برسانی؛ با دانش آموز به خوش خویی و نرمی رفتار کنی؛ این مسوولیت را به خوبی انجام دهی و نیازهای معنوی آنان را برآورده سازی؛ نسبت به آنان خیرخواه و نصیحت گر باشی. همان گونه که یک سرپرست به امور کسانی که تحت تربیت و حمایتش هستند، رسیدگی می کند.

باید صبر و تحمل داشته باشی و حساب گری کنی! همانند کسی که اگر تهی دستی را می بیند، به اندازه نیازش به او می بخشد؛ در این صورت است که واقعا راهنما و رهبر شایسته ای برای او هستی. در غیر این صورت، نسبت به آفرینش او ظلم کرده ای.(۱)

بر اساس این حدیث، معلمان در برابر فرزندان جامعه که به امانت به دست آنها سپرده شده اند، رسالت سنگینی را بر دوش دارند. وظیفه آنان تنها این نیست که مطالب علمی را در اذهان دانش آموزان انباشته کنند، بلکه باید آنان را مانند فرزندان خویش بپندارند و در تربیت و تهذیب اخلاقی آنان بیشترین تلاش را داشته باشند و بکوشند ملکات اخلاقی را در وجود آنان تقویت کرده، نهادینه سازند.

«گیلبرهایت» در مقایسه ای که میان وظیفه پزشکان و معلمان دارد، وظیفه معلمان را مهم تر و سنگین تر از پزشکان می داند و می گوید:

وقتی مردم ببینند که پزشک وظیفه واجب خود را انجام نمی دهد، به آسانی از او روی می گردانند؛ امّا کودکان خردسال و [دانش آموزان] چگونه می توانند از معلم خود روی گردانده به آموزگار دیگری روی بیاورند. از همین جاست که مسوولیت آموزگاران در برابر وجدانشان و در برابر ملّت

۱- من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۲۱ و خصال صدوق، ص ۵۶۷.

بیش از مسوولیت پزشکان و دیگر خدمت گزاران انسانیت می باشد.(۱)

وظایف معلم در رابطه با مدرسه و همکاران

وظایف معلم در رابطه با مدرسه و همکاران

عرصه آموزش و پرورش، بسیار مقدس است. بنابراین، فضای آموزشی و محیط اداری آن باید از مهر، و دوستی و نظم و دقت سرشار باشد و از هر گونه کینه و دشمنی و زشتی پاک باشد. باید نور الهی و روح معنویت در آن حاکم باشد تا غنچه وجود دانش آموزان را شکفته سازد. محیط مدرسه، محیط اجتماعی کوچکی است. باید به گونه ای باشد که دانش آموز روح همکاری، انصاف، عدالت، گذشت صمیمیت و احترام به قانون و دیگران را در آن ببیند، بیاموزد و به کار گیرد.

روابط مناسب معلم با همکاران سبب می شود فرصت هایی برای ارزیابی، مدیریت کلاس ها، بهبود روش های تدریس و مقررات مدرسه پیش آید و در نتیجه احترام میان معلمان و دانش آموزان افزایش یابد. البته ممکن است معلم در رابطه با برنامه های آموزشی و تربیتی طرح هایی داشته باشد و برای اجرا با مسوولان مدرسه اختلاف نظر داشته باشد. که این مسأله در هر کاری طبیعی است ولی آن چه مهم است با روش درست عمل کردن است.

بهتر است معلم طرح های خود را از راه های منطقی و متعارف به مسوولان و تصمیم گیران آموزشی برساند و در صورت تصویب، هماهنگ با مدرسه آن را اجرا کند. هماهنگ نبودن با برنامه های مدرسه، به هرج و مرج بی اعتمادی دانش آموزان می انجامد. انتقاد معلم از ماده درسی و برنامه مورد اجرا در حضور شاگردان عاقلانه نیست و افزون بر نتایج منفی، دانش آموز را از ادامه کار، دل سرد خواهد کرد. رعایت قوانین و مقررات یک مجتمع آموزشی، تنها مختص به شاگرد نیست، بلکه معلمان نیز در آن شریک بوده و

۱- نظام تربیتی اسلام، باقر شریف قریشی، صص ۷۴ و ۷۵.

اهمیت رعایت آن برای معلم بیشتر است.(۱)

فصل چهارم: جایگاه معلم و نقش سازنده او در آموزش و پرورش

اشاره

فصل چهارم: جایگاه معلم و نقش سازنده او در آموزش و پرورش

زیر فصل ها

جایگاه معلم

جایگاه معلم

اشاره

جایگاه معلم

معلم یکی از ارکان اساسی و از مهم ترین عوامل رشد در توسعه نظام آموزش و پرورش است؛ چون یادگیری و تربیت انسان، فرایندی پویا و تعاملی میان معلم و شاگرد است و تنها یک معلم خود ساخته و نوآور می تواند آن را برآورده نماید. امروزه، معلم با پذیرفته شد. تفاوت های فردی در ظرفیت وجودی و روحیات فرا گیران، با کار سخت و پیچیده ای رو به روست. وی برای این که بتواند در گلستان مدرسه، گل های خوش بویی برویاند و به نتیجه برساند و به همه نیازهای فرا گیران پاسخ دهد، هرگز نمی تواند، سرمشق پیش ساخته ای داشته باشد، بلکه می بایست از روش های گوناگون بهره گیرد و نقش های گوناگونی ارائه دهد. تغییر نقشی که یک معلم در محیط آموزشی دارد، با نقش یک هنرپیشه متفاوت است؛ زیرا معلم افزون بر تدریس، می خواهد درس زندگی بدهد بنابراین، در هر کجا و در هر نقشی که باشد،

۱- معلّم موفق، حسین دهنوی، ص ۸۵ با گزینش.

معلم است. نقش هایی که معلم بر عهـده دارد، آن قـدر به هم نزدیک انـد که نمی توان آن ها را از هم جـدا کرد. به هر حال، آگاهی از نقش ها، سـبب می شود که معلّم کارهای خود را ارزیابی کنـد و بیشتر در رفتار و گفتار خود دقت نمایـد. برخی از این نقش ها به قرار زیر است:

۱. نقش آموزشی

۱. نقش آموزشی

نخستین نقش معلم درس دادن است؛یعنی بتواند اندوخته های ذهنی و علمی خود را در قالبی گیرا و آسان در اختیار فرا گیران قرار دهـد که از آن بهره منـد گردنـد. برای این منظور معلم بایـد از فنون و مهارت های آموزشـی، اصول آموزش و پرورش و روان شناسـی عمومی، آگاهی های کافی داشـته باشد؛ ظرفیت وجودی فرا گیران را بشناسد؛ چگونگی برقراری ارتباط عاطفی با آن ها را بداند و از شـیوه های تدریس، روش های ایجاد انگیزه و چگونگی بهره گیری از ابزارها و وسایل کمک آموزشـی آگاهی داشـته باشد. به عبارت بهتر معلّم باید بداند که چه می آموزد؟ برای چه می آموزد؟ به چه کسی می آموزد؟ و چگونه باید بیاموزد. به طور کلی در ایفای نقش تدریس است که هنر معلمی نمود می یابد.

۲. نقش پرورشی

۲. نقش پرورشی

معلم چه بخواهـد و چه نخواهد نقش تربیتی را هم عهده دار است. چون که تزکیه بر تعلیم و پرورش بر آموزش مقدم است. از این رو، باید بکوشد خداوند را همیشه بر کارهای خود ناظر بداند و با صبر و شـکیبایی مانند معلمان واقعی بشـر مسـتقیم یا غیر مسـتقیم، فرا گیران را به آداب پسـندیده و اخلاق اسـلامی دعوت کنـد و در کنار آموختن درس به شاگردان همانند یک مبلّغ دینی از هر فرصت طلایی که در کلاس و محیط آموزشـی پیش می آید، بهره گرفته با روش های گیرایی مانند داستان و مثال های اخلاقی، فرا گیران را با ارزش های دینی آشنا ساخته و در راهنمایی و ارشادشان کوشش نماید.

بی تردید معلمانی که نتوانند خودسازی کنند، در انسان سازی و جلب اعتماد تربیت شوندگان نیز موفق نخواهند بود.

نفس خود ناکرده تسخیر ای فلان

چون کنی تسخیر نفس دیگران

نفس را اول برو در بند کن

پس برو آهنگ وعظ و پند کن(۱)

۳. نقش الگویی

۳. نقش الگویی

درس دادن بهانه ای است تا شاگرد در کنار درس خوانـدن در پی نیاز روحی و روانی اش برای «همانند سازی»، پا را از محیط خـانواده فراتر نهـاده و وارد فضـای گسترده تری به نـام مـدرسه شود و در آن جا کاستی ها و ناتوانی های خود را جبران کنـد. دانش آموز در پی سرمشـقی کامـل تر، توانـاتر و جـذّاب تر است تـا با پیروی از او خود را از نظر فضایل و کمالات هماننـد او گرداند. از این لحاظ، معلم به سبب برخورد رویارو با دانش آموز، موقعیت ممتازی دارد. ذهن فرا گیر، پیوسته از تمام حرکات و سـکنات معلم فیلم برداری می کنـد. بنـابراین، بایـد معلم، سـعی کنـد خود را به عنوان یـک الگوی مناسب تقویت کنـد و به اخلاق انبیا و اولیا آراسته گردد.

«لَقَدْ کانَ لَکُمْ فی رَسُولِ اللّه اُسوَهٌ حَسَنه؛ به یقین رسول خدا برای شما سرمشقی نیکوست.»(احزاب: ۲۱)

در این صورت، اگر شـاگردی جـذب کمال وجودی معلمش گشت، به سوی او کشـیده خواهـد شـد.(۲) و همانند وی شـکل خواهد پذیرفت و هم، بسان او، انسانی نمونه و والا خواهد شد.

۴. نقش دانش پژوهی

۴. نقش دانش پژوهی

۱- مثنوی طاقدیس، ملامحمد نراقی، ص ۲۸۲.

۲- معلم نمونه، مجید رشیدپور، ص ۳۴.

در عصر اطلاعات، توقف در سطحی از دانش و آگاهی برای معلم، کاستی و افت به حساب می آمد. لازمه ایفای نقش بسیار مهم معلمی، بالا بردن توان علمی و تسلط کامل بر درس است تا هم مطالب آموخته شده به شاگردان درست و یقینی باشد؛ و هم هیچ گونه ابهامی در مسائل و مطالب آن علم بر آنان باقی نماند. اگر معلم به رشته تخصّصی خود مسلّط نباشد، شاگردان نیز درس را خوب نخواهند فهمید، بلکه درس را به طور سطحی فرا خواهند گرفت و زود از ذهن ها بیرون خواهد شد.(۱) از این رو، بهتر است معلم هر از گاهی در مکتب معلمی فرهیخته تر از خود با فروتنی زانوی شاگردی به زمین زند تا همگام با پیشرفت علوم، ضمن دانش افزایی، اطلاعات خود را نیز به روز کند تا از تکرار و کهنگی پرهیز گردد. و با حرف نُو سخن جدید، عطش شنونده را فرو نشاند و بسان باران به آنان طراوت و شادابی بخشد.

۵. نقش مشاوره

۵. نقش مشاوره

مشاوره، ارشاد و راهنمایی ارزش مندترین کاری است که یک معلم می تواند انجام دهد.

هر معلمی در کنار تدریس نمی تواند شاگردانش را راهنمایی و ارشاد نکند. شاگردان آرام آرام تحت تأثیر اخلاق ارزشی معلم قرار گرفته و با حُسن اعتمادی که به معلم می یابند، مسائل درسی و مشکلات خصوصی و خانوادگی خود را با او در میان می گذارند معلم نیز به سبب ویژگی های سنّی، علمی و تجربه ای که دارد، به هدایت و ارشاد شاگردان می پردازد، ولی مسأله ای که باید در نظر داشت این است که دانش آموزان و دانشجویان همواره به مشاوره نیاز دارند و معلمان همیشه طرف مشورت آنان هستند؛

۱- معلم موفق، حسین دهنوی، ص ۷۰.

چون هیـچ کس به ماننـد معلم نمی توانـد از عُهـده مشاوره برآید. او به راحتی می تواند قلب او را تسـخیر کرده و در تربیت او موثر باشـد. از این رو، معلم بایـد از اصول راهنمـایی و مشـاوره، به ویژه اصـل مهم رازداری آگاه باشـد تا از اسـرار شاگرد که هماننـد امـانتی گران بها به وی سپرده شـده است، نگهـداری نمایـد و از افشای آن حتّی با نزدیک ترین بسـتگانش، خودداری نماید؛ زیرا آبرو و حیثیت افراد از هر گوهری ارزش مندتر است و افشای آن به آبرو و حیثیت افراد لطمه می زند.

۶. اصلاح گری

۶. اصلاح گری

نقطه آغازین حرکت اصـلاحی جامعه، از خانه و سـپس مدرسه است؛ در خانه والدین و در مدرسه معلمان نقش اساسی را ایفا می کننـد. یک معلم خوب، حیات معنوی و سیاسـی ـ اجتماعی جامعه را رقم می زنـد. معلمان می تواننـد با ایفای نقش خود، تغییری بنیادین در جامعه به بار آورنـد. جامعه ای که معلمان خوب نـدارد، جامعه ای است که هرگز سـعادت را تجربه نخواهد کرد.(۱)

در برخی کنفرانس های بزرگ سازمان ملل، اعلام شده است که آموزش و پرورش، کلید تغییر مسـیر جهانی است و با تقویت امر آموزش است که فاصـله میان انسان ها و زمینه های مادی و فرهنگی پر می شود و هیچ اصلاحی نمی تواند بدون همکاری و مشارکت سازنده، معلمان موفق گردد.(۲)

به راستی محور اساسـی تمامی اصـلاحات بنیادین، آموزش و پرورش است و کلید انجام این اصلاحات دست معلمان فرهیخته، با ایمان و با فرهنگ است.

۷. نقش فرهنگی

۷. نقش فرهنگی

۱- ماهنامه پیوند احمد به پژوه، ش ۲۶۰، ص ۴۱.

۲- جنبش جهانی برای به سازی تربیت معلم، علی رئوف، ص ۴۷۴.

معلم، ارزش هـا، بینش ها و هنجارهای فرهنگی حاکم بر جامعه را از طریق گفتار و کردار خود، به شاگردان منتقل می کنـد و به آموزش و پرورش به معنای انتقال میراث فرهنگی معنا می بخشـد. از این رو، معلّم بایـد شـناخت درست و روشـنی از انسان، فرهنگ تعلیم و تربیت و فلسـفه حیات و سـعادت داشته باشد. یک معلم معتقد به اجرای قانون، در شاگردان خود نگرش مثبت نسبت به اجرای قانون ایجاد می کند؛ معلمی که عاشق مطالعه و علم است، در جان دانش آموزانش بذر عشق به دانستن را می کارد.(۱)

در بحث گفت و گوی تمـدن هـا و فرهنگ ها، معلمان بزرگوار در میـدان های فرهنگی به عنوان پیشـگامان انـدیشه ورزی، با بهره گیری از آموزه های انسان ساز اسـلام و سـخنان عالمان دینی، می تواننـد در بازسازی فرهنگ پربار اسـلامی ـ ملّی نقش مهمی ایفا کنند.

در فرآینـد فرهنگی و ساختار اجتماعی یک جامعه معلمان نقش اساسـی دارنـد به طوری که «تاریـخ تمدن هر کشوری، تاریخ معلمان آن کشور است.(۲)»

۱- ماهنامه پیوند احمد به پژوه، ش ۲۶۰، ص ۴۲.

۲- معلم خوب، محمد طیب، ص ۱۴.

فصل پنجم: معلمان اُسوه

اشاره

فصل پنجم: معلمان اُسوه

جامعه وقتی هـدایت می گردد که در رأس آن انسان های شایسـته ای به عنوان الگو قرار گیرند و جامعه را به سازندگی فردی و اجتمـاعی وا دارنـد و چگونه بودن و چگونه شـدن را بیاموزنـد. فرهنگ هر کشوری، هر از چنـد گاهی از این الگوها داشـته است؛ انسان هایی که با اراده آهنی و روح بزرگشان و با تحمل سـختی ها و سوختن شـمع وجودشان پیوسته در جست و جوی گنجی نهفته در وجود آدمی بوده اند. هر چند بسیاری از آنان به دلایل گوناگون گمنام و بی نشان مانده اند. و هرگز نخواسته انـد که به شـهرت برسـند. امیـد که نظام آموزشـی و تربیتی کشور با گرد آوری آثار و اطلاعاتی از این چراغ های هـدایت، به معرفی آنان بپردازد تا سرمشق کسانی باشند که قصد پیمودن راه سعادت را دارند. تنی چند از این اسوه ها را معرفی می کنیم:

مرتضی مطهری؛ شهید علم و عمل

اشاره

مرتضی مطهری؛ شهید علم و عمل

استاد مطهری در سال ۱۲۹۸ هـ .ش در فریمان متولد شد. نخست در حوزه علمیه مشـهد، سپس در قم درس خواند. ایشان پس از تدریس در حوزه، از آبان ماه ۱۳۳۴هـ .ش در دانشـکده معقول و منقول دانشگاه تهران به تدریس پرداخت. استاد با احاطه کامل به حکمت و فلسـفه اسـلامی، اشارات و شفای بوعلی را در دوره دکتری تدریس می کردند. استاد مطهری افزون بر مقام والای علمی شان، دارای صفات اخلاقی یک معلم بزرگ بود. چنان که

شخصیت و اخلاق معلمی ایشان، به شکل زیبایی در ذهن و فکر شاگردان و دوستانش نقش بسته است. بعضی از ویژگی های ایشان در تدریس از این قرار است:

۱. مطالعه پیش از تدریس۱

۱. مطالعه پیش از تدریس(۱)

استاد هیچ گاه بدون مطالعه تدریس نمی کردند. یک بار وارد کلاس شدند و به دانشجویان گفتند: «درس فردا برگزار می شود؛ فراموش کرده ام یادداشت هایم را بیاورم.» یکی از دوستان استاد می گوید: یک بار استاد برای سخنرانی دعوت شده بود. او با فروتنی و بزرگواری گفت: «برای این سخنرانی آمادگی لازم نیافته ام. من برای هر سخنرانی، دست کم ۲۰ ساعت مطالعه دارم.»

۲. مزاح با شاگرد۱

۲. مزاح با شاگرد(۲)

در یکی از روزهای تدریس، استاد پس از آن که همه جوانب بحث را به طور سنجیده ارائه کردند، سرانجام گفتند: «سرانجام من نفهمیدم حقیقت مطلب چیست». یکی از شاگردان هم با مزاح گفت: اتفاقا من هم نفهمیدم. استاد با لحن شوخی و توأم با تبسم گفتند: «تو بی جا می کنی نمی فهمی! نفهمیدن مطلب، کار تو نیست.» منظور استاد این بود که نفهمیدن هایی هست که به مایه های فراوان علمی نیاز دارد و به تو چه می رسد که آن ها را نفهمی.

۳. تواضع و فروتنی

۳. تواضع و فروتنی

استاد مطهری انسان با ادب و فروتنی بود. یکی از شاگردان می گوید: هر بار به خدمتشان می رسیدم، ایشان دو زانو می نشستند و خیلی با دقت به حرف های من گوش می دادند. حتّی یک بار به ایشان گفتم: آقا! در یکی از

۱- معلم نمونه، علی تاجدینی، ص ۱۰۴ با گزینش.

۲- معلم نمونه، علی تاجدینی، ص ۱۰۳ با گزینش.

کتاب های شما، مطلبی هست که فکر می کنم اگر نبود، بهتر بود. ایشان با اصرار پی گیری می کردند تا دقیق نظر مرا بدانند و این نشانه های تواضع ایشان بود.(۱)

۴. مدارا با شاگرد

۴. مدارا با شاگرد

یکی از شاگردان استاد می گوید: روزی پس از این که ایشان مطلبی را بیان کردند، من اشکال کردم. هر قدر ایشان بیان کردند و توضیح دادند، برایم قابل قبول نبود، تا سرانجام کمی بی ادبی کردم و گفتم: انصاف بدهید. ایشان گفتند: من انصافم از شما بیشتر است. نهایت جوابی که در مدت دوازده سال از ایشان شنیده ام همین بود. بعد گفتند: بعضی مطالب باید بماند تا بعدها در ذهن خوب قرار گیرد.(۲)

۵. احترام به شاگرد

۵. احترام به شاگرد

یکی از شاگردان ایشان می گوید: استاد در دو ــ سه سال آخر عمرشان خیلی به من محبت داشتند. به منزل ایشان که می رفتیم مانند دوست و رفیق با ما رفتار می کرد. حتی گاهی به منزل شاگردانشان می رفتند. ایشان خود بزرگ بینی نداشت و این اخلاق انسانی خیلی تأثیر داشت.(۳)

آری! این گونه اخلاق انسانی بود که از استاد؛ شخصیتی نورانی ساخته بود که به هر مجلس که وارد می شد، به آن جا نورانیت و معنویت می بخشید. سرانجام این استاد فرزانه در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۸ به دست گروه منحرف فرقان به شهادت رسید.

جبار عسگرزاده (باغچه بان) بنیان گذار آموزش ناشنوایان در ایران

جبار عسگرزاده (باغچه بان) بنیان گذار آموزش ناشنوایان در ایران

۱- معلم نمونه، علی تاجدینی، ص ۵۲، با گزینش.

۲- معلم نمونه، علی تاجدینی، ص ۵۴.

۳- معلم نمونه، علی تاجدینی، ص ۵۳.

عسگرزاده در سال ۱۲۶۱ هـ.ش در شهر ایروان به دنیا آمد. پدرش استاد عسگر بنّا اهل رضائیه و مادرش اهل قفقاز بود. بعدها به مناسبت تأسیس نخستین کودکستان خود در تبریز به نام «باغچه اطفال» نام خانوادگی خود را به باغچه بان تغییر داد. وی پنجاه سال در تبریز، شیراز و تهران برای آموزش و پرورش فرزندان این جامعه از جان و دل مایه گذاشت. امروزه وجود آموزش گاه های ناشنوایان در سراسر کشور، نتیجه کوشش و همّت والا و مردانه اوست. او در یکی از یادداشت هایش چنین نوشته است:

هر چند به ظاهر ندار و بی چیز هستم، امّا در باطن، خود را بی نهایت غنی و بی نیاز می بینم. فکر می کنم اگر تمام دنیا به نام من ثبت می شد، سرانجام نمی توانستم بیش از روی یک صندلی در یک اتاق بنشینم و یا بیشتر از این که فعلاً مرا سیر می کند و می پوشاند، بخورم یا بپوشم و بالاخره روزی هم خواهم مرد و این صندلی و پوشاک را نیز که فعلاً دارم با خود نخواهم برد. به همین جهت به مال دنیا بی اعتنا بوده و در حال وارستگی به سر می برم و نسبت به مال و مقام کسی، ذره ای حسادت ندارم. کار کردن شبانه روزی را وظیفه ای مقدس برای ادای دین خود می دانم؛ نه برای کسب ثروت. با داشتن ۵۴ سال سابقه فرهنگی و مشارکت در امور خیریه و اجتماعی، هرگز شایسته نمی دانم که به زحمات و رنج های خود نام خدمت به جامعه داده و منّت گذار جامعه باشم.

مرحوم باغچه بان، در پرورش نونهالان جامعه ما بهترین باغچه بان بود. او از ابزارهای ابتدایی موجود در محیط زندگی اش برای کودکان اسباب بازی و کاردستی درست می کرد و با علاقه ای بسیار برای کودکان شعر، سرود، قصه و نمایش نامه می نوشت و دکور می ساخت. از ویژگی های برجسته کارِ باغچه بان در امر آموزش و پرورش، استفاده از ابزارهای سمعی و بصری بود.

باغچه بان نخستین کسی است که در ایران، آموزش سمعی و بصری را به راه انداخت. او به فکر آموزش و پرورش کودکان ناشنوا افتاد و وقتی که فکر خود را با رئیس اداره فرهنگ تبریز در میان گذاشت، وی گفت: «اگر راست می گویی بیا و به بچه های سالم تبریز فارسی یاد بده؛ درس دادن به ناشنوایان پیش کش!» هر چند باغچه بان مورد تمسخر رئیس فرهنگ قرار گرفت، ولی چون به روش خود ایمان داشت و به کارش عشق می ورزید، در مدت یک سال توانست به سه کودک ناشنوا خواندن و نوشتن بیاموزد. خود باغچه بان می نویسد:

روزی که این سه کودک ناشنوا در تبریز امتحان می دادند، حیاط و بام مدرسه، لبریز از مردمی بود که به تماشای خواندن، نوشتن و حرف زدن این کودکان آمده بودند؛ زیرا برای آن ها باور نکردنی بود که کودکان ناشنوا هم بتوانند بخوانند، بنویسند و حرف بزنند.

باغچه بان هوادار سرسخت حقوق معلمان بود و معتقد بود زندگی معلم باید از هر جهت تأمین گردد، ولی روا نمی دانست معلمی به دلیل کمبود حقوق و نگرفتن رتبه در کار، کاستی را به کار خویش راه دهد. او این کار را بی انصافی و کم کاری در حق هم وطنانش می دانست. از مرحوم باغچه بان حدود سی عنوان کتاب به زبان فارسی و دو جلد کتاب به زبان آذری و مقدار زیادی ابزارهای دستی مانند چرتکه های حساب، بازی های آموزشی، اختراعات و نوآوری های آموزشی به یادگار مانده است. او در مدّت ۸۲ سال زندگی تا آن جا که در توان داشت، برای پیشرفت فرهنگ و دانش کوشید و در روز چهارم آذر ۱۳۴۵ با امید به آینده ای روشن برای ناشنوایان چشم از

جهان فرو بست.(۱)

محمدعلی رجایی؛ نخستین رییس جمهور معلم ایران

اشاره

محمدعلی رجایی؛ نخستین رییس جمهور معلم ایران

شهید رجایی در سال ۱۳۱۲ هـ.ق در قزوین به دنیا آمد. در چهار سالگی پدرشان را از دست داد و با همّت مادر فداکارش دوره ابتدایی را در شهر قزوین به پایان برده و سپس به تهران می رود. هم زمان با کار و فعالیت به طور متفرقه، ادامه تحصیل می دهد. پس از فارغ التحصیلی از سال ۱۳۳۸ هـ.ش با راهنمایی های آیه اللّه طالقانی به معلمی روی می آورد. ایشان به شغل معلمی عشق می ورزید. تکیه کلامشان این بود که:

اشتباه کردم شغل معلمی را انتخاب کردم؛ چون مسوولیت آن خیلی سنگین است و اگر قرار باشد بار دیگر آزادانه شغلی را انتخاب کنم، باز همین اشتباه را تکرار می کنم.

وقتی از وی پرسیدند که آیا معلمی شغل خوب و مناسبی است؟ پاسخ داد: بهترین شغل است. گفتند: ولی حقوق آن نسبت به دیگر شغل ها کم است؟ پاسخ داد: بدترین شغل است. در واقع، او با دو پاسخ متضاد خاطرنشان ساخت که اگر کسی عاشق معلمی و متوجه کرامت آن نباشد و تنها برای کسب درآمد بخواهد معلم شود، زیان کرده است.

شهید رجایی در مقام معلمی انسانی سرشار از سادگی، صمیمیت و فرزانگی است انسانی که برای خدمت به خلق کمر همت بسته است. موارد زیر نمونه هایی از جلوه های معلمی ایشان است:

۱. عیادت از دانش آموز خبرچین ساواکی

۱. عیادت از دانش آموز خبرچین ساواکی

یکی از دانش آموزان که به خبرچینی برای ساواک متهم بود در اثر تصادف بستری می شود. وقتی شهید رجایی مطلع شد با تعدادی از دانش آموزان به

۱- برگرفته از: ماهنامه نگاه، سال نهم، ش ۱۷۹، ص ۴ با گزینش.

عیادتش رفت. عیادت از دانش آموزی که مورد نفرت دانش آموزان دیگر بود، برای همه یک درس بود و همه تحت تأثیر عمل اخلاقی ــ انسانی ایشان قرار گرفتند(۱)

۲. درس بزرگواری

۲. درس بزرگواری

دانش آموزی برای دختران مدرسه اطراف مزاحمت ایجاد کرده بود. وقتی شهید رجایی با خبر شد، از عمل نادرست وی به سختی عصبانی شد و برای تنبّه و هشدار به دیگران، گوش او را گرفت و از کلاس اخراج کرد. این عمل آقای رجایی با پیشینه ذهنی که بچه ها از وی داشتند، تعجب دانش آموزان را برانگیخت. همان روز بعد از نماز عصر، آن دانش آموز را خواست و با وقاری خاص و چهره ای به غم نشسته، از وی عذر خواهی کرد.

۳. مدال معلم

۳. مدال معلم

یک سال به آقای رجایی خبر دادند که معلم نمونه شده است، آیا حاضر است برای دریافت مدال معرفی گردد. او با بی تفاوتی گفت: آن را لازم ندارد. در مقابل تعجب مدیر و دیگران گفت: اگر دانش آموزی به هنگام تدریس، درسش را خوب بفهمد و لبخند رضایت بر لبانش نقش بندد، همان مدال معلم است و به آن افتخار خواهد کرد.

۴. تدریس بدون دانش آموز

۴. تدریس بدون دانش آموز

یکی از شاگردان شهید رجایی می گوید: بر اساس یک رسم نادرست، یک سال دو سه روز مانده به پایان اسفندماه، بچه ها کلاس ها را تعطیل کرده بودند. آقای رجایی را دیدم که سر ساعت وارد کلاس شد و بعد از مدتی با دستی گچی از کلاس بیرون آمد. فورا وارد کلاس شدم. با شگفتی دیدم

۱- رمز جاودانی، حسن عسگری راد، صص ۳۹ ــ ۴۰ با گزینش.

مطالب درس جدید را بر تخته نوشته و پیامی به این مضمون به دانش آموزان داده است: «من برای انجام وظیفه به کلاس آمدم و درس را نوشتم. سال نو را به همه تبریک می گویم.»

۵. نمره ارفاقی ممنوع

۵. نمره ارفاقی ممنوع

پدر یکی از دانش آموزان که از درس آقای رجایی نمره نیاورده بود، با یادآوری کمک خود به مدرسه خواست تا فرزندش را از مردودی نجات دهد. مرحوم رجایی گفت: اگر کمک شما برای رضای خدا بوده است، خداوند پاداش شما را خواهد داد و اگر به مسوولان مدرسه کمک کرده اید، از همان ها پس بگیرید و اگر هم به من کمک کرده اید، تردید نکنید، من حاضرم آن را پس بدهم.

سرانجام این معلم وارسته در ۸ شهریور ۱۳۶۰ در مقام ریاست جمهوری و در اثر کینه منافقان به شهادت رسید.

قاسم علی فرهمند؛ معلم عاشق

قاسم علی فرهمند؛ معلم عاشق

قاسم علی فرهمند در سال ۱۲۷۰ ه_.ش در تجریش به دنیا آمد. دوران نوجوانی و جوانی را در مکتب خانه های روزگارش به خواندن و نوشتن پرداخت. سپس قرائت قرآن کریم و تجوید را با عشق فراوان فرا گرفت و کم کم با معنا و تفسیر هم آشنا شد. او به راستی در کسب علم بی نظیر بود. از هر مسجد و حسینیه ای، مدرسه می ساخت. همیشه حالتی شتاب زده داشت و می گفت:

زود باشید، دیر می شه، وقت تنگه، فردا خیلی دیره؛ اگر همین حالا شروع نکنید، پشیمان می شوید. علاقه مندان را جمع می کرد و در حسینیه ها و مسجدها، سازمان می داد و معلم فراهم می آورد. خود قرآن درس می داد و

دیگر معلمان را برای درس خواندن و نوشتن و حساب می گماشت. به علّت حسن شهرتی که میان پابرهنه ها و طبقه متوسط جامعه داشت، با چاپ و پخش قبض های اعانه بودجه کار را فراهم می کرد.

در مسجد همّت شمیران، کانون تربیتی تشکیل داده بود و از مرحوم فلسفی برای تشویق دانش آموزان و اهدای جوایز دعوت می کرد. استاد شهید مرتضی مطهری از دانش پژوهانی بود که با مرحوم فرهمند، همکاری نزدیکی داشت.(۱) شاگردان مدرسه او بیشتر جوانانی از طبقه پائین جامعه بودند که بیشتر در کوچه ها و خیابان ها سرگرم کارهای بیهوده بودند، ولی مرحوم فرهمند آن ها را با محبت بسیاری که به خانواده نیازمندشان می نمود، به آموزشگاه می کشید. چه بیسوادانی که از همین راه سواد آموختند.

این معلم با ایمان و عاشق، در سن ۶۵ سالگی دار فانی را وداع گفت.

سیدحسین نیّرزاده؛ مبتکر آموزش شاد الفبا

سیدحسین نیّرزاده؛ مبتکر آموزش شاد الفبا(۲)

مرحوم حسین نیّرزاده در سال ۱۳۰۷ هـ.ش در محله پامنار تهران به دنیا آمدند. پدرش پیش از تولد او مرحوم شده بود. مادرش با خیاطی و کارهایی مانند آن او را بزرگ کرد.

دوران تحصیل را در مدرسه های «مروی» و «دارالفنون» گذراند. پس از دیپلم به استخدام وزارت آموزش و پرورش درآمد. از آن جا که بچه های کوچک تر را خیلی دوست داشتند تصمیم گرفت که در دوره ابتدایی تدریس کند؛ آن هم نه با شیوه های خشکی که مرسوم بود، بلکه به روش شادی بخش و نشاط آور روی آورد زیرا برخورد زشت معلّم دوران کودکی اش که به

۱- برگرفته از مجله رشد معلم، سال نهم، آذرماه ۶۹ صص ۲۳ _ ۲۶ با گزینش و ساده نویسی.

۲- برگرفته از: مصاحبه خانواده مرحوم نیّرزاده با ماهنامه رشد معلم، ش ۱۲، مهر و آبان ۷۱، صص ۷ _ ۱۰ با گزینش.

خـاطر کُنـد ذهنی در یـادگیری حروف الفبا، با ته مـداد نرمه گوش او را کشـیده بود، او را بر این داشـته بود که با ابـداع روش تـدریس جدیـدی در آموزش الفبا در کلاس های اوّل دبسـتان فعالیت کنـد. یکی از فرزنـدانش که شاگرد پدر نیز بوده است، می گوید:

صحنه ای که پس از گـذشت سال ها هم چنان در ذهن من درخشان مانـده است، رفتار پـدر در آموزش حرف «لام» بود. یک دفعه درِ کلاس بـاز شـد و ایشـان در لبـاس یـک لبو فروش دوره گرد، در حالی که سـینی بزرگ لبو، روی سـرشان بود، وارد شدند. در میان حیرت آمیخته به شادی بچه ها داد زدند: «لبو لبو، داغه لبو» و هم چنان که سـینی را توی بچه ها می چرخاندند، به هر کـدام تکه لبوی داغی می دادنـد. واژه «لبو» را تکرار می کردند و با تکیه بر حرف اوّل آن «ل» و واژه های دیگری که با این حرف شروع می شد، درسشان را تکمیل می کردند. ایشان برای رفع خستگی دانش آموزان در کلاس، با ساز ساده ای که داشتند، می زدند و با صدای خوبی که داشتند برای بچه ها شعرهای پندآموز می خواندند. برای یادگیری بهتر و حروف الفبای فارسـی، به سـفارش وی تابلوی الکتریکی ساخته بودنـد که هر کلید آن به یک حرف مشخّصـی وصل بود. وقتی کلید را فشار می دادنـد، چراغ رنگی مخصوص آن حرف روشن می شـد. این تابلو آن قـدر برای بچه ها جاذبه داشت که هنگام اسـتفاده از آن از کلاس ۱۲۰(۱) نفری، صدایی در نمی آمد.

وقتی در مدرسه صدوق ــ در جنوب شـهر تهران ــ تدریس می کردند، روزی «فریده دیبا» مادرزن شاه مخلوع، برای بازدید به مدرسه می آید. از

۱- به احتمال زیاد کلاس برنامه های تلویزیونی بوده است.

تدریس پدر خوشـشان می آید؛ مبلغ مختصـری داخل پاکت می گذارند و به عنوان هدیه به ایشان می دهند. پدر وقتی مبلغ را می بینـد، روی پاکت می نویسـد: «ما آبروی فقر و قناعت نمی بریم» و آن را پس می فرسـتد. دیبا از این رفتار خیلی بـدش می آیـد و مقـدار دیگری روی آن می گـذارد. پـدر آن را همـان طور در بسـته، تحویـل مسوولین مـدرسه می دهـد و می گویـد: مقداری هم رویش بگذارید و چند تا آب سرد کن برای مدرسه بخرید تا بچه ها زنگ تفریح آب گرم نخورند.

مرحوم نیّرزاده در تـدریس الفبـا به لباس ها و لهجه های گوناگون متوسل می شدنـد و این به سـبب پراکنـدگی قومی و زبانی کشور بود و به هیـچ کس و هیـچ گروهی قصـد توهین نداشـتند. با تشویق شـهیدان رجایی و باهنر، به صدا و سـیما رفت که از تدریس ایشان در صدا و سیما ۲۸ نوار دو تا سه ساعته ضـبط شده است. ایشان بابت آن هیچ پولی درخواست نکرد و سرانجام بـا اصـرار بعضـی از افراد، از مسوولین برنـامه خواست تـا حق الزحمه ایشـان به حسـاب صـد امام خمینی رحمه الله واریز گردد. ایشان روحیه عرفانی خاصی داشت؛ یکی از فرزندان ایشان در این باره می گوید:

گاهی پـدر سر نماز چنان غرق ارتباط بود که حالت چشم هایشان عوض می شد. به زیارت حضـرت عبدالعظیم علاقه فراوانی داشت و ترجیـح می داد شب های جمعه را حتما آن جا بگذراند. سـرانجام این معلّم دلسوز در روز ۱۴ شهریور ۱۳۶۲ چشم از جهان فرو بست و در جوار حضرت عبدالعظیم علیه السلام به خاک سپرده شد.

دکتر محمد خزائلی؛ معلم روشن دل، حافظ قرآن، مؤسس مدارس شبانه۱

اشاره

دکتر محمد خزائلی؛ معلم روشن دل، حافظ قرآن، مؤسس مدارس شبانه(۱)

زیر فصل ها

خواستن، توانستن است

خواستن، توانستن است

دکتر محمد خزائلی در سال ۱۲۹۴ هـ .ش، در شهرستان اراک پا به عرصه هستی نهاد. بیست ماه از تولدش نگذشته بود که در اثر بیماری آبله از دو چشم نابینا شد. در ۸ سالگی، تحصیلات را در مکتب خانه آغاز کرد و در سال ۱۳۰۸هـ .ش، وارد دبیرستان صمصامی شد. ایشان در سال ۱۳۱۳هـ .ش به خدمت فرهنگ در آمد. نخست معلمی قرآن و شرعیّات را پذیرفت و یک سال بعد تدریس ریاضیات به او سپرده شد. در همین سال، نخستین آموزشگاه شبانه را در اراك دایر کرد. دکتر خزائلی می گفت: یک رویداد در زندگی ام، برای تأسیس آموزشگاه های شبانه مؤثر بود و آن این که در شهر اراک مرد رنگرزی در یکی از کلاس های ابتدایی درس خواند که سه ماه از دوره تحصیل او گذشته بود. روزی به دفتر آموزشگاه آمد تا شهریه خود را بپردازد. من برای این که پیشرفت او را امتحان کرده باشم، روزنامه ای به دستش دادم و گفتم بخوان. مرد رنگرز وقتی چند خط از روزنامه را خواند، از خوش حالی بی هوش شد و به زمین افتاد. پس از این که به هوش آمد، با رضایت از موفقیتی که به دست آورده بود، دفتر آموزشگاه را ترک کرد. از آن روز به بعد، تصمیم گرفتم عمر خود را در آموزشگاه های شبانه و خدمت به فرهنگ صرف کنم. این معلم روشن دل، با همّتی بلند، بیش از پنجاه سال درس روشن بینی به دیگران می آموخت. او می گفت:

تنها آرزویم خدمت به فرهنگ ایران است.

۱-

وی با تسلط بر زبان های عربی، انگلیسی و فرانسه، این زبان ها را نیز تدریس می کرد و تمامی قرآن مجید را از حفظ داشت و از محضر عالمان بزرگ، فقه و اصول و فلسفه را نیز آموخته بود. ایشان موفقیت خود را مدیون فداکاری همسرش می دانست؛ چون تمام کارهای نوشتنی اش را او انجام می داد.

این معلم خستگی ناپذیر، در ۱۵ خرداد ۱۳۵۳ هـ.ش، به سرای باقی شتافت. از دکتر محمد خزائلی آثار گران قدری به یادگار مانده است. از جمله:

۱. تحقیق در اعلام قرآن مجید؛

۲. شرح گلستان سعدی؛

۳. شرح بوستان سعدی؛

۴. خودآموز حکمت مشای محمد غزالی؛

۵. مسوولیت مدنی کارفرما ناشی از عمل کارگر؛

۶. تاریخ مختصر فلسفه و زیبایی شناسی؛

۷. النحب فی ادب العرب؛

۸. منطق نظری؛

۹. منطق عملی؛

۱۰. دستور جاویدان؛ (با همکاری سید ضیا الدین میرمیران)

۱۱. منطق و مختصری از فلسفه شرق؛

۱۲. اسلوب الحدیث؛

۱۳. مختارات؛ (با همکاری دکتر محمد خوانساری)

۱۴. مختصر روان شناسی

۱۵. بدیع و قافیه؛ (با همکاری دکتر حسن سادات ناصری)

۱۶. احکام قرآن.

حسن امیدزاده؛ معلم فداکار۱

حسن امیدزاده؛ معلم فداکار(۱)

حسن امیـدزاده، معلمی است که با فـداکاری خود در بهمن ماه ۱۳۷۶، یـک خانم معلم و ۳۰ تن از دانش آموزان دختر و پسـر کلاـس چهـارم دبسـتانِ خونین شـهر بیجـار ـ از توابع شـفت گیلاـن ـ را از میـان شـعله های آتش نجات داد، ولی خود دچار حادثه شد. به گونه ای که، قرنیه چشم هایش دچار سوختگی شد. او با سـر و صورتی سوخته و چشمانی نابینا و دستانی از کار افتاده، در حالی که غم خواری جز همسر مهربانش ندارد، درباره آن حادثه هولناک چنین می گوید:

در کلاس پنجم مـدرسه، در حال درس دادن بودم که صـدای جیغ و فریاد بچه ها را از کلاس کنار شـنیدم. وقتی بیرون آمدم، متوجه شـعله های آتش شـدم که از کلاس چهارم ابتـدایی زبانه می کشـید. یک خانم معلم با ۳۰ دختر و پسـر دانش آموز ده ساله در محاصره آتش قرار داشتند و با فریادهای دلخراش در خواست کمک می کردند. نمی توانستم این صحنه را ببینم و بی تفـاوت بمـانم. خـود را به میـان شـعله هـای آتش انـداختم و به کمـک دیگران، معلم و همه دانش آموزان را از کلاـس بیرون آوردم و پس از بیرون فرسـتادن آخرین دانش آموز، وقتی می خواسـتم خودم را از میـان شـعله هـای آتش نجـات دهم، سـر و دست هایم میان میله های حفاظ کلاس گیر کرد.

همسر این معلم فداکار می گوید:

وقتی آقای امیدزاده در بیمارسـتان بود، بچه ها بارها با بیمارستان تماس می گرفتند و از او تشکر می کردند بنا به پیشنهاد وزیر آموزش و پرورش

۱- بر گرفته از ماهنامه رشد معلم، ش ۱، سال بیستم، ص ۵۴، با گزینش.

وقت، «نشـان ایثار» به آقای امیـدزاده تعلق گرفته است و از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشـی، فـداکاری این معلم ایثارگر در کتاب فارسی سال سوم ابتدایی که در سال ۱۳۸۱ _ ۱۳۸۰ به صورت آزمایشی تدریس می شد، چاپ شده است.

فصل ششم: وضعیت معلمان در ایران و دیگر کشورهای جهان

اشاره

فصل ششم: وضعیت معلمان در ایران و دیگر کشورهای جهان

آشنایی با وضعیت آموزشی، ساعت های کاری، درجه های تحصیلی، حقوق و مزایای معلمان و ... دیگر کشورهای جهان می تواند میزان توجه سیاست گذاران جامعه را سمت و جهتی ویژه ببخشد.

مقایسه تطبیقی در این باره می تواند دلایل پیشرفت یا عقب ماندگی بعضی کشورها را نیز روشن سازد و در نتیجه ضرورت پرداختن به مسائل سازندگان نیروهای کارآمد و در حال رشد کشور را بیش از پیش گوشزد کند. در این فصل کوشش خواهد شد به وضعیت معلمان در چند کشور پیشرفته و مقایسه آن ها با ایران پرداخته شود.

یک. ژاپن

اشاره

یک. ژاپن

زیر فصل ها

وضعیت آموزش معلمان حین خدمت(۱)

وضعیت آموزش معلمان حین خدمت۱

وضعیت آموزش معلمان حین خدمت(۲)

معلمان در ژاپن فارغ التحصیل مراکز تربیت معلم و مراکز دانشگاهی هستند. در هر استان، دوره های کارآموزی، به مدّت یک هفته یا ده روز برای معلمان تازه کار، برای آشنایی با برنامه های جدید برگزار می شود. هر معلم پس از ۵ سال تدریس و دو بار بعد از ۱۰ سال تدریس، در دوره های نوآموزی شرکت

۱-

۲- جنبش جهانی برای به سازی تربیت معلم، علی رئوف، ص ۱۱۴.

می کنـد. تا اطلاعات و مهارت هایش به هنگام شود. هر معلمی که ارتقای مقام اداری می یابـد، برای مثال به مـدیریت تحقیق منصوب می گردد، بایـد دوره هـای آموزشـی تـازه ببینـد. مسوولا‌ـن وزارت آموزش و پرورش، معمولاًـ به میزان آشـنایی های معمولی رضایت نمی دهند، بلکه با دوره های آموزشی به آن ها یاری می دهند تا هدف های آموزشی را بهتر درک کنند. هر چنـد معلمان مجبورند مواد درسـی خاصـی را تدریس کنند و از راهنمایی های معلمان باتجربه تر هم بهره مند گردند، ولی در روش تدریس خود انعطاف دارند و هر کدام شیوه خاص خود را برای یاد دادن به کار می گیرند.

دست مزد معلمـان در ژاپن، همه سـاله بـازنگری می شود و بـا افزایش قیمت ها تطبیق داده می شود. به طور کلّی، سالانه یا هر شش مـاه یک بار، اضافه حقوق پرداخت می شود. افزون بر آن معلمانی که خـدمات شایسـته ای انجام دهنـد، به دریافت ترفیع ویژه ای نیز نایل می شوند. بیش از حقوق، معلمان مدرسه های دولتی ژاپن، کمک هزینه های مختلفی دریافت می کنند؛ مانند کمک هزینه خانوادگی، کمک هزینه افزایش زندگی، کمک هزینه مسکن و استفاده از تخفیف در خرید بُن. در این میان، بُن بیش از هر چیز دیگری اهمیت دارد و سه بار در سال به تمامی معلمان پرداخت می شود.

دو. استرالیا

اشاره

دو. استرالیا

زیر فصل ها

آموزش

وضعیت کاری معلمان[1]

آموزش

آموزش

در استرالیا، تربیت معلم، بر عهده مؤسسه های آموزش عالی و دانشگاه هاست. در گذشته، مراکز تربیت معلم وابسته به مدرسه های خصوصـی وجود داشـته است، ولی در حال حاضر، قسمت عمده ای از آن ها با مؤسسه های آموزش عالی ادغام شده اند و به صورت مؤسسه های آموزش عالی چند رشته ای،

۱-

فعالیت می کنند.(۱)

وضعیت کاری معلمان۱

وضعیت کاری معلمان(۲)

دولت می توانـد معلمان را در داخل ایالت، به هر نقطه ای که لازم می دانـد، منتقل کنـد. کار این آموزگاران توسط مدیران و معلمان ارشد ارزیابی می شود.

در هر ایالت، متوسط ساعت کار در هفته تفاوت می کند. ولی معلم ۳۵ ساعت در هفته، در اختیار مدرسه است و حدود ۲۵ _ ۱۸ ساعت درس می دهد. باقی ساعت های او با برنامه ریزی و آماده کردن درس و کمک به دانش آموزان، به ویژه مشارکت در امور مدیریت و کارهای جمعی و گروه های کار و مشاوره می گذرد.

سه. آمریکا

اشاره

سه. آمریکا

زیر فصل ها

تربیت معلم(۳)

تربیت معلم۱

تربیت معلم(۴)

همه معلمان آمریکا در تمام مقاطع تحصیلی، بایـد تحصیلات عالی داشته باشند. به همین منظور، بیشترین دانشگاه ها دارای بخش هـا، مؤسسه هـا و دانشکده های تعلیم و تربیت هستند و مؤسسه های خاصـی نیز برای تربیت معلمان موسیقی و هنر و آموزگاران کودکان استثنایی وجود دارد. دانش جویانی که به این حرفه تمایل دارند، پس از گذراندن دو سال از(۵) آموزش عالی خود و گذراندن دروس عمومی تعلیم و تربیت، وارد رشته معلمی می شوند و پذیرش و ورود به این رشته، بر اساس نمره های درسی،

۱- آموزش و پرورش تطبیقی، علی محمد الماسی، ص ۱۹۳.

۲- آموزش و پرورش تطبیقی، علی محمد الماسی، صص ۱۹۳ و ۱۹۴.

۳-

۴- آموزش و پرورش تطبیقی، علی محمد الماسی، ص ۱۵۶.

۵- سطح علمی معلمانِ آمریکا از کشورهای پیشرفته دیگر بالاتر است. به گونه ای که ۴۵٪ از آموزگاران ابتدایی به دوره فوق لیسانس راه می یابند و دبیران دبیرستان ها، حتما باید فوق لیسانس باشند،

رفتارها و کردارهای شخصی و مصاحبه خصوصی صورت می پذیرد. طول تحصیل در این رشته ها همانند دیگر رشته ها چهار سال و در بعضی از دانشگاه ها، پنج سال است. اگر مطالب آموزش را به دو دسته نظری و عملی تقسیم کنیم، درس های دانش جویانی که در آینده، به عنوان معلمان دوره ابتدایی معرفی خواهند شد، ۴۵٪ نظری و ۵۵٪ عملی است و این نسبت در معلمان دوره دبیرستان کاملاً معکوس است؛ یعنی ۵۶ آموزش نظری و ۴۴٪ آموزش عملی دارند.

چهار. کره شمالی

اشاره

چهار. کره شمالی

زیر فصل ها

وضعیت عمومی معلمان(۱)

وضعیت عمومی معلمان۱

وضعیت عمومی معلمان(۲)

در این کشور، همه مردم به معلمان احترام می گذارند. آنان را دوست دارند و با آنان خوش رفتاری می کنند. معلمان از طرف حزب تشویق می شوند و مورد اعتماد کامل اند. حیات سیاسی آنان در پرورش نسل جوانِ انقلابی می درخشد و تعداد بسیاری از معلمان به عنوان نمایندگان انجمن عالی خلق و دیگر ارگان های قدرت مند کشوری، نقش فعال در هدایت امور کشور بر عهده می گیرند. در کره شمالی، معلمانی که از نظر کار آموزشی برجسته باشند، حکم تقدیر و جایزه «کیم ایل سونگ» و دیگر جایزه ها و عنوان های اعطایی را دریافت می کنند. گذشته از این ها، از سوی دولت به معلمان، با توجه به میزان خدمات کار آموزشی و پژوهش های انجام شده آنان، عنوان هایی مثل دکترا، استادی و استادیاری داده می شود. معلمان در شرایط خوبی که توسط دولت برایشان فراهم شده است، سعادت مندانه زندگی

۱-

۲- رشد معلم، سال دهم، مهر ۷۰، ص ۷۸.

می کننـد. حقوق آنـان از صاحبان دیگر مشاغل بالاتر است و در گرفتن مسـکن نسـبت به دیگران تقـدم دارنـد. دولت به آنان هزینه اسـتفاده از خانه های ییلاقی و آسایش گاه ها را پرداخت می کند. در کره شـمالی، به شـرایط کار و زندگی معلمان زن اهمیت زیادی داده می شود و برای کم کردن حجم کار آن ها تعـداد معلمان زن هر مـدرسه را بیش از تعداد مورد لزوم تعیین می کنند. برای مراقبت از بچه های معلمان در هر مدرسه، یک مهد کودک نیز وجود دارد. به علاوه، مهدهای کودکِ هفتگی و ماهانه نیز دایرند که این امر آنان را از وقت گذاشـتن برای نگهداری از بچه ها بی نیاز می کند و به آنان توانایی بیشتری می دهد تا روح و قلب شان را وقف تدریس و فعالیت های اجتماعی کنند.

پنج. آلمان

اشاره

پنج. آلمان

زیر فصل ها

وضعیت عمومی(۱)

وضعیت عمومی۱

وضعیت عمومی(۲)

تلاش و کوشش معلمان در کشور آلمان اهمیّت و ارزش والایی دارد. دوازدهم ژوئن هر سال، (۲۲ خرداد) به عنوان روز معلّم جشن گرفته می شـود. در این روز، معلمـانی که در کـار خـود موفق بوده و بـازدهی خوبی داشـته انـد به عنوان «معلم شایسـته» معرفی می گردند و به معلمان بسـیار شاخص، عنوان «سـر معلّم» و یا «معلم مشاور» همراه با مدال های برنز، نقره و طلا داده می شود.

دولت آلمان به شرایط کاری و زندگی معلم ها، توجه زیادی دارد. بر اساس قوانین مصوّب، حقوق معلمان هر دو سال یک بار افزایش می یابد. حقوق معلمان آلمان به گونه ای محاسبه می شود که با حقوق فارغ التحصیلان

۱-

۲- رشد معلم ۱، سال دهم، مهر ۷۰، ص ۷۷.

دانشـگاهی و شاغل در صنایع تولید برابر باشد. یک معلم ۳۵ ساله آلمانی ممکن است سالی ۵۱۰۰۰ دلار حقوق بگیرد، امّا به مدّت ۲۲۰ تا ۲۴۰ روز در تمام سال کار کند.

در سال ۱۹۷۶ م، تجدیـد نظرهـایی در وضـعیت معلمـان به عمـل آمـد و بر اساس آن، ساعت های تـدریسِ موظف معلمان از متوسط ۲۵ سـاعت در دوره عمومی و ۱۸ سـاعت در دوره اختصاصـی، کاهش یافت و میزان حقوق بازنشسـتگی آنان افزایش یافت. افزون بر آن، بر مزایای بیمه آنان در وقت بیماری و بروز حوادث افزوده شد.

شش. مالزی

اشاره

شش. مالزی

زیر فصل ها

تربیت معلم(۱)

تربیت معلم۱

تربیت معلم(۲)

وقتی در سال ۱۹۹۱.م حکومت مالزی برنامه اصـلی رشـد ملی خود را برای قرن ۲۱ اعلام کرد، آشـکارا نشان می داد که رشد مهـارت نیروی انسانی با رشـد نهادهای اجتماعی در هم تنیـده خواهـد شـد و مالزی را به یک کشور توسـعه یافته ۲۰۲۰ تبدیل خواهد کرد. این کار تنها با تربیت معلمان کارآمد امکان پذیر می شد؛ زیرا فلسفه آموزش و پرورش در مالزی به رشد توانایی های فردی گرایش دارد تربیت افراد باشعور، با روحیه و متعادل با تکیه بر باورهای عمیق مذهبی و امید به خدا انجام می گیرد. برای تربیت معلمان کارآمد، دو نوع آموزش در نظر گرفته می شود:

۱. آمـوزش پیش از خـدمت: در این نـوع آمـوزش، دروس فلسـفه آموزش و پرورش، شخصـیت منـاسب معلمی، دیـد علمی و پیشرفته نظم اجتماعی،

۱-

۲- رشد معلم۱، سال نوزدهم، مهر ۷۹، صص ۲۴ و ۲۵.

جامعه توسعه یافته، وحدت اجتماعی و غرور ملّی که در سال ۱۹۸۲ م تعیین شده است، آموزش داده می شود. این مواد درسی بر ویژگی های ملی، نیازهای رشد یابنده در رشد جسمی، ذهنی و روحی دانش آموزان تأکید دارد. این آموزش ها در دانشکده های تربیت معلم صورت می گیرد.

۲. آموزش ضمن خدمت: وزارت آموزش و پرورش، سیاست گذار آموزش ضمن خدمت است و این آموزش ها برای مهارت های حرفه ای معلمان در دوره های ترفیعی و آموزش دروس جدید صورت می گیرد. موضوعات آموزش مانند مدیریت آموزش در کلاس، مدیریت مدرسه، برنامه ریزی آموزشی درسی، پژوهش های آموزشی و تخصص یافتن در تدریس دروس مورد نظر انجام می پذیرد.

مقایسه وضعیت معلمان در کشورهای پیشرفته۱

اشاره

مقایسه وضعیت معلمان در کشورهای پیشرفته(۱)

در این بخش حقوق، برنامه کاری و آموزش معلمان را در شش کشور جهان (آمریکا، فرانسه، آلمان، کانادا، انگلیس ژاپن در سال ۱۹۹۲.م که دارای مدرسه های برترند بررسی می کنیم.

۱ ـ وضعیت معلمان ابتدایی

۱ ـ وضعیت معلمان ابتدایی

دست مزد: در مجموع، میزان حقوقی که کشورها به آموزگاران می پردازند، آموزشی که به آن ها می دهند و احترامی که برای آن ها قائلند، به نحو چشم گیری کمتر از دبیران است و حقوق کم تر، بازتاب تحصیلات کم تر معلمان است. این کار، ناچیز شمردن نقش معلمان ابتدایی نسبت به دبیران است.

۱- برگرفته از: مدارس برتر جهان، آرتور دونالد چاکر و ریچارد هایز، برگردان: مرجان مرندی، صص ۱۱۰ ـ ۱۳۰ با گزینش.

جدول شماره(۱) نشان می دهـد که آمریکا و فرانسه در تمام پایه های حقوقی پایین تر از میانگین شـش کشور قرار دارند. تنها در آمریکا، فرانسه و ژاپن، که تحصـیلات بیش از حـد میانگین ملّی است، معلمان با حقوق زیرِ شاخصِ ۱۰۰ شروع به کار می کننـد. با وجود این، ژاپن در میان این سه کشور، از بالاترین میزان حقوق برخوردار است، در حالی که آلمان پایین ترین میزان را دارد و فاصله پایین ترین و بالاترین حقوق نسبت به دیگر کشورها بسیار کم است. در این مقیاس عدد ۱۰۰ میانگین حقوق هر کارگر است.

نام کشور

پایین ترین حقوق

متوسط حقوق

بالاترین حقوق

ساعت های کار هفتگی

تعداد روزهای کار در سال

مقایسه زمانی دوره تربیت معلم آموزگاران

آمریکا

۹۷

۱۵۰

۱۶۵

۰/۳۰

۱۸۰

دست کم چهار سال آموزش های دانشگاهی که ۴۵ موفق به دریافت مدرک فوق لیسانس می شوند.

فرانسه

۹۰

۱۴۸

۱۷۲

۰/۲۷

۱۷۴

سه سال آموزش پیش دانشگاهی، با یک سال آموزش تخصصی پس از دریافت مدرک دانشگاهی.

آلمان

۱۳۵

۱۶۵

۱۷۸

۰/۲۱

۲۱۰

چهار سال تربیت معلم

کانادا

۱۰۸

۱۸۶

۱۹۷

۵/۲۷

۱۸۸

به ۴ تا ۵ سال تخصص افزایش یافته است.

انگلیس

۱۰۶

۱۹۲

۲۰۰

۰/۲۶

۱۹۲

سه سال آموزش

ص:۹۲

دانشگاهی و یک سال دوره کارآموزی معلمان.

ژاپن

۹۳

۱۶۸

۲۲۸

۰/۲۰

۲۲۸

از فوق دیپلم تا فوق لیسانس معمولاً چهار سال دوره تربیت معلم را می گذرانند.

میانگین

۱۰۵

۱۶۸

۱۹۰

۸۵/۲۵

۱/۱۹۸

گذراندن دوره تربیت معلم؛ حدود ۴ سال

جدول شماره (۱)

برنامه کاری: اغلب معلمان را به سبب نیمه وقت بودن کارشان سرزنش می کنند. در مقایسه بین المللی، باید سطح کار معلمان، مدت زمان آموزش و تعداد هفته های کاری را در نظر گرفت. جدول شماره(۱) تعداد ساعت های کار آموزگاران در مدرسه های کشورهای پیشرفته جهان را نشان می دهد. ایالات متحده آمریکا نسبت به همتاهای خارجی اش، ساعت های بیش تری را به دانش آموزان اختصاص می دهد و با توجه به میانگین به دست آمده، انتظار کار بیشتری می رود.

۲ _ معلمان راهنمایی

۲ _ معلمان راهنمایی

حقوق: معلمـان راهنمـایی همچون آموزگـاران در مقـایسه بـا دبیران، حقوق کم تری دریـافت می کننـد و مـدت زمان کمتری آموزش می بیننـد. جدول شـماره(۲) میزان حقوق معلمـان راهنمـایی را بـا توجه به سـرانه تولیـد ناخـالص داخلی و دوره هـای آموزشی که باید بگذرانند، نشان می دهد.

ص:۹۳

نام کشور

پایین ترین حقوق

متوسط حقوق

بالاترین حقوق

مقایسه دوره تربیت معلم راهنمایی

آمریکا

۹۷

۱۵۰

۱۶۵

دوره ۴ ساله یا بیشتر در دانشکده؛ برای تدریس در مدرسه های کالیفرنیا، مدرک فوق لیسانس لازم است.

فرانسه

۹۵

۱۴۶

۱۸۱

سه سال دوره کارآموزی معلم؛ به علاوه آموزگاران، برای تدریس در مقطع راهنمایی در این دوره نیز آموزش می بینند.

آلمان

۱۵۱

۱۸۳

۱۹۷

سه ساله تربیت معلم؛ هم چنین افرادی که به بهترین وجه خود را آماده تدریس در Gymnasiym کرده اند، نیز این دوره را می گذرانند.

کانادا

۱۰۸

۱۸۶

۱۹۷

دوره چهارساله تربیت معلم یا مدارج بالا

انگلیس

۱۰۶

۲۰۰

۲۲۰

دوره آماده سازی چهارساله تربیت معلم و در مناطقی که کمبود معلم است، به طور استثناء دو سال است.

ژاپن

۹۳

۱۶۸

۲۲۸

بیشتر دارای مدرک لیسانس اند؛ ۳۵□ در دانشکده مقدماتی دوره دیده اند.

میانگین

۱۰۸

۱۷۲

به تدریج معلمان باید ۴ سال دوره آموزش را بگذارنند.

جدول شماره (۲)

برنامه کاری: پژوهش معتبری وجود نـدارد که تعـداد هفته های تـدریس معلمان راهنمایی را با آموزگاران مقایسه کرده باشد؛ امّا افزایش کلی در ساعت های درسی مقطع راهنمایی، دیـده می شود؛ چون دانش آموزان در این دوره، به مسائل بیش تری توجه می کنند و لازم است بیش از کودکان، برای

پذیرشِ سخت گیری های درسی و انضباطی آماده گردند.

تربیت معلم: جدول شماره(۲) نشان می دهـد که دوره تربیت معلمان راهنمایی هماننـد تربیت معلمان ابتـدایی، در هر کشوری متفـاوت است و گرایش به سوی دوره هـای طولاـنی تر تربیت معلم در کشورهای مورد بررسـی دیـده می شود. در سـطح بین المللی، مـدیران انتظار دارنـد معلمان، بسـیار کار آزموده تر از آموزگاران باشـند و فارغ التحصـیلان جدیـد، بسـیار زبـده تر از همتایـان بـا تجربه، فعالیت کننـد. عامل مهم دیگر در تربیت معلم راهنمایی، نسـبت داوطلبان زن به مرد است. که از ابتـدایی به راهنمایی کاهش می یابد.

۳ ـ دبیران دبیرستان ها

۳ ـ دبیران دبیرستان ها

حقوق: دبیران به طور عمومی از حقوق و تحصـیلات عـالی بیش تری برخوردارنـد. جـدول شـماره(۳) میزان حقـوق دبیران بر حسب سرانه تولید ناخالص داخلی و همین طور ساعات تدریس هفتگی و دوره های تربیت دبیران را نشان می دهد.

ایالات متحـده از نظر پایه حقوقی پس از ژاپن قرار دارد و بیش ترین متغیر پایین ترین و بالاترین حقوق در ژاپن دیده می شود که به بیش از دو برابر و نیم می رسد.

نام کشور

پایین ترین حقوق

متوسط حقوق

بالاترین حقوق

ساعت های آموزش هفتگی

تعداد روزهای یک سال تحصیلی

مقایسه دوره دبیری در مدرسه های برتر کشورهای جهان

آمریکا

۱۵۰

۱۶۵

۲۳

۱۸۰

برای تدریس داشتن مدرک فوق لیسانس لازم است.

فرانسه

۹۵

۱۴۶

۱۸۱

۱۷

۱۷۴

۴ سال آموزش دانشگاهی و آموزش دبیری با داشتن به طور متوسط ۶

ص:۹۵

سال سابقه تدریس.

آلمان

۱۵۱

۱۸۳

۱۹۷

۱۸

۲۱۰

۸ ترم آموزش دانشگاهی؛ ۱۸ ماه دوره دبیری را باید بگذرانند.

کانادا

۱۰۸

۱۸۶

۱۹۷

۲۰

۱۸۸

اغلب فارغ التحصیلان دانشگاه با یک سال آموزش تخصصی دبیری

انگلیس

۱۰۶

۲۰۰

۲۲۰

۲۲

۱۹۲

گذراندن دوره ۴ ساله دانشکده، برای دریافت مدرک تدریس لازم است.

ژاپن

۹۳

۱۶۸

۲۲۸

۲۰

۲۲۸

مدرک دانشگاهی و چهار سال آموزش.

میانگین

۱۰۸

۱۷۲

۱۹۸

۵۷/۲۰

۱/۱۹۸

آموزش چهارساله، استاندار های اروپا در بالاترین حد قرار دارند.

جدول شماره (۳)

آلمـان که بالاـترین میزان حقوقی را برای معلمان ابتـدایی دارد، کم ترین میزانِ آن را برای معلمان راهنمایی تعیین کرده است. در این کشـور، تفـاوت میـان پـایین ترین و بالاـترین حقـوق معلمـان دبیرسـتان هـا به ۵/۱ برابر می رسـد. بالاـترین حقـوق در کشورهـای فرانسه، انگلسـتان و ژاپن تقریبـا یکسان است و ایالات متحـده از نظر بالاترین حقوق در رده آخر قرار می گیرد که

این امر معضل عمده معلمان است. فاصله کم میان بالاترین و پایین ترین حقوق

دبیران آمریکایی وجود دارد که در مقایسه با ۵ کشور دیگر در وضعیت مناسبی قرار ندارند.

برنامه ریزی کاری: جدول شماره(۳) نشان می دهد که ایالات متحده بیش ترین ساعت های تدریس سالیانه را برای هر معلم دارد و در این مورد، هم ردیف ژاپن است که سال تحصیلی آن طولانی تر است. انگلستان با فاصله کمی پس از آن قرار دارد. اختلاف ساعت های تدریس سالیانه معلمان امریکایی با معلمان انگلیسی، ناشی از طولانی بودن سال تحصیلی آنان است، ولی توجیه این اختلاف درباره ایالات متحده و ژاپن دشوار است؛ زیرا سال تحصیلی ژاپن طولانی تر و میزان بالاترین حقوق بسیار بیش تر است. شرایط کاری دبیران ژاپن و ایالات متحد از هم متفاوت است. دبیران امریکایی نیز مانند آموزگاران از نظر پرداختِ دست مزد، در برابر انتظاراتی که همگان از آنان دارند، وضعیت مطلوبی ندارند.

تربیت دبیر: با نگاهی به جدول شماره(۳) متوجه می شویم که نوع تربیت دبیر در آن کشورها، کاملاً علمی و دانشگاهی است و معلمان در روش تدریس خود از آن پیروی می کنند. گرایش کلی در افزایش دوره تربیت دبیر برای همه معلمان، ظاهرا به تمایل مسوولان در افزایش نتایج آموزش مربوط می شود و از حمایت گسترده جهانی نیز برخوردار است. نیاز دبیران به افزایش دانش و اطلاعات روزمرّه موجب می شود تا بسیاری از کشورها، آموزش بیش تر آنان را احساس کنند.

نتیجه

نتیجه

مقایسه آموزشی معلمان و برنامه های کاری آن ها، بینش مختصری از دنیای معلمان ارائه می دهد. معلمانی که در این بخش مورد بررسی قرار گرفته اند، در میان ثروت مندترین و تحصیل کرده ترین جمعیت های جهان قرار دارند.

وضعیت عمومی معلمان در ایران

وضعیت عمومی معلمان در ایران

با این که در ایران حرفه معلمی از ارزش والای انسانی ـ اسلامی برخوردار است و در فرهنگ و ادبیات پر بار کشور، با معنویت پیوند خورده است و بیش ترین تقدیرها از نقش ارزش مند معلمان شده است، ولی متأسفانه هیچ گاه جایگاه و منزلتی را که شایسته آن هستند نداشته اند و با تمام تلاش هایی که صورت گرفته هنوز معلم جایگاه واقعی خود را نیافته است. امروزه، نزدیک به ۴۰٪ این قشر زحمت کش و پر تلاش، هنوز بدون مسکن اند و امکانات رفاهی و تفریحی مناسبی ندارند. با آن که نسبت به دیگر کارکنان و کارمندان دولت از نظر تحصیلی در وضعیت مناسب تری قرار دارند، ولی از نظر اقتصادی و معیشتی بیشتر از آنان در تنگنا هستند. همین امر سبب شده است تا این گروه دلسوز و فرهیخته جامعه، در سال های اخیر، رسیدگی به مشکلاتشان را از مسوولان درخواست کنند.

تأمین و تربیت معلمان

تأمین و تربیت معلمان

با توجه به رشد دانش آموزان و مدرسه های شهری و روستایی، وزارت آموزش و پرورش، همه ساله به تعداد زیادی آموزگار، مربی، دبیر و مشاور و ... نیاز دارد. در ایران، بر اساس قانون، متعهدان خدمت آموزش و پرورش، از میان فارغ التحصیلان مراکز تربیت معلم و دانشکده های علوم تربیتی (دوره های تعهد دبیری ۴ ساله) و مراکز تربیت معلم (دوره های دو ساله برای مقاطع ابتدایی و

راهنمایی) هستند و افزون بر این ها، نیازهای نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش از راه های زیر نیز تأمین می شود.

۱. استخدام و به کارگیری آموزش یاران نهضت سوادآموزی؛

۲. استخدام داوطلبان تدریس در برخی از مناطق شهری و روستایی به صورت قراردادی و پیمانی؛

۳. به کارگیری دانشجویان رشته های مختلف دانشگاه های کشور از طریق امتحان استخدامی؛

۴. به کارگیری سرباز معلّم برای روستاهای دور افتاده، بر اساس مفاد قانون معلمان، پزشکان و پیرا پزشکان وظیفه.(۱)

ساعت های کاری۱

ساعت های کاری(۲)

طبق طرح طبقه بندی معلمان کشور، خدمت تمام وقت متصدیان مشاغل آموزشی به شرح زیر است:

۱. آموزگاران و مربیان امور تربیتی دبستان؛ ۲۸ ساعت در هفته.

۲. دبیران، هنرآموزان و مربیان امور تربیتی و مدرسه های راهنمایی، دبیرستان، هنرستان، آموزش کده های فنی و مراکز تربیت معلم؛ ۲۴ ساعت در هفته.

۳. مدرسان؛ ۲۰ ساعت در هفته.

درجه های تحصیلی معلمان۱

درجه های تحصیلی معلمان(۳)

برابر اسناد رسمی وزارت آموزش و پرورش، وضعیت نیروی انسانی شاغل در این وزارت خانه، در سال تحصیلی ۱۳۷۶ ــ ۱۳۷۵ از نظر میزان تحصیلات به شرح جدول شماره(۴) می باشد.

۱- برگرفته از کتاب سیمای معلم، احمد صافی، صص ۸۶ و ۸۷ با گزینش.

۲- برگرفته از کتاب سیمای معلم، احمد صافی، ص ۸۸.

۳- برگرفته از سیمای معلم، احمد صافی، صص ۹۰ و ۹۱ با گزینش.

ص:۹۹

مقطع تحصیلی

مدرک

کمتر از دیپلم

دیپلم

فوق دیپلم

لیسانس و بالاتر

میزان زنان

تعداد کل کارمندان

ابتدایی

۱۳۳۵۳

۲۱۸۶۹۹

۱۱۴۸۹

۱۳۱۰۳

۱۸۸۸۶۹

۳۵۷۶۴۴ نفر

راهنمایی

۲۶۰۶

۲۸۰۵۲

۱۷۰۷۵۸

۲۱۵۰۵

۹۷۸۴۷

۲۲۲۹۶۶ نفر

متوسطه

۳۸۸۸

۱۷۹۹۴

۲۵۸۳۸

۱۰۷۲۲

۶۳۰۰۲

۱۵۵۴۴۲ نفر

در کل به درصد

۳/۳

۳۸٪

۶/۳۹٪

۱/۱۹

۷/۴۶

۸۵۳۲۹۸

جدول شماره (۴)

مقایسه درصدِ میزان تحصیلات کارمندان آموزش و پرورش در دوره های مختلف تحصیلی در سال ۱۳۷۶ _ ۱۳۷۵ با درجه های تحصیلی در سال ۱۳۶۸ _ ۱۳۶۷ نشان می دهد که میزان تحصیلات معلمان در سطح فوق دیپلم و لیسانس بهتر شده است. عوامل گوناگونی درا ین بهبودی مؤثر بوده است؛ از جمله:

۱. علاقه بیشتر معلمان به ادامه تحصیل و داشتن درجه تحصیلی بالاتر؛

۲. مفاد نظام قانون هماهنگ پرداخت حقوق که به مدرک اهمیت زیادی داده است؛

۳. امکان ادامه تحصیل معلمان در دانشگاه های مختلف کشور؛

۴. تأسیس و گسترش مراکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان.

حقوق و مزایای معلمان۱

حقوق و مزایای معلمان(۱)

۱- سیمای معلم، احمد صافی، ص ۹۲.

حقوق مزایای معلمان در ایران، معمولاً ـ بر اساس مواد قانونی نظام هماهنگ حقوق، مصوب شهریور ماه ۱۳۷۰، صورت می گیرد. بر اساس این قانون، کارکنان آموزش و پرورش می توانند حداکثر به گروه ۱۶ برسند.

گروه های ورودی استخدام شدگان مشمول این قانون، با در نظر گرفتن مقاطع تحصیلی آنان، نوع و حساسیت شغلی، اهمیت وظایف، میزان مسوولیت ها و بر حسب رشته های مختلف تحصیلی تعیین می گردد.

فصل هفتم: آسیب شناسی حرفه معلمی

اشاره

فصل هفتم: آسیب شناسی حرفه معلمی

عوامل آسیب پذیری معلمان به قرار زیر است:

۱ ـ بی انگیزگی

۱ ـ بی انگیزگی

رمز توفیق در معلمی در علاقه مندی است. اگر کسی به زمینه کاری خود علاقه مند نباشد، نمی تواند موفق باشد. فضای کلاس، درس، کتاب، دانش آموز و مدرسه زمینه کاری معلم هستند و باید معلم به آن ها عشق بورزد. کم نیستند معلمان بی انگیزه و بی علاقه ای که به علت فرار از خدمت سربازی یا موفق نشدن در رشته های مورد علاقه دانشگاهی و به دست نیاوردن مشاغل دلخواه، تنها به خاطر گذران امور زندگی، به این حرفه روی آورده اند. این افراد خود را در حال شکنجه می دانند؛ در حالی که در گذشته به سبب این که تعلیم و تربیت، مخصوص طبقه های خاصی بود، هر کس نمی توانست وارد این حرفه گردد و از سوی دیگر، نبود مشکل اشتغال، سبب می شد که علاقه مندان و کسانی که توانایی معلمی دارند، به این حرفه روی آورند. به همین سبب، شغل معلمی دارای اهمیت و پایگاه اجتماعی برتری نسبت به شغل های دیگر بود؛ ولی اکنون وضعیت به کلی تغییر یافته است و آموزش رایگان امکان تحصیل را برای عموم فراگیر نموده است. هم چنین به وجود آمدن مشاغل پر درآمد و پر جاذبه زیاد، سبب شده است که افراد توانا و

علاقه منـد، به آن مشاغل جـذب شوند. (البته افراد با اسـتعدادی که تنها به دلیل عشق ورزیدن به این حرفه روی آورده اند، در جمع فرهنگیان کم نیستند.)

به هر حال، بی انگیزگی برخی از معلمان و جذب نشدن نیروهای مسـتعد و علاقه مند، سـبب شده است تا آسیب های جدّی بر پیکر این حرفه مقدس وارد گردد.

۲ _ نداشتن تخصص

۲ _ نداشتن تخصص

از عوامـل مهم آسـیب زا در شـغل معلمی، نداشـتن تخصـص و آگـاه نبـودن برخی از معلمـان و مربیـان به شـیوه هـای صـحیح آموزشـی و تربیتی است که به نگرش های نادرست نسبت به نظام تعلیم و تربیت کشور و نیروی انسانی با اخلاص می انجامد. از جمله می توان از به کارگیری روش های سـنتی در آموزش و بهره گیری از تنبیه بـدنی در امر یادگیری یاد نمود. برای مثال تنبیه، روش بازدارنـده و مهار کننـده ای است که از دیرباز جهت کاهش و جلوگیری از تکرار رفتارهای ناپسـند کاربرد داشـته است. متأسـفانه برخی از معلمـان با به کارگیری محرک های دردآوری مثل شـلاق عوارض جسـمی و روحی فراوانی به دانش آموزان وارد می سازند. کونتیلیانوس یکی از دانشمندان روم باستان گفته است:

با شـلاق زدن مخالفم؛ زیرا شـیوه شـرم آوری برای تنبیه است و تنها شایسـته بردگان می باشد و اگر اثر ناخوش آن را در سال های بعـدی کودک به نظر آورید، خودتان این معنی را خواهید فهمید. کودکان وقتی کتک بخورند، درد با ترس غالبا نتایجی دارد که خوشاینـد نیست و این نتایـج به احتمال زیاد، بعدها مایه ننگ خواهد شد؛ ننگی که اعصاب را سـست می کند و ذهن را به پَستی می کشاند و طفل را وادار می سازد که از حضور در جمع بیزار گردد.[(۱)]

۱- آموزش و پرورش، ص ۱۸۷.

گاه مشاهده می شود که تنبیه بدنی برای عموم کلاس در نظر گرفته می شود. این امر ضمن این که سبب نارضایتی همگانی دانش آموزان می شود، کلاس را به خاموشی و بی روحی می کشاند.

تنبیه بدنی از دیدگاه اسلام امری نکوهیده است؛ چنان که امام علی علیه السلام آن را مخصوص چهارپایان می داند و می فرماید:

اندرز انسان عاقل به واسطه ادب است و تنها حیوانات با زدن تربیت می شوند.(۱)

تنبیه بدنی افزون بر این که خسارت های جسمی و روحی و روانی به فرا گیران وارد می سازد، سبب تنفر نسبت به معلم و دل سردی به محیط آموزشی می شود. گاه این مسأله از سوی خانواده دانش آموزان به دادگاه ها و روزنامه ها کشیده می شود که خسارت های فراوانی به جامعه فرهنگیان پر تلاش و دل سوز وارد می سازد.

۳ _ عدم شناخت جایگاه و منزلت خود

۳ _ عدم شناخت جایگاه و منزلت خود

متأسفانه برخی از معلمان منزلت و ارزش کار خویش را نمی دانند. گاه به سبب مشکلات معیشتی ارزش والای خود را به ارزانی می فروشند و رفتاری می کنند که نباید انجام دهند؛ تن به کارهایی می دهند که در شأن و منزلت آن ها نیست.

هر حرف و هر رفتار و هر کاری شایسته مقام معلم نیست. معلّم نقش الگویی در جامعه دارد؛ باید آن نقش را در جامعه ایفا کند. معلمانی که در هنگام خرید اجناس با فروشنده به بگو و مگو می پردازند و برای پایین آوردن

۱- غررالحکم و دررالکلم، برگردان: علی انصاری، ص ۲۳۶.

انـدکی از قیمت اجنـاس می گوینـد: «معلّمی حساب کن!» یا در هر نشـست و برخاستی از حقوق کم گلایه می کننـد و بـدین ترتیب، هم خود را کوچـک می کننـد و هم با آبروی معلمانی که سال ها با قناعت و عزّت نفس زنـدگی کرده انـد، بازی می کننـد. هر چند واقعیت مشـکلات اقتصادی معلمان در جامعه انکارناپذیر است، ولی گلایه به این و آن از کمبود حقوق، سـبب می شود که دیگران با دیده حقارت به وی و دیگر معلمان عزیز بنگرند.

۴ _ توقع احترام بی جا

۴ _ توقع احترام بی جا

برخی از معلمان توقّع احترامی بی مورد از جامعه دارنـد و مـدح و سـتایش خویش را وظیفه مردم می داننـد و هیچ گاه به تغییر دیـدگاه سنّتی خـویش در تحلیـل نقش و جایگـاه خـود حاضـر نیسـتند. از سـویی دیگر بر به کـارگیری شـیوه هـای قـدیمی و ناکارآمد در تدریس و اداره کلاس اصـرار می ورزند. این گونه معلمان تا متناسب با شرایط جدید، افکار و روش های خود را تغییر ندهنـد، دانش آموزان بـا آنان صـمیمی نخواهنـد شـد؛ یعنی دانش آموزان برای کسب اطلاعات و آشـنایی با شـیوه های جدید تفکر و زندگی، به جای استفاده از این دسته معلمان، تلویزیون، مطبوعات و ماهواره و ... را بر خواهند گزید.

واقعیت این است که بخشـی از علـل کـاهش احترام جـامعه به معلم، در بهره منـدی کم از علم و دانش جدیـد است. چنـان که شاید اطلاعات دانش آموزان دوره متوسطه ما، از سایت های اینترنت از مدیر، معاون و معلم هم بیشتر باشد.

بنابراین، معلمان عزیز باید با ایجاد طرحی نو در روش آموزشی و نهراسیدن از تغییر در نگرش ها، روش ها و آشنایی با مهارت های علوم جدید

و عمل به اخلاق نیک معلمی، به احیا و تثبیت جایگاه خویش در جامعه بپردازند.

۵ _ گسست میان معلم و شاگرد۱

۵ _ گسست میان معلم و شاگرد(۱)

معلمـان و مربیان جامعه کسانی هسـتند که اگر امکانات و آزادی عمل داشـته باشـند، می تواننـد دانش آموزان را با هنجارهای اجتمـاعی آشـنا کرده و ارزش ها را در وجود آنان نهادینه سازنـد. ولی در سال های اخیر با حـذف اهرم هایی ماننـد قـدرت و اقتـدار معلم و هم چنین کـاهش جـذابیت هـای حرفه معلمی، شـکافی میـان نوجوانان و اولیای مـدرسه پدیـد آمـده است و امر پرورش که همواره در کنار آموزش معنا می یافت، به فراموشـی سپرده شده است؛ در حالی که به نظر کارشناسان تربیتی، یکی از تـأثیر گـذارترین راه هـای نفوذ بر نوجوانـان ایجـاد پیونـد دوستی میـان آنـان و مربیـان امر تعلیم و تربیت است. این راه برای آموزش مفاهیم علمی و تربیتی، بسیار مناسب به نظر می رسد، امّا چگونه می توان نسل جدید را به دبیران و مربیان خود علاقه منـد کرد؟ نسل امروز، زیرک تر و باهوش تر از نسل های گذشـته است. نسل امروز، با رونـد رو به رشـد ارزش های مادی در جامعه، در پی سـرمشق گیری از کسانی است که مشـهورتر و قـدرت منـدتر از دیگران اند. به راستی، برقراری ارتباط دوسـتانه میان این افراد با اولیای مدرسه که برخی از آنان معیارها و شاخص های مورد قبول نسل حاضر را ندارند، چگونه عملی خواهد شد؟

۱- با نگاهی به مقاله: چرا معلمان الگوی جامعه نیستند. حجّت حضرتی، همشهری، ش ۲۱۸۰، ص ۱۲.

۶ _ پذیرش نیروهای آزاد

۶ _ پذیرش نیروهای آزاد

همه ساله، نظام آموزشی کشور به علّت کمبود نیروی انسانی آموزش دیده برای حرفه معلمی، به ویژه در نواحی محروم کشور، به ناچار برخی از دانش آموختگان آزاد دانشگاه ها را به صورت نیروهای حق التدریس پاره وقت یا تمام وقت، پذیرش می کند. هم چنین در کنار این نیروها از نیروهای وظیفه با عنوان سرباز معلم بهره می گیرد. این نیروهای جوان و پر تلاش گر چه مشکل کمبود معلّم در جامعه را جبران می کنند؛ ولی بیشتر دانستنی های صرف را می آموزند؛ چون از روش تدریس، اصول کلاس داری، روان شناسی و برخوردهای تربیتی آگاهی کاملی ندارند. البته برخی از این عزیزان، با برخورداری از استعداد ذاتی و با عشق به معلمی، روی می آورند و در آینده می توانند معلمان موفقی باشند، ولی در آغاز به سبب نداشتن آموزش های لازم، در برخوردهایشان با دانش آموزان، مشکل خواهند داشت.

۷ _ مشکلات معیشتی

۷ _ مشکلات معیشتی

با همه تعریف و تمجیدهایی که از مقام و منزلت معلم در رسانه های گروهی، همایش ها و سخنرانی های مسوولان کشوری، صورت می گیرد، ولی باید گفت متأسفانه معلمان مشکلات معیشتی بسیاری دارند. چنان که میزان حقوق آنان در پایین ترین رده حقوقی است و نه تنها نسبت به کشورهای جهان، به ویژه کشورهای غربی و بسیاری از کشورهای شرقی، بلکه از دیگر حقوق بگیران دولتی کشور نیز کمتر است. نزدیک به ۲۵٪ کارمندان دولت (حدود یک میلیون و صد هزار نفر) در استخدام رسمی آموزش و پرورش اند و با تأسف بسیار، طبق آمارهایی که سالانه بانک مرکزی برای خط فقر اعلام می کند، معلمان از نظر میانگین حقوقی، زیر خط فقر قرار دارند. برای مثال؛

در سال ۱۳۷۵ بانک مرکزی خط فقر را یک میلیون ریال اعلام کرده بود؛ در حالی که در سال ۱۳۷۸ میانگین حقوق معلمان ۸۵۰۰۰۰ ریال، اعلام شده بود.(۱) به گفته وزیر آموزش و پرورش: «۴۰ درصد معلمان کشور، بدون مسکن هستند(۲)»

معلمـان به رغم عشق و سوز و احساس مسوولیتی که به شـغل خود و دانش آموزان دارنـد، از کار خود رضایت ندارنـد و برای برآوردن نیازهایشان، به منابع دیگری چشم می دوزنـد. چه بسا معلّم برای تأمین معاش خود و خانواده اش، مجبور است ساعت ها در مراکز آموزشـی دیگر در خارج مدرسه؛ مانند آموزشـگاه های تقویتی، تجاری و کلاس های آزاد، ترمیمی، کنکوری و تست سازی بگذراند. و روز بعد با خستگی ذهنی و فکری وارد کلاس درس شود. اسف بارتر این که برخی معلمان، مجبورند برای این که دُردانه ای امتحان مدرسه یا آزمون کنکور پذیرفته شود، برای آموزش او به خانه ای برود یا برای تعمیر تأسـیسات ساختمانی به خانه ای رود که ببیند فرزند خانواده، شاگرد اوست.

۸ _ بازتاب نامناسب مشکلات معلمان از طریق رسانه ها

۸ _ بازتاب نامناسب مشکلات معلمان از طریق رسانه ها

یکی از وظـایف مهـم رسـانه هـا به ویژه صـدا و سـیما، بازتـاب دیـدگاه هـای مردم و ایجـاد حساسـیت در مسوولاـن برای رفع مشـکلات آنان است. ولی گاه، رسانه ها چنان به بزرگ نمایی مشـکلات می پردازند که انگار رسالت اصـلی خود را فراموش کرده اند. به گونه ای که با بازتاب نامناسب مشـکلات، موجب یأس و دل سردی و بی حرمتی خدمت گزاران جامعه می شوند و مردم را به

۱- برگرفته از: همشهری ش ۲۱۹۹، ص ۱۲.

۲- روزنامه قدس، ص ۱، ۱۹ مرداد ۸۱، ش ۴۲۰۰۶.

آنان بدبین می کنند. معلمان، ادامه دهندگان رسالتِ انبیا در آموزش و حفظ حریم فرهنگی جامعه و ارزش هایند. نقش ارزش مند آنان در شکل گیری انقلاب، دفاع مقدس، مقابله با تهاجم فرهنگی و ... بر همگان آشکار است، ولی بارها در رسانه ها به این عزیزان بی مهری شده است. برای مثال گاه، خبر برخی برخوردهای ناشایست با دانش آموزان، به خبر شبکه سراسری صدا و سیما نیز کشیده می شود که به دنبال آن، بخش نامه و تذکرهای فراوانی در روزنامه ها و صدا و سیما پخش می شود که با معلم خطاکار، چنین و چنان خواهیم کرد. اما وقتی معلّمی برای نجات شاگردانش بخاری نفتی مدرسه را بغل می کند و از پنجره به بیرون می اندازد و چندین ماه در بیمارستان بستری می شود؛ یا معلّمی برای نجات شاگردانش خود را به رودخانه ای خروشان می زند و آن ها را نجات می دهد و خود غرق می شود؛ یا وقتی معلّمی برای نجات شاگرد خود از درد و بیماری، کلیه خود را اهدا می کند؛ وقتی معلمی برای جلوگیری از هتک حرمت و آزار جسمی شاگردش، با اوباش درگیر می شود و در بیمارستان بستری می گردد؛ یا وقتی معلمی برای حفظ ناموس مردم، امر به معروف و نهی از منکر می کند و با ضربه های شدید چاقو از پا در می آید و جسد بی جانش را مردم به بیمارستان منتقل می کنند؛ هیچ نام و نشانی از معلم در رسانه ها نیست. البته اگر بخواهیم منصفانه داوری کنیم بنا به گفته کارشناسان:

وجود یک درصد اشکال در هر دستگاهی را باید طبیعی دانست. در میان ۱۸ میلیون دانش آموز در کشور، وجود ۱۸۰۰۰۰ معترض در میان کل دانش آموزان، قابل پیش بینی و طبیعی است.(۱)

۱- رشدمعلم، بخشی از نامه وزیر آموش و پرورش اسبق به آقای لاریجانی سال ۱۹ دی ۷۹، ص ۳.

بنـابراین، بنـا به گستردگی آمـاری تحت پوشـش نظام آموزشـی کشور، نبایـد یک یا ده یا حتّی ده ها اشـکال موجود، اشکال اساسی تلقی شود و بر اساس آن، نظام آموزش کشور و خدمت گزاران آن ناکارآمد معرفی گردند.

۹ _ بزرگداشت های ظاهری

۹ _ بزرگداشت های ظاهری

همه سـاله در هفته معلم بـا برگزاری مراسم و نشـست هایی از مقام والا و معنوی معلم تجلیل به عمل می آیـد؛ این برنامه ها به طور مرتب در سـال هـای بعـد از انقلاب با فراز و نشـیب هایی برگزار شـده است، امّا نظرسـنجی ها و نظر خواهی ها از معلمان نشان می دهد که این گونه نشست ها و مراسم ها، کم ترین تأثیر انگیزشی نداشته اند. معلمان و کارشناسان معتقدند این برنامه هـا در افزایش منزلت معلمـان تـأثیری نـدارد. «بر اسـاس پژوهش صورت گرفته در سال ۱۳۷۶ (مجـدفر _ بختیاری) درباره اثر بخشـی برنامه های هفته بزرگداشت مقام معلم، در چهار منطقه آموزشـی تهران، بیشتر پرسش شوندگان گفته اند. در ایام هفته معلم بهتر است بزرگـداشت هـای ظـاهری از معلمـان قطع شود و بر ارتقـای واقعی منزلت و وضع معیشتی آنـان و ایجـاد انگیزه کافی برای خدمت، بیش تر پرداخته شود».(۱)

۱۰ _ فرار مغزها

۱۰ _ فرار مغزها

پدیـده فرار مغزهـا تنها در سـطح میان ملّت ها و کشورها منحصـر نیست، بلکه سازمان ها و نهادهایی هم که نتواننـد تسـهیلات لازم را برای تقویت پایگاه اجتماعی نیروهای خود فراهم کنند، کم کم زمینه های نارضایتی افراد تحت

۱- برگرفته از سر مقاله معلمان بگویند، مرتضی مجدفر، رشد معلم ۱۸۱ _ اردیبهشت ۸۱، ص ۳.

پوشش خود را فراهم خواهند کرد و سرانجام نیروهای آن سازمان، جذب سازمان ها و نهادهای پر جاذبه دیگر خواهند شد. جامعه معلمان کشور با بیش از یک میلیون نفر عضو، در بزرگ ترین وزارت خانه کشور مشغول به خدمت اند. سازمانی به این گستردگی و با این اهمیّت به مغزهایی اندیشمند و اندیشه هایی توان مند نیاز دارد، تا بتواند طرح ها و راه کارهای لازم را در هر زمانی برای پیش بردن آن، ارائه دهند. امّا با تأسف بسیار، باید گفت این سازمان نه تنها در جذب افراد اندیشمند و خوش فکر، کمتر موفق بوده است، حتی نتوانسته از اعضای خود نیز بهره ببرد؛ یعنی بسیاری از اندیشمندان و خوش فکرهای خود را به ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، از دست داده است. کم نیستند معلمانی که به نمایندگی مجلس انتخاب شدند و دیگر به آموزش و پرورش برنگشتند؛ یا در مقام های مهم دولتی در سطح بخش ها، شهرها، استان ها و کشور مشغول خدمت شدند و یا در مراکز آموزش عالی و دانشگاهی با سمت استادی به تدریس و پژوهش پرداختند. کم نیستند افراد توان مندی که در ارگان ها و سازمان های دیگر مفیدترین وقت های خود را می گذرانند و به معلمی به دیده شغل دوّم می نگرند. به هر حال، تهی شدن این سازمان از افراد اندیشمند و توان مند آسیب های جدّی به جامعه معلمان وارد ساخته و می سازد.

فصل هشتم: راه کارهای ارتقای منزلت اجتماعی معلمان

اشاره

فصل هشتم: راه کارهای ارتقای منزلت اجتماعی معلمان

در این فصل راه کارهایی برای بزرگداشت مقام معلمی و ارتقای جایگاه اجتماعی آنان ارائه می گردد:

۱ ـ جذب بهترین ها

۱ ـ جذب بهترین ها

اگر همه اجزای نظام آموزشی کار خود را با موفقیت انجام دهند، ولی معلمان شایسته ای نباشند، آن نظام به اهداف نهایی خود نخواهد رسید. ژان پیاژه در این مورد می گوید:

در صورتی که معلم به تعداد کافی و با کیفیت مطلوب در اختیار نباشد، زیباترین طرح اصلاح و بازسازی آموزش و پرورش، با شکست رو به رو خواهد شد.(۱)

نقش معلمی از شریف ترین نقش های جامعه است. ایفای این نقش، مستلزم فداکاری و شناخت است. جذب بهترین ها برای این حرفه، رسیدن به هدف های تعلیم و تربیت را آسان خواهد ساخت. از این رو، موانعی مانند سختی گذران زندگی و کمبود مزایا و تسهیلات که افراد توانا و علاقه مند را از نظام آموزشی دور می سازد و امنیت شغلی را تهدید می کند، باید بر چیده شوند؛ زیرا تا وقتی درآمد یک شغل از برآوردن تسهیلات زندگی ناتوان

۱- روان شناسی و دانش آموزش و پرورش، برگردان: محمدعلی کاردان، ص ۱۳۹ (به نقل از: پیوند، ش ۲۷۱، اردیبهشت ۱۳۸۱، ص ۵۴.

باشد، پایگاه اجتماعی مناسبی نخواهد داشت و نارضایتی درونی را برای افراد خود فراهم خواهد ساخت.

۲ ـ بازنگری در اهداف و تقویت مراکز تربیت معلم

۲ ـ بازنگری در اهداف و تقویت مراکز تربیت معلم

بازنگری در اهداف نظام آموزش و پرورش، نیاز ضروری است و تا معلمان بر اساس یافته های جدید علمی، زیستی، روان شناختی و فن آوری در مراکز تربیت معلم آموزش ببینند و از مسیر آموزش صرف خارج شوند.

۳ ـ بهره گیری از الگوهای موفق جهانی

۳ ـ بهره گیری از الگوهای موفق جهانی

هر چند اهداف نظام آموزشی کشور با هدف های کشورهای پیشرفته جهان متفاوت است، ولی اقداماتی که آنان برای بالا بردن جایگاه معلمان و روش های تربیت معلم به کار گرفته اند، می تواند الگوی مناسبی برای بهبود جایگاه معلم در جامعه باشد.

برای نمونه، در کتاب معلم موفق از زبان فردی آمده است: «روزی برای درمان پدرم به آلمان رفتیم و در یکی از بیمارستان ها در انتظار تشکیل پرونده بودیم. وقتی نوبت به ما رسید، متصدی تشکیل پرونده، پوشه نارنجی رنگی برداشت و در همان لحظه ای که من به شدّت در فکر هزینه های بیمارستان و درمان بودم، متصدی، شغل پدرم را پرسید و من با حالت تردید پاسخ دادم: «معلم بازنشسته است.» پس از پاسخ من، فورا پوشه آبی رنگ را به جای پوشه نارنجی جای گزین کرد و گفت: «در آلمان، معلمان بدون نوبت و رایگانی درمان می شوند.(۱)»

۱- معلم موفق، حسین دهنوی، ص ۲۸.

۴ _ همگامی با پیشرفت های روز

۴ _ همگامی با پیشرفت های روز

هر دوره ای، آموزش و پرورش ویژه خود را می طلبد. آموزش و پرورش آینده بر دانایی و قوه تفکر و قدرتِ نوآوری مبتنی است. جهان آینده، جهان تغییرهاست ... تحولات در همه عرصه ها از جمله در آموزش و پرورش به وجود می آیند و کسی برنده خواهد شد که تن به این تغییرها بدهد و خود را با آن سازگار سازد.(۱)

بنابراین، اگر به دنبال باز آفرینی جایگاه و منزلت معلمان در جامعه هستیم، باید آموزش و پرورش و نیروهای آن را، در متن این دگرگونی و تحولات قرار دهیم.

۵ _ بهره گیری از دیدگاه های برنامه ریزان و کارشناسان دلسوز و با تجربه۱

۵ _ بهره گیری از دیدگاه های برنامه ریزان و کارشناسان دلسوز و با تجربه(۲)

توجه به معلمان و دیگر کارکنان آموزش و پرورش، و نگرش سیستمی به نیروی انسانی این دستگاه انسان ساز، از راه حل هایی است که همواره در محافل اجتماعی، فرهنگی و آموزشی مطرح است.

تهیه طرح های روز آمد، پی گیری مدیران، برنامه ریزان و کارشناسان آگاه و دلسوز را می طلبد، در این باره، می توان از تجربه های معلمان موفق و با تجربه بهره جست.

۱- برداشت از کتاب به سوی تمدن جدید، آلوین و هایدی تافلر، به نقل از: جنبش جهانی برای به سازی تربیت معلم، ص ۴۱۰.

۲- سیمای معلم، احمد صافی، ص ۱۱۸.

۶ ـ ارتقای سطح علمی

۶ ـ ارتقای سطح علمی

در حال حاضر، میانگین تحصیلات و دانش تخصصی و تربیتی معلمان در مقاطع گوناگون از بیشتر کشورهای جهان، به ویژه کشورهای پیشرفته، کم تر است؛ به گونه ای که بر اساس جدول شماره(۴) در سال ۱۳۷۵ حدود ۱/۱۹ درصد از معلمان کشور تنها دارای مدارکی بالاتر از کارشناسی هستند؛ در حالی که نسبت جمعیت دانشجویی به کل جمعیت کشور، در زمره ده تا بیست کشور اوّل جهان قرار دارد و بر اساس آمارها و گزارش ها، جذب و گزینش دانشجویان اغلب بدون برنامه و بیش از ظرفیت بازار کار می باشد. در نتیجه، برخی از این دانشجویان پس از فارغ التحصیلی و صرف وقت و هزینه های آموزشی، به سبب پُر بودن بازار کار، بیکار مانده دچار سر خوردگی و افسردگی روحی ـ روانی می شوند.

بنابراین، با یک برنامه ریزی منسجم می توان ضمن تأمین دانشجویان مورد نیاز برای بازار کار کشور، ظرفیت زیادی دانشگاه ها را به ویژه در بخش های علوم پایه و علوم انسانی در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، به خدمت نظام آموزش و پرورش کشور درآورد و با این روش به ارتقای سطح علمی معلمان کمک کرد. بدون تردید، بالا بردن سطح علمی معلمان و آشنا کردن آنان با پژوهش های دانشگاهی در سطوح بالا، سبب محبوبیت و مقبولیت بیشتر آنان نزد دانش آموزان، خانواده ها و در نهایت جامعه خواهد شد.

۷ ـ فراهم کردن زمینه انتشار دیدگاه ها و آثار فکری و علمی

۷ ـ فراهم کردن زمینه انتشار دیدگاه ها و آثار فکری و علمی

بسیاری از فرهنگیان کشور، از توانایی های سرشاری در حوزه اندیشه ورزی و علمی و هم چنین کمالات روحی و اخلاقی والا برخوردارند؛ آثاری دارند که

حاصل زحمت ها و تجربیات گذشته آنان است و بسیار ارزش مند می باشد؛ ولی به سبب مشکلات اقتصادی نمی توانند آن ها را ارائه دهند. شایسته است مسوولان محترم به جای تجلیل های ظاهری از مقام و منزلت معلمان، زمینه انتشار و معرفی دیدگاه ها و آثار فکری و علمی این عزیزان را فراهم آورند.

۸ _ تخصصی کردن حرفه معلمی

۸ _ تخصصی کردن حرفه معلمی

از راه کارهای دیگری که می تواند به ارزش خدمات معلمان جامعه بیافزاید، تخصصی کردن حرفه معلمی است؛ یعنی به آسانی، اجازه فعالیت در این حرفه به هر کسی داده نشود. همان گونه که پزشکان، بعد از گذراندن مهارت های لازم و دوره های تخصصی مجوز فعالیت می گیرند، کسانی هم که می خواهند معلّم شوند، باید در زمینه کار معلمی، آمادگی ها و مهارت های مورد نیاز را داشته باشند.

بخش دوّم: برگزیده ادب فارسی

اشاره

بخش دوّم: برگزیده ادب فارسی

زیر فصل ها

اشعار

متون ادبی

حکایات خواندنی

سخنان بزرگان

اشعار

اشاره

اشعار

زیر فصل ها

صدای پای خورشید۱

صدای پای خورشید(۹)

صدای پای خورشیدی، معلم

سرود صبح امیدی، معلم

من آن نیلوفر تازه شکفته

تو عاشق تر زِ هَر بیدی، معلم

زُدودی سایه نادانی ام را

چو در ذهنم درخشیدی، معلم

محبت را برایم بخش کردی

به روی من چو خندیدی، معلم

میان سینه ام دریا نشاندی

خطایم را چو بخشیدی، معلم

نوشتم روی دفترهای شعرم

که در قلبم تو جاویدی، معلم

شهین محمدی

سرمشق آب۱

سرمشق آب(۱۰)

معلم تشنه ام، پر التهابم

تو سرمشقی بده از درس آبم

قلم را آشنای دست من کن

بده، پیوند با درس و کتابم

به چشمم شعر بیداری بیاموز

برون کن! تا ابد از بند خوابم

۱-

۲-

۳-

۴-

۵-

۶-

۷-
۸-
۹- رشد معلم۸، اردیبهشت ۸۱، ص ۴۲.
۱۰- رشد معلم۸، اردیبهشت ۸۱، ص ۴۲.

سراپا، جوششم، شوقم، سوالم

ببر با خود به دنیای جوابم

بتاب امروز در من نور ایمان

که فردا من به تاریکان بتابم

شهین محمدی

مقام معلم۱

مقام معلم(۱)

هر شاخه که در باغی، بار و ثمری دارد

در نشو و نمای آن، دستی اثری دارد

هر گُل که شکوفا شد، در صحن چمن خندان

بر او نظری از مِهر، صاحب نظری دارد

بی راهنما ره را آسان نتوان پیمود

زیرا که به هر سویی این ره خطری دارد

از تربیت فرزند، باید نشود غافل

آن کس که در این عالم، نور بَصری دارد

رنج پدر و مادر افزون ز مربّی نیست

او نیز به سهم خود خون جگری دارد

هر چند پدر خوانند اُستاد گرامی را

در دیده من «استاد» قدر دگری دارد.

ابراهیم صهبا

دست توانای معلّم1

دست توانای معلّم[2]

مست از می عشقیم ز صهبای معلّم

مَحوِ رخ یاریم ز سیمای معلّم

چون درس معلّم بود از طلعت دلدار

۱- پدر و معلم، ص ۳۰۲.

۲- پدر و معلم، ص ۲۹۳.

هستیم سراپا همه شیدای معلّم

آن خَلعت زیبای رسالات الهی

زیبنده بود بر قد و بالای معلّم

مولا علی آن گاه که «من علّمنی» گفت

تقریر نمود بر قد و بالای معلّم

در مکتب عرفان و ورع عارف و زاهد

نازند به عرفان و به تقوای معلّم

هر نامه که نوک قلم عشق رقم زد

توشیح شد آن نامه به امضای معلّم

صد گنج گهر را به پشیزی نشمارند

پیش گهر منطق گویای معلّم

صد مرده به اعجاز شود زنده جاوید

با هر نفس گرم مسیحای معلّم

در گنبد دوّار فلک نغمه ناهید

کی گوش نواز است چو آوای معلّم

سعید عندلیب

سرور معلّم۱

سرور معلّم(۱)

امشب که شمع جمع، حضور معلم است

این جمع، پر فروغ ز نور معلم است

آن اختر گرفته به راه سحر چراغ

در شام تار، روح صبور معلم است

۱- رشد معلّم۱، سال دهم، مهرماه، ص ۶۲.

بر خوان علم، هست اگر نان معرفت

پخته به سینه چو تنور معلم است

تاریخ، جاده ایست فرو رفته در غبار

پر رد پا، همین، ز عبور معلم است

طوقی است گره به گردن شب ماهواره ها

نقدینه ای ز گنج شعور معلّم است

نخل بلند علم که سر بر فلک کشید

فوّاره ای ز مغز فکور معلم است

روزی که تن به مرگ دهد دیو شوم جهل

روز نشاط و جشن و سرور معلم است

ای زهره خوش بر آی در این بزم و پای کوب

ما را سر نشاط، ز شور معلم است

علی مظاهری

اشک شوق۱

اشک شوق(۱)

من در آموزش تو ای استاد

وسعتی بی کرانه می بینم

در شکوه جمال و قامت تو

ارتفاع زمانه می بینم

بر بلندای باره تاریخ

پرتویی جاودانه می بینم

زندگی را دوباره می سازم

تا که از تو نشانه می بینم

ای سحابی که موسم تعلیم

اشک شوقت روانه می بینم

از تو بر شاخه های استعداد

در زمستان جوانه می بینم

۱- رشد معلّم۸، سال دهم، ص ۶۳.

بانگ و فریاد دلنوازت را

خالی از هر بهانه می بینم

از جهالت، هراس در من نیست

تا تو را در میانه می بینم

مرتضی دولت آبادی

مقام معلم۱

مقام معلم(۱)

می توان در سایه آموختن

گنج عشق جاودان اندوختن

اوّل از استاد، یاد آموختیم

پس، سویدای سواد آموختیم

از پدر گر قالب تن یافتیم

از معلّم جان روشن یافتیم

ای معلّم چون کنم توصیف تو

چون خدا مشکل توان تعریف تو

ای تو کشتی نجات روح ما

ای به طوفان جهالت نوح ما

یک پدر بخشنده آب و گل است

یک پدر روشنگر جان و دل است

لیک اگر پرسی کدامین برترین

آن که دین آموزد و علم یقین

استاد حسین شهریار

کُن اشارات۱

کُن اشارات(۲)

چون توانم من تو را شادان کنم

چون توانم آن لبت خندان کنم

حیف گل، شایسته شأن تو نیست

تا برایت پُر ز گل دامان کنم

سال ها آموختی دانش مرا

یاد دادی این کنم، یا آن کنم

چون بگویم وصفت ای والا مقام

ارزش و قدر تو چون عنوان کنم؟

۱- سیمای معلم، ص ۳۷.

۲- پدر معلم، ص ۳۰۳.

گر چه گل زیباست، امّا من چه سان

می توانم با گُلت یکسان کنم؟

ای معلم ای همیشه یار من

کن اشارت تا فدایت جان کنم.

فرزانه قشقایی

باغبانی خدمت گُل می کنی

زخم خارش را تحمّل می کنی

زخم دست باغبان را کس ندید

خون دل خورد و چنین گل پرورید(۱)

اصغر حکمت

نقش آموزگار در دل هاست

دگری جای او نمی گیرد

آن که دل ها به عشق او زنده است

در دل عاشقان نمی میرد.(۲)

استاد شهریار

۱- سیمای معلّم، ص ۳۷.

۲- سیمای معلّم، ص ۳۴.

متون ادبی

اشاره

متون ادبی

زیر فصل ها

یک شاخه گُل دعا(۱)

آرام تر از دریا(۲)

مقام معلم

قطره دریاست اگر با دریاست(۳)

آهنگ قدم هایت(۴)

یک شاخه گُل دعا۱

یک شاخه گُل دعا(۵)

معلّم خوبم، دامنه مهربانی تو هر چند گاه در وجودم سرسبز می شود، گل می دهد و بستان دستانت می شکفد، جاده بزرگواری تو پر رهگذر می شود. آفتاب با بلندایش مرا به یاد تو می اندازد؛ دربارش نگاه لطف تو غرق می شوم و هر شب در واگویه های تنهایی، یک شاخه گل دعا به پاس آن چه به سخاوت به ودیعتم نهادی، در گلدان شفاف نیایش برایت می نشانم. برای تو که عطر صدایت را بر تمامی غنچه های گلشن پاکی، پاشیده ای؛ تویی که مثل کوه های جغرافیا اگر چه بلندی، امّا متواضعی. هنوز چشمانم سرور عشق تو را نجوا می کنند. بدان تو ... شیرین ترین خاطره های بودن را در قلب من جا گذاشته ای!

فاطمه نجفی

آرام تر از دریا۱

آرام تر از دریا(۶)

تو دریای پر تلاطم هفت رنگ، رنگین کمان باغ ذهن من هستی و من ماهی شناور در تو؛ ای دریای بی انتها! تو روان تر و آرام تر از هر دریایی و من با اذیت هایم تو را به طوفانی بودن و موج ساختن مجبور می کنم؛ ولی تو به سختی طوفان می

شـوی و زود بـه آرامش برمی گردی و من هنـوز سـرکش و مغرورم از نفس خـویش. تـو مرا بـا آرامشت آرام کردی و من در دریای وجود تو محو گشتم تا تو را شناختم و موجود به وجودِ تو شدم.

فرشته غفاری

۱-

۲-

۳-

۴-

۵- رشد معلم۸، سال شانزدهم، اردیبهشت ۷۷، ص ۷.

۶- رشد معلم۸، سال شانزدهم، اردیبهشت ۸۱، ص ۶.

مقام معلم

مقام معلم

در کلام معصومان علیهم السلام معلم جایگاه و منزلتی ویژه دارد که جز اهل علم کسی این چنین مقامی ندارد. در بیان گهربار معصومان علیهم السلام ، معلم انسان خود ساخته ای(۱) است که باید به گوهر علم و عمل(۲) زیور یابد و پنجره های علم و روشنایی را به روی زمینیان بگشاید تا آرزوی دیرین بشر (شوق پرواز؛ پرواز واقعی به سوی نور) را از فرش زمین به عرش آسمان محقق سازد. او می تواند با مهربانی(۳)، با گشودن بال های فروتنی و نرمی به روی هم نوعانش، آنان را همراه خود به پرواز درآورد. و آن چنان اوج گیرد که خود را در مرتبت پیامبری(۴) ببیند و با افتخار هم نوع را مدیون(۵) خود کند. آن چنان که تمام جانداران(۶) هستی او را مدح و آفرین گویند. آن گاه بر سریر عزّت نشسته، همراه با اهل(۷) صفا عازم کوی دوست شوند. بنابراین، معلم باید منزلت خود را شناخته، آن را ارزان نفروشد.

از نگارنده

۱- امام علی علیه السلام : کسی که خود را پیشوا و راهنمای مردم قرار می دهد، باید پیش از تعلیم دیگران، خود را تعلیم دهد. بحارالانوار، ج ۲، ص ۴۴.

۲- امام علی علیه السلام : بی ارزش ترین دانش، دانشی است که در سطح زبان بماند. نهج البلاغه فیض الاسلام، حکمت ۸۸، ص ۱۱۲۷.

۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم : با کسی که به او دانش می آموزید، نرم خو و ملایم باشید. منیه المرید، ص ۶۹.

۴- پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم : من برای تعلیم فرستاده شده ام. بحارالانوار، ج ۱، ص ۲۰۶.

۵- علی علیه السلام : هر کس کلمه ای به من بیاموزد، مرا بنده خود ساخته است. بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۱۶۵.

۶- امام صادق علیه السلام : تمام جنبندگان روی زمین و ماهی های دریا و هر کوچک و بزرگ در زمین و آسمان خدا، برای آموزگار خوب آمرزش می خواهد. بحارالانوار، ج ۲، ص ۱۷.

۷- امام حسن عسگری علیه السلام : کسی که جاهل را هدایت کند و اسلام بیاموزد، همراه ما اهلبیت نزد خدای بزرگ خواهد بود. (بحار، ج ۲، ص ۲.).

قطره دریاست اگر با دریاست۱

قطره دریاست اگر با دریاست(۱)

در شعر بلنـد هستی، معلم مصـرعی است که تکراری بی پایـان دارد و هر تکرار رایحه خوش ترین عطر بهشت است در کـالبد زمان؛ آبشاری که از بلندای معنویت فرو ریخته، قلب ها را شسته و در عمق جان رسوخ کرده است؛ چشمه ای زلال که در آن، عشق ها و عقل ها تکامل می یابند. تاریخ به نام معلم زنده است؛ معلم آذرخشـی است در سـینه آسـمان که جرقه های خود را چونان بذری در فضا می پاشد، تا در سینه هر کسی که شایستگی دارد، ستارگانی برجا می نهند. معلم خورشید تابنده ای است که از تلألو پر مهرش پرتو فروتنی بر چشم ها می کشد؛ آن چنان که سـر به زیر می افکنی و آن گاه که روحت را به گرداگرد او طواف می دهی، دیدگانت را به خاک می سایی. آن گاه در پس تیره گی، سایه های نور در گوشه گوشه قلبت فرش عشـق می گسترانـد. اکنون او را برای همیشه بایـد به قلب ها سپرد؛ هر چند می دانم قلب کوچک را یارای حمل آسـمان نیست. پس در فضای سینه اش غوطه خوریم، به روحش بیاویزیم و بدانیم که: «قطره دریاست اگر با دریاست»

سیما رحمانی

آهنگ قدم هایت۱

آهنگ قدم هایت(۲)

وقتی در کلاس قدم می زنی، قدم هایت آهنگی است که آوای شب را می شکند و پروازی است عارفانه که مرا وا می دارد تا به عالم بالا پر گشایم و آن چه را که تو دریافتی و به حق و حقیقت رسیدی، دریابم و برای رسیدن

۱- رشد معلم۸، سال شانزدهم، اردیبهشت، ۷۷، ص ۹.

۲- رشد معلم۸، سال هیجدهم، اردیبهشت ۷۹، ص ۶.

به آن تلاش کنم. وقتی لب از لب می گشاییم، نـدای ملکوتی تو صـفحه آشـنایی را رقم می زنـد و زمین و زمان را در وجودم می لرزاند. طوفانی بس عظیم مرا با خود می برد تا در مقابل تو سر کرنش بسایم و صورت بر خاک نهم و ستایشت کنم.

محمد خدا کریمی

حکایات خواندنی

اشاره

حکایات خواندنی

زیر فصل ها

طبایع مختلف۱

طبایع مختلف(۸)

پادشاهی پسـری را به ادیبی داد و گفت: این فرزند توست، تربیت اش هم چنان کن که یکی از فرزندان خویش. ادیب خدمت کرد و متقبل شد و سالی چند بر او سعی کرد و به جایی نرسید و پسران ادیب در فضل و بلاغت، منتهی شدند. مَلِک، دانشمند را مؤاخـذت کرد و معاتبت، که وعـده خلاف کردی و وفا به جا نیاوردی. گفت: بر رأی خداوند روی زمین پوشـیده نماند که تربیت یکی است و طبایع مختلف.

گر چه سیم و زَر ز سنگ آید همی

در همه سنگی نباشد زرّ و سیم

بر همه عالم همی تابد سُهیل

جایی انبان می کند، جایی ادیم

برتری حق معلم بر پدر۱

برتری حق معلم بر پدر(۹)

آورده اند که اسکندر به معلم خویش خیلی احترام می گذاشت. از او پرسیدند:

چرا معلّم خود را بیش از پدر تعظیم و احترام می کنی؟

۱-

۲-

۳-

۴-

۵-

۶-

۷-

۸- گلستان سعدی.

۹- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، محمدعلی کریمی نیا، ص ۱۴۲.

گفت: به سبب آن که پدرم، مرا از عالم ملکوت به زمین آورده و استاد، مرا از زمین به آسمان برده است.

حقوق معلم۱

حقوق معلم(۱)

«نصر بن احمد» ــ از پادشاهان آل سامان ــ در کودکی معلمی بسیار عاقل و دانشمند و سخت گیر داشت. روزی نصر اشتباهی کرد و معلم او را تنبیه نمود. نصر با خود عهد بست که چون بر مسند حکومت نشیند، انتقام گیرد. وقتی پس از درگذشت پدر، بر تخت پادشاهی نشست، سخت گیری های معلم را به یاد آورد. خادم را به حضور معلم فرستاد تا وی را بیاورد. آموزگار از خادم پرسید: وقتی پادشاه به احضار من امر کرد، آیا دستور دیگری هم صادر کرد؟

گفت: کسی را دستور داد تا به باغ رود و چند ترکه از درخت بچینند و بیاورد. معلّم دریافت که امیر در صدد تلافی است. در بین راه از دکان میوه فروشی یک دانه بِهْ درشت، شاداب و خوش بو خرید و در جیب نهاد. چون به بارگاه رسید، امیر یکی از آن چوب ها را برداشت و با درشتی به معلّم گفت: چه می گویی در باب این چوب؟

معلم نیز فوری دست در جیب کرد و آن بهْ را بیرون آورد و گفت: میوه به این پاکیزگی از آن چوب به عمل می آید. امیر نصر از جواب حکیمانه معلم خوشش آمد و زنگار خاطرش برطرف شد و از معلم دل جویی کرد.

۱- الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، محمدعلی کریمی نیا، صص ۲۷۱، ۲۷۲، با گزینش.

فروتنی معلم۱

فروتنی معلم(۱)

مرحوم آیه اللّه العظمی بروجردی با این که مقام مرجعیت داشت، ولی بسیار فروتنانه برخورد می کرد. گاهی در درس، با بعضی از طلبه ها مباحثه تندی می کرد، ولی پس از درس از آنان عذرخواهی می کرد تا از مجلس درس با افسردگی خارج نشوند. از این رو، با خود عهد کرد که اگر با کسی تندی کند، یک سال پی در پی روزه بگیرد.

از روی اتفاق، روزی سَرِ درس تُندی نمود. سپس به عهد خویش عمل کرد و دوازده ماه پی در پی روزه گرفت و تا آخر عمر کسی را افسرده نساخت.

نقش معلّم در شکوفایی شاگرد۱

نقش معلّم در شکوفایی شاگرد(۲)

روزی ابوعلی سینا از جلوی آهنگری می گذشت، کودکی را دید که از آهنگر مقداری آتش می خواهد. آهنگر گفت: ظرفت را بگیر تا آتش در آن بریزم، ولی چون کودک ظرف نیاورده بود، بی درنگ خم شد و مقداری خاک از زمین برداشت و در کف دست خود پهن کرد و گفت: بریز! ابن سینا از تیزهوشی او در شگفت ماند و افسوس خورد. جلو رفت و اسم کودک را پرسید. پسرک گفت: نامم بهمنیار و از خانواده ای زردشتی هستم. ابن سینا او را از شاگردان خود قرار داد و در تربیتش کوشید. او اسلام را پذیرفت و یکی از حکیمان و دانشمندان روزگار خود شد.

۱- حکایات برگزیده، شعبان علی لامعی، ص ۲۵۴.

۲- حکایات برگزیده، شعبان علی لامعی، ص ۲۴۴.

اشک حسرت معلم۱

اشک حسرت معلم(۱)

بهمنیار ــ شاگرد بوعلی سینا ــ می گوید: شبی را به تفریح و شادمانی به بطالت گذراندم. فردا که در محضر استاد حضور یافتم، بر اثر خستگی شب، درس شیخ را نفهمیدم. شیخ به فراست دریافت. فرمود: معلوم است که شب گذشته را به تفریح گذرانیده اید؟ گفتم: آری! شیخ برآشفت و اشک از دیدگانش فرو ریخت. سپس آهی کشید و فرمود: افسوس که عمر گرانمایه را بیهوده تلف کردید و از این حقایق درسی بهره مند نشدید ... شما در تحصیل معارف الهی چندان قادر نشده اید که جاهلان زمان از ملکات روحانی شما متحیر گردند.

عیادت شاگرد۱

عیادت شاگرد(۲)

یکی از شاگردان امام خمینی رحمه الله می گوید:

من طلبه ای گمنام بودم؛ مدّت یک ماه بیمار شدم. امام خمینی رحمه الله تمام چهارشنبه ها به عیادت من می آمدند.

سخنان بزرگان

اشاره

سخنان بزرگان

زیر فصل ها

معلمی در کلام امام خمینی رحمه الله

معلم در سخنان مقام معظم رهبری

معلّم در کلام استاد مطهری(۳)

معلم در کلام شهید رجایی(۴)

معلمی در کلام امام خمینی رحمه الله

معلمی در کلام امام خمینی رحمه الله

شما مردمی عادی نیستید؛ شماها معلّم نسلی هستید که در آتیه همه مقدرات

۱- به نقل از: پدر و معلم، ص ۳۷۲.

۲- مجله نور علم، ش هفت، تیرماه ۶۸، ص ۱۰۰.

۳-

۴-

کشور به آن نسل سپرده می شود. شما امانت دار چنین نسلی هستید و تربیت شما باید همراه با تعلیم باشد.(۱)

معلم امانت داری است که غیر از همه امانت هاست؛ انسان امانت او است. امانت های دیگر را اگر کسی خیانت به آن بکند، خلاف کرده است، امّا امانت اگر انسان باشد، اگر خدای نخواسته به این امانت خیانت شد، یک وقت می بینید خیانت به یک ملّت است؛ خیانت به یک جامعه است؛ خیانت به اسلام است.(۲)

شما آقایان معلمین و همه معلمانی که در سراسر کشور هستند و همه اساتیدی که در دانشگاه ها هستند، مسوولند نسبت به امانتی که خدای تبارک و تعالی و اولیای اطفال به شما سپرده اند(۳)

ملت عزیز ایران و سایر کشورهای مستضعف جهان، اگر بخواهند از دام های شیطنت آمیز قدرت های بزرگ تا آخر نجات پیدا کنند، چاره ای جز اصلاح فرهنگ و استقلال آن ندارند و این میسّر نیست جز با دست اساتید و معلمان متعهدی که در دبستان ها تا دانشگاه ها راه یافته اند و با تعلیم و کوشش در رشته های مختلف علوم و تربیت صحیح و تهذیب مراکز تربیت و تعلیم از عناصر منحرف و کج اندیش نوباوگان را که ذخایر کشور و مایه امید ملت اند، هم دوش با تعلیم در همه رشته ها به حسب تعلیم اسلامی تربیت و تهذیب نمایند.(۴)

اگر تربیت [شما معلمین] یک تربیت انسانی و روی فطرت انسان باشد، بعدها هم که [شاگرد] هر کار خوبی بکند، شما شریک هستید در آن کار خوب.(۵)

این وظیفه [همراه بودن تربیت با تعلیم]، فقط وظیفه معلم دینی نیست، این وظیفه است برای تمام معلمین در هر رشته و تمام اساتید دانشگاه در هر

۱- یاد ایام۱، معاونت فرهنگی شورای سیاست گذاری ائمه جمعه، صص ۷۷ و ۷۸، تابستان ۷۵.

۲- یاد ایام۱، معاونت فرهنگی شورای سیاست گذاری ائمه جمعه، صص ۷۷ و ۷۸، تابستان ۷۵.

۳- یاد ایام۱، معاونت فرهنگی شورای سیاست گذاری ائمه جمعه، صص ۷۷ و ۷۸، تابستان ۷۵.

۴- یاد ایام۱، معاونت فرهنگی شورای سیاست گذاری ائمه جمعه، صص ۷۷ و ۷۸، تابستان ۷۵.

۵- تربیت اسلامی با تأکید بر دیدگاه های امام خمینی رحمه الله، صص ۹۳ و ۹۴، محمدرضا شرفی.

رشته ای هستند.(۱)

نقش معلم در جامعه، نقش انبیاست؛ انبیا هم معلم بشر هستند.(۲)

نقش [معلم] بسیار حساس و مهم است و مسوولیت بسیار زیادی دارد؛ نقش مهمی است که همان نقش تربیت است که «اخراج من الظلمات الی النور» است.(۳)

معلم اوّل، خدای تبارک و تعالی است ... و به وسیله انبیا و به وسیله وحی، مردم را دعوت می کند به نورانیت؛ دعوت می کند به کمال؛ دعوت می کند به عشق؛ دعوت می کند به محبت؛ دعوت می کند به مراتب کمالی که از برای انسان است.(۴)

تمام ملّت باید معلم باشند؛ فرزندان اسلام تمام افرادش معلم باید باشند و تمام افرادش متعلّم(۵)

معلم در سخنان مقام معظم رهبری

معلم در سخنان مقام معظم رهبری

دست توانای معلم است که چشم انداز آینده ما را ترسیم می کند.(۶)

اگر می بینید که امیرمؤمنان، مولای متقیان علی علیه السلام می فرماید: «مَنْ علَّمنی حرفا فَقَد صَیّرنی عبدا؛ هر کس چیزی به من بیاموزد، مرا غلام خویش کرده است.» این بیان برای ما درس است تا معلمان، قدر خود را بدانند و تشخیص دهند که چه قدر، وجود آن ها در سرنوشت یک ملّت مؤثر است.(۷)

۱- تربیت اسلامی یا تأکید بر دیدگاه های امام خمینی رحمه الله، صص ۹۳ و ۹۴، محمدرضا شرفی.
۲- تربیت اسلامی یا تأکید بر دیدگاه های امام خمینی رحمه الله، صص ۹۳ و ۹۴، محمدرضا شرفی.
۳- تربیت اسلامی یا تأکید بر دیدگاه های امام خمینی رحمه الله، صص ۹۳ و ۹۴، محمدرضا شرفی.
۴- تربیت اسلامی یا تأکید بر دیدگاه های امام خمینی رحمه الله، صص ۹۳ و ۹۴، محمدرضا شرفی.
۵- تعلیم و تربیت از دیدگاه امام خمینی رحمه الله، تبیان دفتر هیجدهم، مؤسسه تنظیم و نشر اثار حضرت امام رحمه الله.
۶- پدر و معلّم، بدر تقی زاده انصاری، ص ۲۸۲.
۷- رشد معلم۱، ص ۴، اردیبهشت ۷۹.

معلّم در کلام استاد مطهری۱

معلّم در کلام استاد مطهری(۱)

معلم بایـد نیروی فکری متعلّم را پرورش دهـد و او را به سوی اسـتقلال رهنمون شود. بایـد قوه ابتکار او را زنده کند؛ یعنی در واقع، کار معلم آتش گیره دادن است. فرق است میان تنوری که شـما بخواهید آتش از بیرون بیاورید و در آن بریزید تا آن را داغ کنید و تنوری که در آن هیزم و چوب جمع است و شما فقط آتش گیره از خارج می آورید و آن قدر زیر این چوب ها و هیزم ها قرار می دهید که این ها کم کم مشتعل شود.

معلم در کلام شهید رجایی۱

معلم در کلام شهید رجایی(۲)

معلمی شغل نیست؛ معلمی عشق است. اگر به عنوان شغل انتخابش کرده ای، رهایش کن و اگر عشق توست مبارکت باد.

۱- پدر و معلم، ص ۲۴۸.

۲- معلم موفق، حسین دهنوی، ص ۳۷.

بخش سوّم: همراه با برنامه سازان

اشاره

بخش سوّم: همراه با برنامه سازان

زیر فصل ها

پیشنهادهای کلی

پیشنهادهای برنامه ای

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مردمی

پرسش های کارشناسی

پیام های مجری

معرفی کتاب

پیشنهادهای کلی

اشاره

پیشنهادهای کلی

آینده هر جامعه در گرو تلاش معلمان آن جامعه است. وجود معلمان دلسوز، عاشق، پر تلاش و متخصص در هر رشته تأمین کننده سعادت نسل جوان و در نتیجه همه افراد جامعه است. از این رو، شایسته است که همه ارکان نظام، به ویژه صدا و سیما در زدودن مشکلات و رسیدن به الگوی مطلوب در نظام آموزش و پرورش بکوشند. صدا و سیما به عنوان رسانه ملی، در این زمینه مسوولیتی بزرگ و فرا گیر دارد.

نکاتی را در این بخش یادآوری می کنیم. امید که مورد توجه برنامه سازان گرامی قرار گیرد.

۱ _ ایجاد انگیزه

۱ _ ایجاد انگیزه

نخستین گام در این مهم، حفظ حرمت این قشر شریف است. در زمینه اثرگذاری صدا و سیما در فرهنگ جامعه جای هیچ شک و شبهه ای نیست.

برنامه های تولیدی این رسانه می تواند قشری را در انظار عمومی جامعه بالا ببرد و یا پایین آورد. بنابراین، در برنامه ها و فیلم های صدا و سیما باید به گونه ای عمل شود که نه تنها مردم به این کار مقدس بی رغبت نشوند، بلکه رغبت به آن دو چندان شود. نشان دادن یک شخص درمانده به عنوان معلم و

الگوی شغل مناسب را در قالب شغل های غیر معلمی معرفی کردن و ... به طور غیر مستقیم آثار ناشایستی بر جای می گذارد.

۲ _ رابط میان معلمان، مردم و مسوولان

۲ _ رابط میان معلمان، مردم و مسوولان

صدا و سیما می توانـد نقش رابط چند سویه را در جامعه ایفا کند. از یک سو، رابط جامعه فرهنگیان با مسوولان نظام باشد و از سوی دیگر، ارتباط این قشر را با مردم فراهم نماید. این ارتباط ها باید با هر قشری دو سویه باشد، تا تعامل برقرار گردد. اگر این ارتبـاط هـا به نحو منـاسب برقرار گردد، دیگر اعتصـاب هـای ناگهـانی پیش نخواهـد آمـد؛ زیرا هم مسوولان از شـرایط و وضعیت زندگی فرهنگیان آگاه خواهند شد و هم فرهنگیان دغدغه های مسوولان را در نظر خواهند داشت.

۳ _ اطلاع رسانی در مورد شیوه های جدید آموزشی

۳ _ اطلاع رسانی در مورد شیوه های جدید آموزشی

پیشرفت در روش های آموزشی و پرورشی بسیار سریع و شتابان صورت می گیرد؛ ابزار و فنون آموزشی تغییر می کنند و شیوه ها و روش های آموزشـی و تربیتی تکامل می یابنـد. آگاهی داشـتن از این پیشـرفت و روزآمـد کردن آموزش و پرورش امری ضروری و لازم است. صدا و سیما به دلیل نفوذ فراگیرش در جامعه، به راحتی می تواند معلمان را از این پیشرفت ها آگاه کند و از رسوب زدگی شیوه های آموزشی جلوگیری نماید.

۴ _ ترغیب خانواده ها برای همکاری و هم فکری بیشتر با معلمان

۴ _ ترغیب خانواده ها برای همکاری و هم فکری بیشتر با معلمان

امروزه امر آموزش و پرورش بسـیار پیچیده تر شده و با گذشته بسیار تفاوت پیدا کرده است. معلمان و خانواده ها در مدرسه و خانه با دانش آموزان آرام و سـر به زیر رو به رو نیسـتند. امروز، دانش آموزان نسـبت به گذشـته کمتر احترام معلم را پاس می دارند و کمتر از والدین خود حرف شنوی دارند؛ زیرا دیگر

آموزش و پرورش منحصر به خانواده و مدرسه نیست؛ دستگاه های دیگری نیز هستند که مستقیم یا غیر مستقیم در این زمینه تأثیر گذارند. از سوی دیگر، برخی از خانواده ها به ویژه در مناطق محروم به علل گوناگون، با سپردن فرزندان خود به مدرسه وظیفه خود را در قبال تعلیم و تربیت آنان تمام شده می دانند و کمتر در ارتباط با مدرسه و معلم هستند. همین امر بر گستاخی دانش آموزان می افزاید و موضوع تعلیم و تربیت صحیح آن ها را با مشکل مواجه می سازد؛ در حالی که صدا و سیما می تواند با ساختن برنامه های سازنده و پر محتوا، ضمن ترمیم شکاف ایجاد شده میان خانواده و مدرسه، حس همکاری و هم فکری مردمی را برای پیشبرد کار معلمان جلب نماید و امر آموزش و پرورش شاگردان را برای معلّم آسان گرداند.

پیشنهادهای برنامه ای

پیشنهادهای برنامه ای

۱ _ بهترین راه بالا ـ بردن جایگاه معلمان در جامعه، شناسایی و معرفی معلمان اسوه در جامعه است. بهتر است در این زمینه، از زندگانی معلمان الگو، همچون شهید مطهری، شهید رجایی، باغچه بان، فرهمند و... برنامه هایی تهیه شود و در این برنامه ها با مصاحبه و گفت وگو با افراد خانواه، همکاران، دانش آموزان و مردم، ویژگی های اخلاقی و شیوه های تدریس آنان را به مردم و جامعه فرهنگیان معرفی کنند.

۲. گزارش های رادیویی و تلویزیونی از تأثیر گذارترین برنامه های صدا و سیما هستند. تهیه گزارش هایی از وضعیت عموی معلمان در جهان، به ویژه کشورهای پیشرفته مسلمان مانند مالزی و انتقال آن به مردم و مسوولان می تواند در ارتقای سطح علمی و زندگی معلمان مفید واقع شود.

۳ ـ معلمـان در مـدرسه، افزون بر تـدریس، نقش هـای دیگری هم دارنـد. گاه به عنوان مشاور ایفای نقش می کننـد و گاه به داوری می پردازنـد و به همراه اولیـای دانش آمـوزان در حلّ مشـکلات آنـان تلاـش می کننـد. می تـوان در قـالب فیلم هـای داستانی و مجموعه های تلویزیونی به این تلاش ها ارج نهاد و گوشه هایی از آن ها را به تصویر کشید.

۴ ـ یکی دیگر از راه هـای ارتقـای جایگـاه معلمـان نمـایش دادن آثـار هنری و نوآوری هـای معلمـان هنرمنـد، فرزانه، شاعر، پژوهشگر و... است. این امر می تواند در رفع نگرش های منفی به این قشر، تأثیرگذار باشد.

۵ ـ برخی از معلمـان در منـاطق محروم از جمله در میان ایلات و عشایر و در مناطق کویری و کوهسـتانی، برای تعلیم و تربیت فرزندان و بالا بردن سطح آگاهی وزندگی مردم آن مناطق، تلاش های فراوانی می کنند. تهیه مجموعه های تلویزیونی در این رابطه به معنای تقدیر و تشکر از این قشر زحمت کش خواهدبود.

۶ ـ هرساله عده ای به عنوان معلم نمونه در سـطح کشور و مراکز استان ها معرفی می شوند. تنها بازتاب این موضوع در رسانه هـای گروهی اعلاـم خبر آن است؛ در حـالی که معلمـان نمونه با روش های جـذّاب به مردم و معلمان معرفی می شونـد، دلیل موفقیت روش هـای آنان شـرح داده شود تا مورد اسـتفاده معلمان تازه کار قرار گیرد. صـدا و سـیما می توانـد بخشـی از برنامه سیمای معلم را به معرفی این معلمان اختصاص دهد.

۷ ـ مصـاحبه و تهیه گزارش از افراد موفق جـامعه که موفقیت های خود را مرهون معلمان خود می داننـد؛ می توانـد باعث دل گرمی بیشتر معلمان در خدمت بهتر به فرزندان این مرز و بوم باشد.

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مسابقه ای

۱ _ کدام معلم برای نخستین بار به مقام ریاست جمهوری در ایران رسید؟

الف) شهید باهنرب) شهید مطهری

ج) شهید بهشتی د) شهید رجایی (

۲ _ نخستین کسی که در ایران مدرسه ای برای کرولال ها تأسیس کرد، چه نام دارد؟

الف) مرحوم باغچه بان (ب)امیر کبیر

ج)آقای فرهمندد)قائم مقام فراهانی

۳ _ روز شهادت کدام معلّم به عنوان روز معلم نام گذاری شده است؟

الف) شهید مفتحب) دکتر شریعتی

ج) شهید رجاییدا شهید مطهری (

۴ _ این سخن از کیست؟ «معلّمی شغل انبیاست»

الف) آیه آللّه خامنه ای ب) امام خمینی رحمه الله (

ج) آیه اللّه شهید بهشتید) شهید رجایی

۵) روز معلم در ایران کدام روز است؟

الف) ۱۲ فروردینب) ۱۲ اردیبهشت

ج) ۱۵ خردادد) ۱۲ بهمن

۶) معلم ثانی کدام دانشمند زیر است؟

الف) سقراطب) ابوریحان بیرونی

ج) ابن سینا د) فارابی (

۷) کتاب داستان راستان از کدام معلم است؟

الف) شهید مطهری (ب) شهید بهشتی

ج) شهید باهنرد) شهید مفتح

۸) این سخن از کیست؟ «دست توانای معلم است که چشم انداز آینده ما را ترسیم می کند»

الف) امام خمینی رحمه الله ب) آیه اللّه خامنه ای (

ج) آیه اللّه بهشتید) آقای خاتمی

۹) امام خمینی رحمه الله درباره کدام معلم فرمود: [او] پاره تن من بود.»

الف) شهید مفتحب) شهیدباهنر

ج) شهیدرجایید) شهید مطهری (

۱۰) کدام معلم پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در نوشتن کتاب های دینی درسی آموزش و پرورش نقش فعالی داشت؟

الف) شهید رجایی ب) شهید باهنر (

ج) مرحوم فرهمند د) مرحوم روزبه

۱۱) کدام معلم در مقام نخست وزیری به شهادت رسید؟

۱) شهید باهنر (ب) شهید رجایی

ج) شهید بهشتی د) شهید مطهری

پرسش های مردمی

پرسش های مردمی

۱ ـ به نظر شما نقش الگویی معلمان چیست؟

۲ ـ معلمان تا چه اندازه در پیشرفت جامعه تأثیرگذارند؟

۳ ـ اگر روزی نخستین معلّمت را ببینی چه خواهی کرد؟

۴ ــ چه خاطره جالبی از معلمانتان دارید؟

۵ ــ آیا می توانید شعری یا حدیثی درباره معلم بگویید؟

۶ ــ به نظر شما برجسته ترین ویژگی یک معلم چیست؟

ص:۱۴۰

۷ _ چند نفر از معلمان معروف را نام ببرید؟

۸ _ از نخستین روزی که به مدرسه رفتید، چه خاطره ای دارید؟

۹ _ یک جمله زیبا در وصف معلم بگویید.

۱۰ _ انتظار شما از معلمان جامعه چیست؟

۱۱ _ وظیفه مردم در برابر معلمان چیست؟

۱۲ _ وظایف دولت در برابر معلمان چیست؟ فراهم نمودن ادامه تحصیلات، تأمین حداقل معیشت و امکانات زندگی، تلاش برای پررنگ کردن نقش الگویی معلمان و....

پرسش های کارشناسی

پرسش های کارشناسی

۱ _ جایگاه معلم در نظام آموزش و پرورش چیست؟

۲ _ جایگاه و منزلت معلم در قرآن وسنت چگونه توصیف شده است؟

۳ _ راه کارهای اساسی برای به سازی وضعیت اقتصادی و معیشتی معلمان کدامند؟

۴ _ چه آسیب هایی شخصیت معلمان جامعه را تهدید می کند؟

۵ _ راه کارهای ارتقای جایگاه معلمان در جامعه کدامند؟

۶ _ چه عواملی موجب تضعیف نقش الگویی معلمان در جامعه است؟

۷ _ مطالعه و تحقیق چه ضرورتی برای فرهنگیان کشور دارد؟

۸ _ وظیفه برنامه ریزان نظام آموزش و پرورش در قبال معلمان جامعه چیست؟

۹ _ برای صمیمی بودن ارتباط دانش آموزان با معلمان چه کارهایی باید صورت گیرد؟

پیام های مجری

پیام های مجری

۱ _ انقلاب بنیادین در یک جامعه؛ یعنی انقلاب معلمان آن جامعه

۲ _ معلم خوب،نقاشی است که حیات معنوی ما را ترسیم می کند.

۳ _ تاریخ تمدن هر کشور، تاریخ معلمان آن کشور است.

۴ _ داشتن معلم خوب،حیاتی ترین جزء یک حیات هدف دار است

۵ _ بهترین هدیه برای یک معلم خوب، چیزی به او آموختن است.

۶ _ آن که در زندگی هیچ «معلم خوبی» ندیده، هیچ «خوبی» ندیده است

۷ _ معلم خوب، هم راهنماست و هم راه ساز.

۸ _ برای یک معلم خوب سخت تر از معلمی، صرف نظر کردن از معلمی است.

۹ _ عاطفه نقطه عطف معلمی است.

۱۰ _ در یک مجموعه موفق همه اجزا در خدمت معلم اند و در یک مجموعه ناموفق به عکس.

۱۱ _ گاه ابر احتیاج، خورشید معلمی را از درخشش می اندازد.

۱۲ _ معلم خوب همیشه معاش خود را تحت الشعاع معاد خود قرار می دهد.(۱)

۱۳ _ معلمان با تنبیه بدنی معتقدند که بلد نیستند با رفتار خوبشان شاگردان را آگاه نمایند.

۱۴ _ کشوری، به واقع توسعه یافته است که فرهنگ معلّمی در آن توسعه یافته باشد.

۱۵ _ صدا و سیمای یک معلم خوب، بیش از تمامی برنامه های صدا و سیما انسان ساز است.

۱۶ _ کلاس درس یک معلّم خوب، چنان قداستی دارد که می توان به پنجره هایش دخیل بست.

۱۷ _ معلم خوب شریک تمام زندگی ماست.

۱- از شماره ۱ تا ۱۲ برگرفته از: معلم خوب، محمد طیب مجموعه نازک اندیشی های بسیجی، صص ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۲۶، ۲۷ و ۲۹.

۱۸ ـ معلمی که در برابر شرایط سخت کاریش، احساس عجز نکند، معجزه خواهد کرد.

۱۹ ـ معلم خوب کسی است که شاگردانش را به جای آموزش و پرورش، پرورش و آموزش دهد.

۲۰ ـ قانون وراثت با همه اقتدارش نزد هنر معلم درمانده است.

۲۱ ـ معلمی کیمیاگری است.

۲۲ ـ هر معلم خوب می داند که بچه ها گل اند و خارهای ساقه شان تنها برای محافظت از شخصیت خودشان است.

۲۳ ـ معلم خوب می داند که هر کودکی کوچک و هر کوچکی کودک نیست.(۱)

۲۴ ـ معلم باید ظرف وجود دانش آموز را بشناسد، تا نه با فشار در هم شکند و نه خالی بماند.

۲۵ ـ نگاه معلم همچون نور خورشید است و باید در کلاس بر همه یکسان بتابد.

۲۶ ـ معلم خوب کسی است که در بیرون کلاس درس، بیشتر معلمی می کند تا درون آن.

۲۷ ـ از خطاهای چشم گیر یک معلم این است که از خطاهای قابل گذشت شاگردانش چشم نپوشد.

۲۸ ـ «بسم اله الرحمن الرحیم» را باید با گچ نورانی محبت بر تخته سبز دل های بچه ها نوشت.

۲۹ ـ کلاس هر معلم پل صراط اوست.

۱- از شماره ۱۳ تا ۲۳ برگرفته از: معلم خوب، صص ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۹ و ۳۱.

۳۰ ــ به خوبی درس دادن خوب است، اما خوب تر، درس خوبی دادن است.

۳۱ ــ برای داشتن یک کلاس خوب، به جای توسل به فشار و زور باید به شیوه ائمه علیهم السلام متوسل شد.

۳۲ ــ تنها معلمی که درس هایی خدایی فرا گرفته باشد، می تواند برای خدا درس بدهد.

۳۳ ــ معلم خوب چندان بیناست که می تواند به چشمِ دل، درون شاگرد خود را ببیند.(۱)

۱- از شماره ۲۴ تا ۳۳ برگرفته از: معلم خوب، صص ۱۸، ۳۲، ۳۵، ۳۶، ۴۰، ۴۱ و ۴۵.

معرفی کتاب

معرفی کتاب

۱ _ اسلام و تعلیم و تربیت (۲ ج)، امینی، ابراهیم؛ تهران، انجمن اولیا و مربیان.

۲ _ مربیان بزرگ، توما، ژان، برگردان: شکوهی، غلامحسین، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۶۹.

۳ _ نقش های معلمان و دانش آموزان، رایت، تونی، برگردان: محمدرضا مصباحی، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۵.

۴ _ امیل (آموزش و پرورش)، روسو، ژان ژاک، کیا، منوچهر، گنجینه

۵ _ حماسه معلمی، طیبه، زندپور، نجفیان، بانودخت، تهران، دانشگاه الزهرا، ۱۳۷۴.

۶ _ تعلیم و تربیت اسلامی، شکوهی، یکتا، تهران، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۶۲.

۷ _ تربیت معلم و کارورزی، رئوف، علی، تهران، فاطمی، ۱۳۷۱.

۸ _ مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، صافی، احمد، تهران، اداره کل آموزش ضمن خدمت، ۱۳۷۰.

۹ _ تربیت معلم در ایران، صافی، احمد، هند و پاکستان، مدرسه.

۱۰ _ آموزش و پرورش تطبیقی، فرجاد، محمدعلی، تهران، رشد، چ سوّم، ۱۳۷۶.

۱۱ _ آنچه معلمان و مربیان باید بدانند، فرهادیان، رضا، رئوف، زمستان ۷۱.

۱۲ _ فلسفه تربیتی کانت، ماهروزاده، طیبه، تهران، انتشارات سروش، چاپ سوّم، ۱۳۷۸.

۱۳ _ معلمی چیست و معلم کیست؟ محمدی، مسعود، تهران، گویش، ۱۳۷۱.

۱۴ _ گامی در مسیر تعلیم و تربیت، مظلومی، رجب علی، تهرن، انتشارات رشد، ۱۳۶۱.

کتاب نامه

کتاب نامه

□ قرآن کریم

□ نهج البلاغه (فیض الاسلام)

۱ _ آمدی، عبدالواحد؛ غررالحکم و دررالکلم، محمدعلی انصاری، تهران، ۱۳۷۶.

۲ _ الماسی، علی محمد؛ آموزش و پرورش تطبیقی، تهران، رشد، چاپ اوّل، ۱۳۷۵.

۳ _ امین زاده، محمدرضا؛ فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی، قم، در راه حق، چاپ اوّل، ۱۳۷۶.

۴ _ پاینده، ابوالقاسم؛ نهج الفصاحه، نشر جاویدان.

۵ _ تاجدینی، علی؛ معلم نمونه، روزنامه سلام،تهران، چاپ اوّل، بهار ۱۳۷۹.

۶ _ تقی زاده انصاری، بدر؛ پدر و معلم، نشر مؤلف، ۱۳۷۳.

۷ _ حافظ شیرازی، شمس الدین محمد؛ دیوان حافظ، مؤسسه الوفا، چاپ اوّل، ۱۳۶۸.

۸ _ حجتی، محمدباقر؛ آداب تعلیم و تعلم در اسلام، تهرن، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، خرداد ۱۳۷۹.

۹ _ حرانی، علی بن حسین شعبه؛ تحف العقول، برگردان: علی اکبر غفاری، کتاب فروشی اسلامیه، تهران، ۱۴۰۰ ه_ .ق.

۱۰ _ دونالد چاکر، آرتور؛ مدارس برتر جهان، برگردان: مرندی، مرجان،

وزارت آموزش و پرورش

۱۱ ـ دهخدا، علی اکبر؛ لغت نامه (شماره ۱۴)، تهران، چاپ دوّم، ۱۳۷۷.

۱۲ ـ دهنوی، حسین؛ معلم موفق، سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اوّل، پائیز ۱۳۷۲.

۱۳ ـ رئوف، علی؛ جنبش جهانی برای به سازی تعلیم و تربیت، پژوهشکده تعلیم و تربیت، پاییز، ۱۳۷۹.

۱۴ ـ رشیدپور، مجید؛ معلم نمونه، کعبه، چاپ دوّم، ۱۳۷۳.

۱۵ ـ ساعدی، میرمحمود؛ اخلاق و تربیت اسلامی (۱)، پیام نور، تهران، چاپ چهارم، ۱۳۷۲.

۱۶ ـ سعدی، مصلح الدین؛ بوستان، امیرکبیر، ۱۳۶۶ (قطعه جیبی)

۱۷ ـ ______________________؛ گلستان، امیرکبیر، ۱۳۶۶ (قطعه جیبی)

۱۸ ـ شرفی، محمدرضا؛ تربیت اسلامی با تأکید بر دیدگاه های امام خمینی رحمه الله، نشر پنجره، ۱۳۷۸.

۱۹ ـ شریف قریشی باقر؛ نظام تربیت اسلامی، فجر، چاپ اوّل، زمستان، ۱۳۶۲.

۲۰ ـ شورای سیاست گذاری ائمه جمعه؛ یاد ایام، چاپ صادق، تابستان ۱۳۷۵.

۲۱ ـ صافی، احمد، سیمای معلم، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، چاپ اوّل، پاییز ۱۳۷۶.

۲۲ ـ صالحی، محمدجواد؛ حکایت ها و هدایت ها، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۶۲.

۲۳ ـ صحفی، محمد؛ تعالیم آسمانی اسلام، محمد صحفی، اهل بیت علیهم السلام ،

قم، تابستان ۱۳۷۲.

۲۴ ـ طیب، محمد؛ معلم خوب (از مجموعه نازک اندیشی های بسیجی)، تربیت، پاییز ۷۷.

۲۵ ـ عاملی، محمدبن حر؛ وسایل الشیعه، چاپ آل البیت.

۲۶ ـ عسگری راد، حسن؛ رمز جاودانگی، بوستان کتاب، قم، چاپ اوّل، ۱۳۸۰.

۲۷ ـ فرهادیان، رضا؛ معلم محبوب، شرایط مقبول، مدرسه مطلوب، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اوّل، ۱۳۷۹.

۲۸ ـ فرید تنکابنی، مرتضی؛ الحدیث، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ پنجم.

۲۹ ـ فلسفی، محمدتقی؛ جوان، هیئت نشر فرهنگ اسلامی، تهران، چاپ هیجدهم، ۱۳۶۳.

۳۰ ـ قمی، ابن بابویه؛ من لا یحضره الفقیه، مکتب صدوق، تهران، ۱۳۹۲.

۳۱ ـ قمی، عباس؛ سفینه البحار، چاپ بیروت.

۳۲ ـ قوچانی، آقانجفی؛ سیاحت شرق، امیرکبیر، تهران، ۱۳۷۰.

۳۳ ـ کاستل، ای، بی؛ آموزش و پرورش کهن، برگردان: میلانی، مهین، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۶۴.

۳۴ ـ کریمی نیا، محمدعلی؛ الگوهای تربیت کودکان و نوجوانان، چاپ خانه نهضت، چاپ اوّل، زمستان ۱۳۷۵.

۳۵ ـ کلینی رازی، محمد؛ اصول کافی، دارالمکتبه الاسلامیه، ۱۳۶۳.

۳۶ ـ گروهی از نویسندگان؛ تفسیر نمونه، دارالمکتب الاسلامیه، زمستان ۱۳۶۲.

۳۷ ـ لامعی، شعبان علی؛ حکایات برگزیده، قم، اسفند ۱۳۶۸.

۳۸ _ مجلسی، محمدباقر؛ بحارالانوار، المکتبه الاسلامیه، تهران، ۱۳۹۲ ه_.ق.

۳۹ _ ______________________________؛ بحارالانوار، چاپ بیروت، مؤسسه وفا، ۱۴۰۳ ه_.ق.

۴۰ _ محدث، جلال الدین؛ شرح فارسی غررالحکم و درالکلم، دانشگاه تهران، چاپ سوّم، ۱۳۶۶.

۴۱ _ مطهری، مرتضی؛ داستان راستان (۲ ج)، قم، صدرا.

۴۲ _ مظاهری، علی اکبر؛ هشدارهای تربیتی، هجرت، چاپ پنجم، ۱۳۷۶.

۴۳ _ مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی رحمه الله، تبیان چاپ اوّل، ۱۳۷۸.

* نشریات

ماهنامه: پیوند، رشد معلم، تربیت، کیهان علمی، پاسدار اسلام، روزنامه همشهری و قدس.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹